

Vzgoja

Revija za učitelje,
vzgojitelje in starše

december 2022

Letnik XXIV/4 ■ številka 96
cena 5,80 eur

V žarišču: Vprašanja poklicne orientacije

stran 17

Naš pogovor:
dr. Bojan Cvelfar

stran 21

Pozitivna
avtoriteta

stran 35

Mentorstvo in
obratno mentorstvo

www.mohorjeva.org

1851

GOFF in VIDUCICH

Otroci, LJUBEZEN DELUJE!

Ljubezen ima čudežno moč, ki nam lahko življenja spreminja na povsem nepredvidljive, noro zabavne in vznemirljive načine. Četudi nekemu ponesreči stopimo na nos, na tla vržemo najlepšo torto, ustrelimo najdragocenejšo sliko ali razbijemo avto, še vedno nastopamo v zgodbi, kjer ima ljubezen prvo besedo in naredi zadnjo piko. Čudovita knjiga za vse družine z veliko hrupa in nereda ter še več ljubezni!

135 mm x 210 mm; 224 strani; 25 €

Ljubljana, Nazorjeva ulica 1, T 01 244 36 50

CELJSKA MOHORJEVA DRUŽBA
— Prva slovenska založba —

Celje, Prešernova ulica 23, T 03 490 14 20

Letna naročilnica na revijo Vzgoja

Ime in priimek oz. naziv ustanove: _____

Naslov (ulica in hišna št.): _____

Poštna številka: _____ Pošta: _____

E-naslov: _____

ID za DDV (za davčne zavezance): _____

Datum in podpis: _____

Revija VZGOJA izhaja štirikrat letno.

Naročnina za leto 2023 je 26 €.

Naročilnico pošljite na naslov:

Revija VZGOJA

Rožna ulica 2, 1000 Ljubljana

Naročite lahko tudi preko spleta
revija.vzgoja@gmail.com
<http://www.revija-vzgoja.si>

S podpisom soglašam z uporabo mojih podatkov izključno v povezavi z naročilom revije Vzgoja. Moji podatki se hranijo do preklica. Uporabo teh podatkov lahko na uredništvu revije Vzgoja kadarkoli prekličem, zahtevam izbris, izpis ali prenos podatkov.

Ob
sklenitvi letne
naročnine do
konca januarja
prejmete
darilo Koledar
Vzgoja.

Ustanovitelj in izdajatelj
Društvo katoliških pedagogov Slovenije in
Družba Jezusova

Svet revije
mag. Miran Žvanut
mag. Albert Bačar
dr. Viljem Lovše
Jože Mlakar
Marjan Peneš
dr. Andrej Perko
Marija Šušteršič
Marija Žabjek

Odgovorni urednik
dr. Silvo Šinkovec

Uredniški odbor
Erika Ašič
dr. Janez Gabrijelčič
dr. Dejan Hozjan
dr. Jana Kalin
dr. Vanja Kiswarday
mag. Marijana Kolenko
dr. Nives Ličen
prof. Bernarda Mal
dr. Anton Meden

Naslov uredništva
Vzgoja, Rožna ulica 2,
1000 Ljubljana
01/43-83-983
revija.vzgoja@gmail.com
silvo.sinkovec@rkc.si
<http://www.revija-vzgoja.si>

ID za DDV
SI64231160

Transakcijski račun
SI56 6100 0000 9750 496
odprt pri Delavski hranilnici d.d.

Oblikovanje in prelom
Tiskarna Oman, Kranj

Tisk
Belin

Lektoriranje
Barbara Rodošek

Revija *Vzgoja* izhaja štirikrat letno. Cena izvoda v letu 2022 je 5,80 €. Naročnina za Vzgojo za leto 2023 bo 26 €, cena za posamezni izvod pa 6,60 €. Naročnina za tujino bo 36 €. DDV in poštnina sta všteta v ceno. Odpoved naročnine sprejemamo samo pisno za naslednje obračunsko obdobje. Navodila za pisanje prispevkov lahko dobite na uredništvu ali na spletni strani. Prispevkov ne honoriramo. Če naročniki svojega izvoda ne prejmete na dom, prosimo, da nas o tem obvestite. Natisnjenih 1500 izvodov.

ISSN: 1580-0482

Revijo sofinancirata Javna agencija za raziskovalno dejavnost RS in Ministrstvo za kulturo.

Na valovih morja

■ **Silvo Šinkovec**, D. J., dr. ped. znanosti, psiholog, defektolog in teolog, je predavatelj, terapevt, voditelj več seminarjev, šol za starše in duhovnih vaj, urednik revije *Vzgoja*, duhovni asistent DKPS in direktor *Inštituta Franca Pedička*.

Kako je, ko se človek znajde na valovih, ko ni nobene opore? Nikjer obale. Nikjer nikogar. *Človek v morju* je naslov predstave v MGL. To ni igra, ker ni igre. Ni pisatelja. Ni režiserja. Je samo igralec. Ki ni igralec, ker ne igra igre. Je pripovedovalec svoje zgodbe. Včasih je bil mornar.

Potovati na ladji je svojevrstna avantura, je pa tudi svojsko delo. Držati ladjo na morju, peljati jo po morju, hraniti ljudi na njej, tedne in mesece. Tovoriti težke hlode, rudo ali karkoli že je treba. Kot tovorijo tovornjake. Toda na ladji je vse bolj veliko, zahtevno in težko. Biti na ladji je garanje. Hkrati pa se pelješ. V nove in nove kraje. Srečaš nove in nove ljudi. Si del skupine, ki mora sodelovati, da preživi. To je svojevrsten kolektiv reda, discipline in vzajemnosti.

Človek na ladji čisti rjo in privezan visi nad morjem. To je edini način, da očisti zarjavele dele kovine. In ko tako visi, se ob sunku ladje raztrga jermen. Človek pade v morje. Vsi na ladji delajo svoje delo in ne opazijo, da je nekdo zgrmel z ladje. Ladja se oddaljuje in človek ostane v vodi. Sredi neskončnega morja. Nikjer nikogar. Nobene druge ladje. Ocean namreč ni cesta, na kateri se gnetejo avtomobili. Ostane sam na valovih. Igralec pripoveduje o strahu, ki ga popade. Kaj ga lahko reši? Pograbi ga jeza. Zakaj se mora to zgoditi prav njemu? Kaj je hudega storil, da se mu to dogaja? Vsega je konec.

In upanje. Če ni ljudi, mi lahko pomaga kdo drug? Prikrade se spomin na staro mamo. Učila ga je moliti Sveti angel. Stara molitvica pride zdaj prav. In Oče naš. In Zdrava Marija. In rožni venec. Sredi morja mladenič v smrtnem strahu ponavlja svete besede. To traja. Nima občutka, da ga kdo sliši. Da od kod prihaja rešitev.

Mogoče se bo rešil s svojimi močmi. Začne plavati. Gara. Kam naj preplava? Čez nekaj časa je jasno. Če bi plaval dneve, ne bi prišel

blizu obale. Ker je predaleč. Potem pride misel, da se prepusti valovom. Da počiva. Vrti se film nazaj, spomini. V prepuščenosti raste mir v srcu. V duši. Še dobro, da je bilo vse sredi sončnega dneva. Čez nekaj časa se pojavijo vrhovi ladje. Tovariši z ladje ga najdejo in rešijo.

Igralec pove, da ga iz te izkušnje še vedno spremlja mir. Tisti mir, ki ga je čutil, ko je bil prepuščen morju, času, usodi. Ko je skrb za rešitev izpustil iz rok in se ni več sam trudil, da bi se rešil, se je vse zgodilo.

Mornarji so odkrili, da človeka ni več na ladji. Torej je nekje v morju. Toda kje? Kapitan ladje je natančno izračunal pot, obrnil ladjo in plul nazaj, kolikor se je dalo natančno. Da bi ga našli. Vsi so prežali in gledali v morje. Se bo kje pokazala roka ali glava izgubljenega tovariša? Treba je bilo prevzeti odgovornost. Prebudil se je čut za solidarnost. Ni vseeno, če se nekdo izgubi sredi morja. Kot v življenju. V življenju srečamo ljudi, ki so odgovorni, solidarni, velikodušni. In kaj lahko storimo, da bodo otroci postajali odgovorni, solidarni in velikodušni ljudje?

Eden od ciljev vzgoje in izobraževanja je to, da bi se otroci naučili 'biti človek'. To pomeni tudi, da bi se naučili priti v najbolj težkih okoliščinah do notranjega miru. Ko ni vse v njihovih rokah in je treba zaupati. To daje upanje v rešitev. Čeprav ne veš, od kod bo prišla. Preizkušnja prinese vero, da je nekaj več kot moje moči in bistrumnost, kot moje pridobljene veščine.

Kako šola opremlja otroke za trenutke, ko se bodo znašli na valovih življenja, ko bo kazalo, da ni nobenega izhoda? Se bodo mladi prepuščali obupu? Jih bo obvladoval strah? Bodo brezglavo mahali okrog sebe, da bi se rešili, čeprav s tem ne morejo narediti nič? Bodo molili? Bodo v miru čakali, kaj bo prineslo življenje? Človek potrebuje oporo, upanje, žarek luči, da zmore v miru čakati na rešitev.

Karierno svetovanje za prihajajoče čase

... Kariera vedno bolj predstavlja posameznikovo celotno življenjsko pot, ne le pot na področju dela. Označuje njegovo popotovanje v različne smeri, odvisno od sprememb v okolju. Obdobja v karieri lahko zaznamuje pretežno delo, pretežno izobraževanje oziroma kombinacija obojega ali obdobje posevečanja družini. ...

Dejavniki izbire poklica

... Utemeljenost karierne orientacije na osebnem in socialnem razvoju posameznikov predstavlja pomemben temelj, da bodo mladi brez izgube stika s samim seboj in s svojo socialno identiteto opolnomočeni sledili sodobnim gospodarskim trendom in jih, še pomembnejše, tudi aktivno (so)kreirali. ...

Približevanje pletarstva osnovnošolcem

... Prav je, da otroci razvijajo tudi tehnične veščine, raziskujejo svoje okolje in preteklost, prisluhnejo zgodbam svojih staršev in starih staršev ter tako ohranjajo izročilo. S tem, ko ga poznajo, ko poznajo svojo domovino, kulturo in zgodovino, bodo do tega vzpostavili tudi odnos, povezanost, morda celo ljubezen. ...

Vzgojna razsežnost odnosov

... Pozitivno ozračje v vrtcu ima učinke, ki presegajo le kontekst vrtca in vplivajo na osebno življenje vpletenih. Zdi se, da imajo empatični in sodelovalni odnosi ter ozračje zaupanja, ki ga vsi skupaj soustvarjajo, preoblikovalno in središčno vzgojno vrednost za celotno vzgojno skupnost: vzgojitelje, otroke in starše. ...

Učenje tujega jezika z dodano vrednostjo

... Vsaka učna ura je sestavljena iz številnih različnih dejavnosti, pri katerih morajo biti aktivni predvsem učenci. V veliko pomoč nam je sodobna tehnologija, ki jo z veseljem uporabljamo. Slovnične vaje in vaje za besedišče so veliko bolj zanimive, če jih učenci rešujejo kar na interaktivni tabli. ...

Uvodnik

3 *Silvo Šinkovec: Na valovih morja*

V žarišču: Vprašanja poklicne orientacije

- 5 *Simona Kustec, Andreja Barle Lakota: Vrednote, vzgoja, izobraževanje in država*
- 7 *Barbara Gogala: Karierno svetovanje za prihajajoče čase*
- 9 *Danijela Makovec Radovan: Poklicna/karierna orientacija*
- 11 *Klaudija Šterman Ivančič, Urška Štremfel: Dejavniki izbire poklica*
- 13 *Andreja Dobrovoljc: Pomen svetovalne podpore za odrasle*
- 15 *Boris Salobir: Specializacija poklicev v rudarstvu*

Naš pogovor

- 17 *Silvo Šinkovec: dr. Bojan Cvelfar: Preteklost ni nikoli preteklost*
- 20 *Saša Slavković: Dar*

Biti vzgojitelj

- 21 *Nika Bracovič Blatnik: Pozitivna avtoriteta*
- 23 *Dragica Motik: Janez Gregor Dolničar (1655–1719)*
- 25 *Helena Kregar: Živeti s kulturno dediščino danes za jutri*

Vzgojni načrt

- 27 *Erika Ašič: Približevanje pletarstva osnovnošolcem*
- 29 *Rok Kastelic: Domoljubje v učnih načrtih za zgodovino in geografijo*

Starši

- 31 *Tone Kores: Vzgoja – primarna odgovornost in dolžnost staršev*

Področja vzgoje

- 33 *Milček Komelj: Barvita magičnost ustvarjalnega življenja*
- 35 *Petra Krulc: Mentorstvo in obratno mentorstvo*
- 37 *Andreja Snoj Keršmanc: Vzgojna razsežnost odnosov*
- 39 *Mojca Kregar: Iz objema kalijo besede*

Duhovni izziv

- 41 *Tanja Povšnar Vrečar: Le pogum, vstani ... ostani vzgojitelj!*

Izkušnje

- 42 *Jana Bele Lutman: Učenje tujega jezika z dodano vrednostjo*
- 44 *Ester Pečarič: Sprostitvene tehnike za najmlajše*
- 46 *Ana Slapar: Aktivna matematika*

47 Bralni namig

48 Iz življenja DKPS

50 Napovedni koledar

51 Summary

52 Letno kazalo

54 Nova spoznanja

Vrednote, vzgoja, izobraževanje in država

■ **Simona Kustec**, prof. dr., je redna profesorica političnih znanosti na *Fakulteti za management* na *Univerzi na Primorskem*. Bila je ministrica za izobraževanje, znanost in šport RS (2020–2022) ter predsedujoča *Svetu EU za izobraževanje, raziskovanje, mladino in šport* (2021).

■ **Andreja Barle Lakota**, dr., je sociologinja z dolgoletnimi izkušnjami na področju oblikovanja šolske politike.

Vprašanja, kaj je prav in kaj narobe, kaj dobro in kaj slabo, kdo ima prvo in kdo zadnjo besedo, zakaj nekaj smemo in nečesa ne, nas spremljajo od prvega trenutka, ko se začnemo zavedati sebe in ljudi, ki nas obdajajo. O tem nam v najbolj zgodnjem obdobju našega življenja govorijo drugi, v kasnejših obdobjih pa se z lastnim razvojem praviloma najprej začnemo spraševati, zakaj pa bi meni ravno oni govorili o tem, kasneje pa, kaj pa oni sploh vedo, jaz bom zase že vedel in povedal. Ti 'oni' so seveda drugi: od staršev, sorojencev, sorodnikov, prijateljev, znancev, sodelavcev do vzgojiteljev in učiteljev. Ko nam o vsebinah, povezanih s 'prav in narobe' ter 'dobro in slabo', govorijo slednji, naj bi tega ne počeli v lastnem, ampak v imenu delovnih nalog institucij, kjer so zaposleni – torej vrtcev in šol. Zato tudi v tem prispevku nekaj misli o vrednotah ter njihovem mestu v javnem sistemu vzgoje in izobraževanja, ki ga pri nas v sodelovanju s stroko usmerja država.

Mladi in bivanjska praznina sodobnega časa

Spraševanje o lastnem bivanju je človekova sposobnost, saj se ljudje od drugih bitij razlikujemo po tem, da svojo lastno eksistenco postavljamo pod vprašaj (Heidegger, 2005). Prav to spraševanje je bistveno za izpolnjevanje življenja, in če postane vsesplošno, je skoraj gotovo, da se je nekje zataknilo. Kot pravi Eagleton (2009), je za današnji čas značilna skoraj izključna instrumentalnost, ki jo označuje način življenja, posvečen moči, dobičku in zagotavljanju materialnega preživetja, ne pa krepitvi medčloveškega sodelovanja in solidarnosti. Zaradi tega gre po njegovem mnenju tudi v družbi ter politični sferi bolj za gospodarjenje in manipulacijo kot pa za družno ustvarjanje skupnega življenja. Moralnost vse bolj postaja stvar zasebnosti.

Logična posledica takšnih življenjskih pogojev je nihilistično spraševanje o smislu življenja, tesnoba, ki se pri mladih in šolajočih se kaže v iskanju lastne poti v življe-

nju, prežete z občutki odtujenosti od resničnega življenja, in v nezmožnosti šole, da bi mlade umsko prebudila. Vse to je v

pogovorih z mladimi še pred obdobjem epidemije koronavirusa v pogovorih znanaval Galimberti (2019) in pokazal, kako se je na papirju in v besedah deklarirana skrb za otroke in mlade v praksi sprevrgla v svoje nasprotje in še bolj ločila mlade od že sicer odtujenega sveta odraslih. Potisnila jih je v položaj čakajočih na odraslost (Beck, 2009), v še močnejšo odvisnost od volje starejših, pokroviteljski protekcionizem, paralizirala v zmožnosti soustvarjanja lastne prihodnosti v 'odčaranem svetu' (Weber, 2015). Z eno besedo, mlade je pripeljala do točke lastne bivanjske praznine. V sistemu, v katerem so mladi postavljeni pred nenehne zahteve po uspehu, a so hkrati zaradi pretiranega protekcionizma ohromljeni za suverene odzive nanje, jih poudarjeni individualizem in osebna avtonomija, namesto da bi jih hrabrila,

Foto: Alenka Veber

slabita. Izgubljata se moč in vrednost skupinske identitete, dialoga, povezanosti s skupnostjo, ki vključuje predvsem spoštovanje vrednosti in prepoznavanja drugih. Opozoril, da gre za globalen problem in proces, ki se odraža tudi na polju vzgoje in izobraževanja (VIZ), je veliko (Giroux, 2020; Biesta, 2017; Furedi, 2009 in 2021). Morda je ravno zato UNESCO spodbudil z izpostavljenimi vsebinami povezano razpravo, ki je objavljena v knjigi *Reimagining Our Future Together: New Social Contract For Education* (2021).

Vsekakor pa pridemo do paradoksalne situacije: čeprav se zdi, da mladi še nikoli do sedaj niso imeli večje osebne avtonomije, individualiziranega in permisivnega vzgojno-izobraževalnega procesa kot v današnjih časih, je razumevanje njihove osebne avtonomije zoženo na vlogo (posrednega) potrošnika, uporabnika sveta, ki so jim ga oblikovali za njih odtujeni svetovi odraslih po svojih pogledih na svet in zastarelih normativnih pravilih ter standardih.

Interesi države in njihovo mesto v VIZ

V sistemu javnega VIZ si mora stroka skupaj z državo zastaviti vprašanja o tem, kakšno in kako obsežno vlogo naj v opisanih razmerah v sistemu VIZ in preko njega igra država. Z drugimi besedami, s kakšnim interesom naj poseže s svojo močjo in avtoriteto.

Z izrazom interes države v demokraciji posplošeno opisujemo vse tisto, kar je obveznost države do njenih državljanov oz. pravica slednjih v odnosu do države (Landman, 2013; Heywood, 2021). V 57. členu *Ustave* in nizu zakonskih ter še obsežnejšem nizu podzakonskih dokumentov Republika Slovenija kot svoj interes na polju VIZ opredeljuje svobodno izobraževanje, obveznost financiranja osnovnošolskega izobraževanja iz javnih sredstev ter ustvarjanje možnosti, da si državljani lahko pridobijo ustrezno izobrazbo. Na tak način država VIZ prepozna kot lastni interes in obvezo, s pričakovanjem, da bo tako ljudem na svojem ozemlju zagotavljala visoko stopnjo kakovosti bivanja in razvoja.

Ko še bolj podrobno analitično pogledamo v seznam različnih sklopov pravic oz.

interesov države na polju VIZ, lahko izluščimo tri vodilne skupine, ki so povezane s: 1) programskimi in procesnimi vsebinami oz. t. i. kurikulumom; 2) financiranjem delovanja sistema; 3) moralnimi zavezami spoštovanja pravic drugih (zavoda kot institucije ter otrok in zaposlenih in njihovih lastnih posebnih okoliščin).

Če se v prvi skupini pravic, ki je sama po sebi mnogo bolj zapletena, zato ji v nadaljevanju besedila namenjamo posebno mesto, izpostavlja predvsem vprašanje, katere vsebine vrednot in na kakšen način naj se podajajo v vzgojno-izobraževalnih zavodih, v tretji skupini neposredno prepoznavamo vrednoti solidarnosti oz. kolektivnosti ter nesebične medsebojne pomoči v skupnosti kot ideala morale oz. pravega vedenja.

Prva skupina programskih in procesnih vrednot v VIZ je, kot že nakazano, trši oreh. Danes se zdi (tudi sodeč po pregledu različnih kurikularnih programskih vsebin), da se lahko glede na lastne ideološke poglede in preference v te vsebine vnaša niz zelo raznolikih in med seboj nepovezanih, celo izključujočih se splošno nazorskih oziroma t. i. 'vzgojnih' vrednot, kamor pa država ne bi smela posegati, saj zadevajo intimni svet posameznikovih vrednot in njegovega dojetja socialnega okolja. Ljudje smo različni, to različnost medsebojno spoštujemo, poseg države vanjo pa bi v takšnih primerih lahko vodil tudi do vsiljevanja nečesa, kar je v nasprotju z zasebnimi etičnimi, moralnimi in vrednotnimi načeli posameznika ali določenih skupin. Če se je to prav pri nas pred desetletji odpiralo kot argument za univerzalen odnos do poučevanja o religijah, se danes sorodno odpira vprašanje odnosa do poučevanja o spolu in družini. Tako kot prvo je in mora tudi drugo ostati odvisno od vrednotnih, nazorskih preferenc posameznikovega zasebnega okolja, ne pa javnega vrčevskega ali šolskega prostora, v katerem se kot vrednotni interes države upravičeno sme in mora pojavljati le skrb in odnos do nje same. Tega torej, kar v večini razvitih držav imenujemo državljanska vzgoja in splošna etika (Bellamy, 2008). Gre za vsebine, povezane z vprašanji odnosa posameznika in družbe do države ter obratno (Freeman, 2022).

Katere in čigave vrednote so v VIZ jutrišnjega dne?

Osebna avtonomija je pogoj za svobodo, ki je lahko individualna, vendar ne more brez širše družbene solidarnosti niti ne brez razumevajoče in strpne podpore države. To nam je v vseh razsežnostih nazorno pokazala izkušnja sobivanja z virusom Covid-19. Tudi in predvsem na polju vzgojno-izobraževalnega dela. Pokazalo se je, kako je dobro šolajočih in zaposlenih v zavodih del dobre širše skupnosti in tudi njenega odnosa do lastne države. Kako je prav zaradi tega vloga države in skrbi za izobraževanje še kako pomembna, saj izobraževanje kot »infrastruktura solidarnosti« (Snyder, 2021) lahko s svojo vlogo ljudem zbudi zaupanje v njihovo dostojanstvo, medsebojno spoštovanje in predvsem zavest, da niso sami.

Zato lahko zgolj sodelovalni seštevek individualnih, skupnostnih vrednot ter vrednot države pomaga tudi in predvsem pri zdravljenju nastale bivanjske praznine. Smisel tega, kar počnemo – na čelu z odnosom do lastne izobrazbe – se kaže preko dejanj, ki hkrati koristijo tako nam samim kot drugim, in tudi preko odgovornosti do lastne države. ◀

Literatura

- Arendt, Hannah (1961): *Between Past and Future*. Penguin Classics.
- Beck, Ulrich (2009): *Na poti v neko drugo moderno*. Ljubljana: Krtina.
- Bellamy, Richard (2008): *Citizenship: A Very Short Introduction*. Oxford: Oxford University Press.
- Biesta, Gert (2017): *The Rediscovery of Teaching*. Taylor & Francis Ltd.
- Eagleton, Terry (2009): *Smisel življenja*. Ljubljana: Krtina.
- Freeman, Michael (2022): *Human Rights: An Interdisciplinary Approach*. 4th Edition. Polity Press.
- Furedi, Frank (2009): *Wasted: Why Education Isn't Educating*. Continuum International Publishing Group.
- Furedi, Frank (2021): *100 Years of Identity Crisis: Culture War Over Socialisation*. de Gruyter.
- Galimberti, Umberto (2019): *Besedo imajo mladi*. Ljubljana: Modrijan.
- Giroux, Henry (2020): *On Critical Pedagogy*. 2nd ed. Bloomsbury Academic.
- Heidegger, Martin (2005): *Bit in čas*. Ljubljana: Slovenska matica.
- Heywood, Andrew (2021): *Political Ideologies: An Introduction*. 7th Edition. Red Globe Press.
- Landman, Todd (2013): *Human Rights and Democracy: The Precarious Triumph of Ideals*. London: Bloomsbury Academic.
- Snyder, Timothy (2021): *Naša bolehnost*. Ljubljana: Umco.
- UNESCO (2021): *Reimagining Our Future Together: New Social Contract For Education*. Pariz: Unesco.
- Ustava Republike Slovenije (1991). *Uradni list RS*, št. 33/91-I, 42/97 – UZS68, 66/00 – UZ80, 24/03 – UZ3a, 47, 68, 69/04 – UZ14, 69/04 – UZ43, 69/04 – UZ50, 68/06 – UZ121,140,143, 47/13 – UZ148, 47/13 – UZ90,97,99, 75/16 – UZ70a in 92/21 – UZ62a.
- Weber, Max (2015): *Izbrani spisi iz sociologije religije*. Ljubljana: Studia Humanitatis.

Karierno svetovanje za prihajajoče čase

■ **Barbara Gogala**, univ. dipl. psihologinja, je vodja projekta in koordinatorica vseživljenjske karierne orientacije, zaposlena na *Zavodu RS za zaposlovanje*.

V dandanašnji teoriji in praksi izraz poklicno svetovanje vse bolj nadomešča karierno svetovanje oziroma vseživljenjska karierna orientacija. Teoretično pojmovanje kariere se namreč prilagaja spreminjajočim se razmeram v družbi, ki se odražajo tudi na trgu dela. Hitri tehnološki napredek, staranje družbe, nova odkritja in ogroženost narave namreč hitreje kot kadarkoli prej vplivajo na dinamiko nastajanja novih in umiranje starih poklicev.

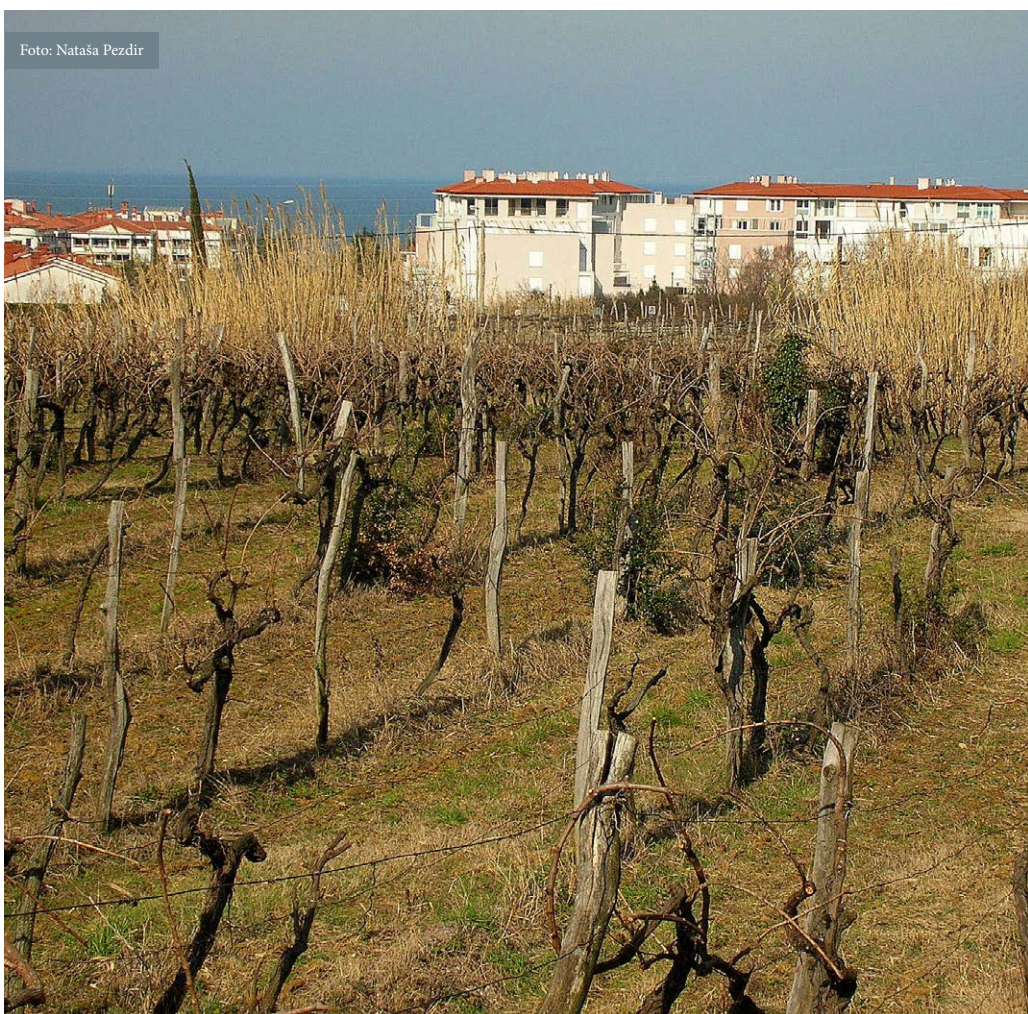
Kariera

Pričakovati je, da bo današnja mladina na poklicni poti zamenjala vsaj pet poklicev, če ne celo področij dela. Poklici so izumirali in nastajali tudi v prejšnjih stoletjih, vendar veliko počasneje, zato so posamezniki lahko vso svojo delovno dobo opravljali isti poklic ali celo preživeli pri istem delodajalcu. Kariera je pomenila napredovanje po hierarhični lestvici navzgor. Danes se tako pojmovanje kariere umika novim konceptom in definicijam. Kariera vedno bolj predstavlja posameznikovo celotno življenjsko pot, ne le pot na področju dela. Označuje njegovo popotovanje v različne smeri, odvisno od sprememb v okolju. Obdobja v karieri lahko zaznamuje pretežno delo, pretežno izobraževanje oziroma kombinacija obojega ali obdobje posvečanja družini. Posameznik tako sestavlja posamezne življenjske sklope v karierno pot, ki se z upokojitvijo ne zaključijo. Ključna prtljaga na tej poti pa je znanje. Dinamika prehodov med sklopi, poklici ali poklicnimi področji spremlja sprejemanje odločitev ter pridobivanje novih znanj in veščin. Sprejemanje odločitev je kompleksen proces, ki se ga je prav tako treba priučiti. Prav zato se sodobna karierna orientacija osredotoča na razvoj veščin za vodenje kariere, torej pomoč posameznikom v vsakem življenjskem obdobju, da sprejmejo informirane odločitve o svoji prihodnosti. V nadaljevanju se bomo posvetili tem veščinam,

poskušali napovedati trende, ki vplivajo na to, kateri poklici oziroma veščine bodo potrebni v naslednjih desetletjih.

Od poklicnega svetovanja do učenja veščin vodenja kariere

Tradicionalno poklicno svetovanje je iskalo ujemanje med lastnostmi osebe (sposobnosti,¹ vključno z intelektualnimi, motoričnimi, socialnimi in osebnostnimi lastnostmi) ter značilnostmi poklicev. Dobro ujemanje je seveda napovedovalo uspeh na poklicni poti, saj je obetalo uspešnost v izobraževanju za poklic in zadovoljstvo pri delu. Svetovalec je pri iskanju

najboljše izbire upošteval tudi potrebe na trgu dela z namenom realizacije poklicnih želja.

Izhodišča nove vloge karijerne orientacije:

- Začrtanih poti ni več. Posameznikova karierna pot nastaja z vsakim naslednjim korakom.
- Vstop na trg dela ni preprost, zahteva več truda, boljše poznavanje sebe in več samozaupanja.
- Glavna vloga karijerne orientacije je pomoč pri konstrukciji posameznikovega življenja.
- Zahteva kreativno uporabo dostopnih orodij in pripomočkov.

Sodobni pristopi se načelu ujemanja med lastnostmi osebe in poklici ne odrekuje, jih pa širijo z učenjem veščin sprejemanja odločitev, iskanja informacij v poplavi ponudb, krepitvijo moči za realizacijo svojih odločitev in učenjem raziskovanja priložnosti v okolju.

Vzporedno z vse večjo kompleksnostjo sveta so kompleksnejše tudi veščine za soočanje z izzivi, ki jih le-ta prinaša.

Spoznavanje sebe, svojih lastnosti, interesov, vrednot, sposobnosti, sposobnost biti v stiku s seboj so vsekakor veščine številka ena v procesu kariernega odločanja. V svetovalnem procesu posameznikom pomagamo, da spoznajo sami sebe v svetovalnem razgovoru in z uporabo različnih psihodiagnostičnih pripomočkov. Zelo priljubljen in tudi uporaben je pripomoček Kam in kako, ki je dostopen na spletni strani *Zavoda RS za zaposlovanje*, kjer uporabnikom nudijo tudi celostno spletno svetovalnico eSvetovanje. *Zavod RS za zaposlovanje* je v zadnjih letih v okviru evropskega projekta »Razvoj storitev vseživljenjske karijerne orientacije in nadaljnja krepitev Nacionalne koordinacijske točke za vseživljenjsko karierno orientacijo (NKT VKO)« razvil tudi vrsto sodobnih pripomočkov za karierno svetovanje, ki so zbrani na spletni strani: www.vkotocka.si.

Za namen spoznavanja samega sebe se vse bolj uveljavljajo tudi kreativni pristopi, kot so risanje kariere ali pripovedovanje zgodb. Velikokrat se namreč odločamo intuitivno, nekje globoko v sebi vemo, kaj nam je blizu, pomembno pa je, da se tega tudi zavemo. V tem procesu nam lahko

pomaga izkušen svetovalac. Metodo pripovedovanja zgodb opredeljujemo z naslednjimi značilnostmi:

- pripovedovanje kratkih, malih zgodb,
- preoblikovanje teh zgodb v življenjski portret,
- dopolnjevanje karierne zgodbe v novo epizodo.

V pripoved je treba vključiti širše življenjske okoliščine, družino, hobije ...

Spoznavanje priložnosti v okolju se začne s spoznavanjem poklicev, kar počnemo od vrta dalje. Nekateri poklici so očem bolj dostopni, medtem ko se je za spoznavanje drugih treba bolj potruditi in pri tem je pomembna vloga staršev, učiteljev in svetovalcev. V naših šolah je verjetno še precej prostora za napredek na tem področju. *Zavod RS za zaposlovanje* ima bogato bazo opisov poklicev, ki so dostopni tudi na spletnem portalu Mojaizbira.si.

Kaj nas čaka v prihodnosti?

Slovenija z raziskavo Poklicni barometer, ki se izvaja vsako leto, srednjeročno napoveduje poklicne potrebe. Za dolgoročno napovedovanje poklicev pa uporabljamo spoznanja tujih znanstvenikov. Poklice prihodnosti napovedujemo na podlagi trendov, ki prevladujejo v svetu. Med njimi izpostavimo tehnološki napredek, staranje prebivalstva, okoljevarstvene izzive, digitalizacijo in razvoj umetne inteligence, globalizacijo. Avtomatizirali se bodo vsi procesi, kjer bo to mogoče, kar pomeni izgubo preprostih delovnih mest in nastajanje visokokvalificiranih delovnih mest za upravljanje avtomatizacije, oblikovanja in načrtovanja procesov, arhitekture, digitalnih veščin. 3D-tiskanje vpliva na naraščanje kreativnih delovnih mest, povečuje se potreba po inovativnih strokovnjakih, po raziskovalcih za razvoj materialov. Umetna inteligenca bo povzročila velike spremembe znotraj nekaterih poklicev, na primer v zdravstvu, na področju pravosodja in povesod, kjer je pomembno odločanje. Staranje prebivalstva bo odprlo veliko delovnih mest na področju oskrbe starejših, kot so zdravljenje, oskrba, druženje, zabava, zdrava prehrana, rekreacija, animacija ... Globalizacija

ter povečana mobilnost bosta spremenili načine dela v manj redne in varne zaposlitve, pospešili sodelovanje v virtualnih delovnih skupinah. Te veščine bo treba razviti, se znati izražati preko medijev in znati spoštovati navade drugih kultur. Spremembe v okolju že vplivajo na korenite spremembe na vseh področjih dela.

Poklici, ki bodo podpirali trende prihodnosti, bodo na trgu dela v Sloveniji in svetu vsekakor zaželeni, vendar bomo kot družba potrebovali tudi družboslovce, ki bodo znali kritično razmišljati, razumeti globlji pomen zapisanega, se sporazumevati v tujih jezikih in tolmačiti resničnost. Vsekakor bo varneje opravljati poklic, kjer nas računalniki še ne bodo zmogli nadomestiti. Povezovati bo treba znanja, se učiti tudi izven meja svojega poklica.

Kako mladim pomagati, da se bodo znašli v prihodnosti?

Odgovor ni preprost, rešitve niso enoznačne. Vsekakor je iskanje ujemanja med poklici in lastnostmi premalo. V najboljšem primeru jih lahko pripravimo na to, da bodo:

- znali sprejemati dobre odločitve;
- ohranili radovednost in se naučili učiti;
- razvijali ustvarjalnost in kritično mišljenje;
- učno snov razumeli in se je ne samo naučili;
- utrjevali dobre medosebne odnose, razvijali empatijo in razumevanje drugih;
- pridobili digitalne veščine;
- bili v stiku s svojimi interesi, željami, talenti;
- ohranjali hobije in razvijali interese;
- govorili tuje jezike;
- brez strahu delali napake in se iz njih učili.

Ključno vprašanje, na katero avtorica nima odgovora, pa je, ali izobraževalni sistem dandanes to zagotavlja. ◀

Opomba

1 V Sloveniji smo do leta 2011 izvajali tudi generacijsko testiranje osnovnošolcev s testi specifičnih sposobnosti (testna baterija MFBT), ki so dali odličen vpogled v talente posameznih učencev, marsikdaj pa tudi razložili vzroke učnih težav. Kakovostno interpretirani rezultati so bili koristen delček v mozaiku sprejemanja odločitev za nadaljnje izobraževanje in izbiro poklica.

Poklicna/karierna orientacija

Varovalni dejavnik pred opuščanjem izobraževanja

■ **Danijela Makovec Radovan**, dr. znanosti, doc. za poklicno pedagogiko in andragogiko, je visokošolska učiteljica na Oddelku za pedagogiko in andragogiko Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani in predsednica Zveze društev pedagoških delavcev Slovenije.

Obdobje dozorevanja mladostnika postavlja pred odločitve, med katere sodi tudi izbira poklica. Čeprav gre za izbiro posameznika, se v ta proces aktivno vključujejo predvsem starši, svetovalni delavci in učitelji. Slednje nakazuje, da ima odločitev o izbiri šole in izobraževalnega programa precejšnjo težo, in čeprav mladostnikova odločitev ni nepovratna, je vseeno ne smemo jemati preveč zlahka. Izbira srednješolskega programa je eden prvih korakov v razvoju posameznikove kariere, zato je pomembno, da mladim v tem procesu nudimo ustrezno podporo.

Vloga šolske svetovalne službe

Kljub nekolikšni zmedi okoli poimenovanja ima poklicna/karierna orientacija v Sloveniji dolgoletno tradicijo. Njeno načrtovanje in izvajanje je eno temeljnih področij dela šolske svetovalne službe, ki je opredeljeno tudi v dokumentih, ki urejajo njeno delo (Programske smernice ..., 2008a, 2008b; Bezić, 2016). Karierna orientacija (KO) v osnovni in srednji šoli naj bi temeljila na spodbujanju in podpori celostnega osebnostnega in socialnega razvoja učenca oz. dijaka. Ta mu, v skladu z njegovimi razvojnimi značilnostmi, zmožnostmi, interesi in cilji, omogoča ozaveščeno, avtonomno ter odgovorno izbiro poklicne in izobraževalne poti oz. gradnjo osebne kariere (Bezić, 2016; Štremfel in Lovšin, 2015). Skladno s Programskimi smernicami (2008a, 2008b; Bezić, 2016) poklicna/karierna orientacija poteka na več ravneh, pri njenem uresničevanju pa naj bi usklajeno delovali svetovalni delavci in učitelji. Najbolj intenzivno se s poklicno/karierno orientacijo ukvarjajo svetovalni delavci, pri čemer pa Gregorčič Mrvar idr. (2021) ugotavljajo, da so pri oceni področij vsakdanjega življenja in dela, v katerih opravijo največ delov-

nih nalog, področje šolanja in karierne orientacije postavili na četrto mesto (od šestih), iz česar sledi, da na tem področju opravijo (naj)manj nalog. Istočasno pa so poudarili, da v zadnjem desetletju opazajo spremembe v delovanju svetovalne službe prav na tem področju, kjer je dela vedno več, obenem pa je to vedno bolj zahtevno (prav tam). V zadnjih desetletjih so se pogoji odraščanja in možnosti za vstop v odraslost zelo zaostri (Kuhar, 2014). Ključna značilnost procesa odraščanja pri nas in v vsem zahodnem svetu je naraščajoča negotovost prehodov v odraslost, zlasti pa težavnost vstopa na trg dela oz. pridobitev stabilne in dostojne zaposlitve, ki je pri večini še vedno pogoj za dolgoročneje načrtovanje življenja, ustvarjanje družine itd. (prav tam). A slednje ni edini razlog, ki govori o pomenu poklicne/karierne orientacije.

KO kot varovalni dejavnik

Dejavnosti poklicne/karierne orientacije so pomembne tudi zato, ker jih opredeljujemo tudi kot varovalni dejavnik pred slabo oz. negativno izbiro. Pomanjkanje jasne namere pri mladih lahko vodi do nepremišljene izbire srednje šole oz. pro-

grama, kar s sabo nosi številne negativne posledice: nezadovoljstvo, pomanjkanje motivacije, slabši učni uspeh in tudi zgodnje opuščanje izobraževanja, ki ga poznamo kot 'osip'. Gre za proces, ki se pojavlja v več oblikah in vključuje mlade med 15. in 24. letom, ki so pred zaključkom izobraževanja opustili šolanje ali ga niso nadaljevali na višjih ravneh. Osipniki niso samo posamezniki, ki so opustili izobraževanje, ne da bi ga uspešno zaključili, ampak mednje uvrščamo posameznike, ki so:

- dokončali OŠ in se v nadaljnje izobraževanje niso vključili,
- dokončali programe srednješolskega izobraževanja, ki ne vodijo neposredno do možnosti vključitve v terciarno izobraževanje,
- prekinili neko obliko izobraževanja in se vključili v drugo.

Kadar o osipu govorimo v odstotkih, Slovenija v primerjavi z evropskim povprečjem sodi med države z najnižjim deležem osipa. To nas ne sme zavesti, saj je to posledica metodologije merjenja, kjer se v statistiko osipnikov uvrščajo zgolj tisti, ki iz izobraževanja dejansko izstopijo. Ne glede na metodologijo pa številni raziskovalci (npr. Alivernini in Lucidi, 2011; Cederberg in Hartsmar, 2013; De Witte idr., 2013) ugotavljajo, da je zgodnje opuščanje šolanja rezultat interakcije številnih kompleksnih spremenljivk in je pogosto težko določiti, katera je v danem trenutku odločilnejša. V povezavi z osipom najpogosteje omenjajo dejavnike, ki jih razvrstimo v tri širše skupine: individualne razlike med posamezniki in dejavniki družinskega porekla, dejavniki trga dela in dejavniki šolskega okolja.

Ko razmišljamo o šolskem okolju, je opustitev programa ali šolanja sicer zadnji korak, znaki pa se pogosto pokažejo bistveno prej – kot odsotnost od pouka, absentizem, pozorni pa moramo biti tudi na splošne dosežke posameznika v izobraževanju ter njegovo naravnost do šole. Slednja elementa sta še posebej pomembna zaradi povezave s poklicno/karierno orientacijo. V več študijah, kjer so preučevali povezave med predhodno izobraževalno uspešnostjo ter zgodnjim neuspehom in osipom, so namreč ugotovili, da sta omenjeni spremenljivki na osip imeli večji vpliv kot druge merjene spremenljivke. Markussen idr. (2011) so ugotovili, da čeprav stopnja izobrazbe staršev vpliva na verjetnost osipa, je njen vpliv nižji, kadar nadzorujemo uspešnost predhodnega izobraževanja in predvsem prisotnost pri pouku. Tudi v drugih študijah so kot ključne spremenljivke, ki vplivajo na možnosti osipa, zaznali uspešnost izobraževanja, odnos do izobraževanja in stopnjo zavzetosti, saj avtorji ugotavljajo, da gre pri osipnikih za mlade, ki so manj motivirani, da bi v šoli uspevali, in so v šolskem okolju pogosto tudi manj zadovoljni (Audas in Willms, 2002; Hoffman in Lowitzki, 2005). Ključno je, da poklicno/karierno orientacijo zastavimo dovolj široko in vanjo vključimo tudi informacije o učenčevi predhodni izobraževalni uspešnosti ter njegovo motivacijo za izobraževanje. Nikakor na način, da se učencu/dijaku neko nadaljevanje izobraževanja svetuje izključno ali zgolj na podlagi ocen, njegovih interesi in motivi za poklic pa se pri tem zanemarijo, temveč znotraj širše slike, kaj v povezavi s tem, kar ga zanima, povedo tudi njegov predhodni uspeh in motivacija za izobraževanje.

»Vem, kaj želim?«

Izpostaviti velja tudi dijakovo naravnost. V Cedefopovi študiji (2016) se je kot eden od pomembnih dejavnikov za opuščanje izobraževanja izkazala neustrezna usmerjenost oz. naravnost dijaka. Pri tem gre pri mladostnikih pogosto za pomanjkanje jasne, namerne in premišljene izbire, kaj želijo v prihodnosti početi. Seveda je razumljivo, da večina mladih, ki se odloča za nadaljnje, predvsem srednješolsko izobraževanje, nima izoblikovane jasne vizi-

je svojega poklicnega razvoja. Težava je v tem, ker jim pogosto manjka vsakršen razmislek o njihovi prihodnji poti ali samorefleksija o njihovih interesih. Pasiven in odtujen odnos do izobraževanja (in morda tudi do učenja nasploh) je ključna težava, s katero se soočajo številni mladi. Zaradi pomanjkanja jasne namere pogosteje izbirajo poklicne poti, ki niso rezultat njihovih zanimanj, ampak plod drugih dejavnikov, kot so: zahtevnost (oz. enostavnost) programa, šola v bližini njihovega doma, v program se vpišejo, ker se zanj odločajo sošolci oz. prijatelji, program izberejo na podlagi pobude oz. predloga staršev ali učiteljev. Tovrstni načini izbire se lahko hitro odražajo v nezadovoljstvu (s programom), nizki motivaciji za šolanje, nezanimanju, odsotnosti, neuspehu in opuščanju izobraževanja. Karierne orientacije v tem kontekstu ne smemo razumeti zgolj kot svetovanja, v katerem mladostniku (po)iščemo izobraževalni program, ki bi ustrezal njegovemu »osebnostnemu profilu« (prav tam: 95), ampak jo je treba razumeti širše. Ključna elementa sta samorefleksija o težnjah in iskanje odgovora na vprašanje, kako in kje mladostniki sebe vidijo v prihodnosti. Tak pristop v karierni orientaciji številni raziskovalci vidijo kot zelo pomemben tudi pri spodbujanju angažiranosti in motiviranju mladih za uspeh (prav tam). Preko tovrstnega izvajanja karierne orientacije mladostnik lažje pride tudi do odločitve za določen izobraževalni program.

Nujno je sistematično izvajanje KO

Gregorčič Mrvar idr. (2021) ugotavljajo, da se svetovalni delavci zavedajo pomena karierne/poklicne orientacije, kar se kaže tudi v količini časa, ki ga omenjeni dejavnosti namenijo. Smiselno je, tudi v luči preventivnih dejavnosti svetovalnega dela, na poklicno/karierno orientacijo pogledati širše, saj ta predstavlja zelo pomemben varovalni dejavnik pred opuščanjem izobraževanja.

Slovenija sodi v skupino držav, ki sicer nima celovite strategije za spopadanje s problematiko opuščanja izobraževanja, a hkrati sodi tudi v skupino držav, ki imajo zelo dobro urejeno svetovanje o izbiri izo-

braževanja oz. poklica – karierno orientacijo, ki jo strokovnjaki vidijo kot enega najpomembnejših ukrepov proti zgodnjemu opuščanju izobraževanja (Cedefop, 2017). Zato jo kot pomembno razumemo na ravni osnovnošolskega in srednješolskega izobraževanja. Sistemska urejenost karierne orientacije, ki je zapisana v Programskih smernicah, je vsekakor dober temelj, na katerem lahko svetovalna služba mladim pomaga graditi njihovo poklicno pot. A samo s sistematičnim izvajanjem poklicne/karierne orientacije lahko mladim omogočimo, da se izognejo pastem, ki lahko tu prežijo nanje. ◀

Literatura

- Alivernini, Fabio; Lucidi, Fabio (2011): Relationship between social context, self-efficacy, motivation, academic achievement, and intention to drop out of high school: A longitudinal study. *The Journal of Educational Research*, 104(4), str. 241–252.
- Audas, Rick; Willms, Jon Douglas (2002): *Engagement and dropping out of school: A life-course perspective*. Hull, Quebec: Applied Research Branch, Strategic Policy, Human Resources Development Canada.
- Bezić, Tanja (2016): Kako so šolski svetovalni delavci ocenili osnutek predloga posodobitev Programskih smernic za delo svetovalne službe na področju osebnega in socialnega razvoja ter karierne orientacije. *Šolsko svetovalno delo*, letnik 20, št. 1/2, str. 24–32.
- Cedefop (2016): *Leaving education early: putting vocational education and training centre stage. Volume 1: investigating causes and extent*. Luxembourg: Publications Office. Cedefop research paper; No. 57.
- Cedefop (2017): *The changing nature and role of vocational education and training in Europe. Volume 1: conceptions of vocational education and training: an analytical framework*. Luxembourg: Publications Office. Cedefop research paper; No. 63.
- Cederberg, Margareta; Hartsmar, Nanny (2013): Some Aspects of Early School Leaving in Sweden, Denmark, Norway and Finland. *European Journal of Education*, letnik 48, št. 3, str. 378–389.
- De Witte, Kristof; Nicaise, Ides; Lavrijsen, Jeroen idr. (2013): The Impact of Institutional Context, Education and Labour Market Policies on Early School Leaving: a comparative analysis of EU countries. *European Journal of Education*, letnik 48, št. 3, str. 331–345.
- Gregorčič Mrvar, Petra; Mažgon, Jasna; Makovec Radovan, Danijela (2021): Pomen poklicne in karierne orientacije v osnovni in srednji šoli. *Šolsko svetovalno delo: revija za svetovalne delavce v vrtcih, šolah in domovih*, letnik 25, št. 2, str. 3–13.
- Hoffman, John L.; Lowitzki, Katie E. (2005): Predicting College Success with High School Grades and Test Scores: Limitations for Minority Students. *Review of Higher Education: Journal of the Association for the Study of Higher Education*, letnik 28, št. 4, str. 455–474.
- Kuhar, Metka (2014): Izsvi odraščanja v pozni moderni ter mladostniške strategije soočanja z njimi. V: Ksenija Lekić; Petra Tratnjek; Nuša Konec Juričić idr.: *Srečanja na spletu: potrebe slovenske mladine in spletno svetovanje* (str. 212–225). Ljubljana: NIJZ.
- Markussen, Eifred; Frøseth, Mari W.; Sandberg, Nina (2011): Reaching for the unreachable: Identifying factors predicting early school leaving and non-completion in Norwegian upper secondary education. *Scandinavian Journal of Educational Research*, letnik 55, št. 3, str. 225–253.
- *Programske smernice. Svetovalno delo v osnovni šoli* (2008a). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- *Programske smernice. Svetovalno delo v srednji šoli* (2008b). Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Štremfel, Urška; Lovšin, Miha (2015): *Karierni ter osebni in socialni razvoj mladih: pogledi, pristopi, izzivi*. Ljubljana: Pedagoški inštitut.

Dejavniki izbire poklica

Podatki raziskave PISA 2018

■ **Klaudija Šterman Ivančič**, dr., znanstvena sodelavka, je zaposlena na *Pedagoškem inštitutu*. Raziskovalno se ukvarja s preučevanjem osebnostnih, motivacijskih in socialno-čustvenih dejavnikov učnega vedenja in dosežkov mladostnikov. Je nacionalna koordinatorica mednarodne raziskave PISA.

■ **Urška Štremfel**, dr., znanstvena sodelavka, je zaposlena na *Pedagoškem inštitutu*. Raziskovalno se ukvarja s preučevanjem nacionalnih in evropskih izobraževalnih politik, pri tem pa posebno pozornost namenja socialnim vidikom izobraževanja.

V prispevku ugotavljamo, kateri dejavniki so v družbi 21. stoletja, ki ga zaznamuje globalna ekonomija, pomembni pri izbiri poklica mladih. Izpostavljen je pomen nekaterih okoljskih dejavnikov (zaposlitvene možnosti, pričakovano plačilo) v splošni populaciji, pa tudi zapostavljenost individualnih dejavnikov (ocene, talenti, hobiji) pri skupini mladih z nizkim socialno-ekonomskim statusom, kar kaže na pomembnost usklajenosti osebnega, socialnega in kariernega razvoja v družbi in izobraževalnih praks slovenskih šol.

Individualni in okoljski dejavniki kariernega razvoja in odločanja mladih

Razvoj kariere je eden od pomembnih vidikov posameznikovega življenja, izbira poklica pa ena od pomembnejših odločitev mladih. Na podlagi izsledkov mednarodnih raziskav znanja in drugih raziskav izobraževanja se z njima povezujejo številni individualni dejavniki ter dejavniki v družinskem, šolskem in širšem družbenem okolju (Štremfel in Lovšin, 2015). Le-te pojasnjujejo teorije kariernega razvoja in odločanja. Dvanajst identificiranih teorij (Zagoričnik, 2016) primarno delimo na psihološke, ki v središče postavljajo posameznika, in sociološke, ki v središče postavljajo okolje (družino, šolo, družbo, svet dela) (Lovšin, 2017). Dejavniki na ravni posameznika poleg demografskih dejavnikov (npr. starosti, spola) in telesnih značilnosti vključujejo tudi številne psihološke dejavnike, kot so interesi, sposobnosti, samoučinkovitost, vrednote, osebnostne poteze, učne navade, karierna prilagodljivost in družbene vloge ter druge osebne okoliščine posameznika (npr. socialno-ekonomski status (SES)). Okoljski dejavniki vključujejo posamezniku pomembne druge osebe, izobraževalni sistem in institucije, množične medije, gospodarsko okolje in nepričakovane dogodke. Nezanemarljivo pri tem je, da je za celostno razumevanje

kariernega razvoja in odločitev mladih treba upoštevati preplet individualnih in okoljskih dejavnikov.

Raziskava PISA (Program mednarodne primerjave dosežkov učencev) (PISA, 2022) zbira in analizira podatke o kompetencah učencev, ki jih potrebujejo za svoje poklicno in zasebno življenje in ki so pomembne tako za posameznika kot za ce-

lotno družbo. Poleg bralne, matematične, naravoslovne in drugih pismenosti omogoča vpoglede tudi v druge pomembne vidike razvoja mladih. V prispevku predstavljamo dejavnike, ki jih slovenski 15-letniki, sodelujoči v raziskavi PISA 2018, izpostavljajo kot pomembne pri odločitvi za poklic. Posebno pozornost namenjamo razlikam glede na spol in SES.

Tabela 1: Delež dijakov in dijakinj, ki so ocenili, da se jim zdi posamezen dejavnik pomemben pri njihovi odločitvi za poklic: razlike po spolu in socialno-ekonomskem statusu.

	Dijaki		Dijakinje		Nizek SES		Visok SES	
	%	SE	%	SE	%	SE	%	SE
Načrti, ki jih imajo moji dobri prijatelji glede svoje prihodnosti.	30	0,72	21	0,6	27	1,82	22	1,27
Pričakovanja mojih staršev ali skrbnikov glede mojega poklica.	38	0,82	35	0,83	40	2,15	37	1,95
Družbeni položaj poklica, ki si ga želim opravljati.	61	1,06	63	0,99	64	3,06	61	2,01
Denarna podpora za izobraževanje ali usposabljanje.	59	1,07	65	0,96	64	5,67	64	1,93
Moji hobiji.	63	1,11	64	1,02	53	2,49	75	2,26
Moji posebni talenti.	68	1,02	73	1,22	57	2,94	84	2,26
Možnosti za izobraževanje ali usposabljanje za poklic, ki si ga želim opravljati.	65	0,87	78	1,04	67	2,87	77	2,15
Šolski predmeti, ki mi gredo dobro.	68	1,00	79	1,12	61	2,75	81	1,20
Moje šolske ocene.	67	1,11	80	0,58	66	2,46	77	2,06
Pričakovana plača za poklic, ki si ga želim opravljati.	71	2,23	74	1,05	73	2,69	75	2,06
Zaposlitvene možnosti za poklic, ki si ga želim opravljati.	70	1,06	79	1,09	72	2,70	78	2,34

Opombe: % – delež dijakov in dijakinj, ki so postavko ocenili kot pomembno in zelo pomembno; SE – standardna napaka.

Metoda

V pričujoče analize je vključen vzorec 6401 15-letnika, ki je sodeloval v raziskavi PISA 2018. Od tega je vključenih 2993 (49 %) dijakinj in 3408 (51 %) dijakov. Izmed vseh vključenih dijakov in dijakinj se jih 454 (7 %) umešča v zgornjo četrtino porazdelitve vrednosti indeksa SES in 546 (9 %) v spodnjo četrtino porazdelitve vrednosti indeksa za Slovenijo.

V okviru raziskave PISA 2018 so dijaki in dijakinje med drugim odgovorili na vprašanje, kako pomembni se jim zdijo določeni dejavniki pri njihovi odločitvi za poklic. Dejavnike, ki so jih ocenili, navajava v Tabeli 1 spodaj, ocenili pa so jih na 4-stopenjski lestvici Likertovega tipa (1 – ni pomemben; 4 – zelo pomemben). V Tabeli 1 so navedeni deleži dijakov in dijakinj, ki so ocenili, da se jim zdi posamezen dejavnik pomemben ali zelo pomemben, deleži pa so navedeni ločeno po spolu in SES-u dijaka.

Rezultati

Rezultati (Tabela 1) kažejo, da so dijakinje v primerjavi z dijaki večino navedenih dejavnikov, ki bi lahko vplivali na njihovo odločitev glede poklica, ocenile kot nekoliko pomembnejše. Kot manj pomembne so, v primerjavi s fanti, ocenile le načrte, ki jih imajo dobri prijatelji glede svoje prihodnosti. Kot najpomembnejše dejavnike pri odločitvi za poklic so dijakinje ocenile svoje šolske ocene, šolske predmete, ki jim gredo dobro, zaposlitvene možnosti za poklic, ki ga želijo opravljati, in možnosti za izobraževanje ali usposabljanje za želeni poklic. Kot najmanj pomemben dejavnik so dijakinje navedle načrte, ki jih imajo njihovi dobri prijatelji za prihodnost, in pričakovanja svojih staršev ter skrbnikov.

Foto: Matej Hozjan

Omenjena dejavnika so kot najmanj pomembna ocenili tudi dijaki, kot najbolj pomembne pa so ocenili pričakovano plačo za poklic, ki ga želijo opravljati, zaposlitvene možnosti za želeni poklic in šolske predmete, ki jim gredo dobro, ter svoje posebne talente.

Dijaki, ki so v raziskavi PISA 2018 poročali o višjem SES-u, so v primerjavi z dijaki, ki so poročali o nižjem SES-u, v povprečju poročali tudi o večji pomembnosti svojih šolskih ocen, šolskih predmetov, talentov in hobijev pri odločanju za želeni poklic. Dijaki in dijakinje z visokim SES so kot najbolj pomembne dejavnike pri odločanju za poklic ocenili svoje posebne talente, šolske predmete, ki jim gredo dobro, zaposlitvene možnosti za želeni poklic in svoje šolske ocene. Dijaki in dijakinje z nižjim SES pa so kot najpomembnejše dejavnike pri odločitvi za poklic ocenili pričakovano plačo za poklic, ki ga želijo opravljati, zaposlitvene možnosti, možnosti za izobraževanje in usposabljanje za želeni poklic ter svoje šolske ocene.

Diskusija

Rezultati kažejo, da imajo individualni dejavniki (šolske ocene, predmeti, ki jim gredo dobro, posebni talenti, hobiji) pomembno vlogo pri odločitvi slovenskih 15-letnikov za poklic. Kot še pomembnejši se izkazuje okoljski dejavniki oziroma razmere na trgu dela in v širši družbi (družbeni položaj poklica, denarna podpora, možnosti za izobraževanje, zaposlitvene možnosti, pričakovana plača). Pričakovanja družine in izbira prijateljev nimajo pomembnejše vloge pri odločitvi za poklic. Čeprav je treba upoštevati, da nobeden od dejavnikov ne vpliva na odločanje mladostnikov v izolaciji in determinirajoče, rezultati nakazujejo na usmerjenost kariernega razvoja in odločanja slovenskih 15-letnikov. Iz podatkov je mogoče sklepati o racionalnem odločanju slovenskih 15-letnikov glede zaposlitvenih možnosti in pričakovane plače za poklic, pri čemer je morda nekoliko zanemarjen vidik osebne izpopolnenosti pri opravljanju poklicnega poslanstva, ki ga pričakovani visok zaslužek sam po sebi ne prinaša. Hkrati pa podatek izpostavlja potrebo tako po večji usklajenosti osebnoznega in kariernega razvoja mladostnikov v izobraževal-

nih praksah slovenskih šol kot tudi percepcije karierni uspešnosti v širši družbi.

Kot še posebej pomembno velja izpostaviti, da rezultati kažejo, da dijaki z nizkim SES kot manj pomembne pri odločitvi za poklic ocenjujejo individualne dejavnike (šolske ocene, predmete, ki jim gredo dobro, posebne talente, hobije), kar lahko kaže na določene zunanje omejitve pri izbiri poklica. Ko temu pridružimo še podatke drugih raziskav (npr. OECD, 2020), da ti dijaki ne glede na svoje dosežke izkazujejo nižje izobrazbene/karierni aspiracije kot njihovi vrstniki, spoznamo, da je tej skupini mladih pri opolnomočenju za karierni razvoj in odločitve treba namenjati še posebno pozornost.

Zaključek

Za osebno izpolnjujoče poklicno poslanstvo je pomembno, da mladi odločitev o svojem poklicu sprejmejo sami (Kozina, 2018), pri tem pa je pomembno, da jih čim bolj spodbudno podpirajo tudi različnih okoljski dejavniki, med katerimi imajo poleg družine, gospodarstva in družbe izjemno pomembno vlogo izobraževalne prakse šol. Za te je pomembno, da ustrezen poudarek namenjajo usklajenosti posameznikovega osebnega in socialnega ter kariernega razvoja. V družbi 21. stoletja globalna ekonomija in hiter tehnološki napredek generirata visoko frekvenco prehajanja delovne sile. Utemeljenost karierni orientacije na osebnem in socialnem razvoju posameznikov predstavlja pomemben temelj, da bodo mladi brez izgube stika s samim seboj in s svojo socialno identiteto opolnomočeni sledili sodobnim gospodarskim trendom in jih, še pomembnejše, tudi aktivno (so)kreirali. ◀

Literatura

- Kozina, Ana (2018): Uspešnejši bodo mladi, ki sami izberejo šolo. Intervju. *Delo*, 8. 2. 2018.
- Lovšin, Miha (2017): *Karierna odločitev mladih v socialnem in kulturnem kontekstu*. Doktorska disertacija. Ljubljana: Pedagoška fakulteta, Univerza v Ljubljani.
- OECD (2020): *Dream Jobs? Teenagers' Career Aspirations and the Future of Work*. Paris: OECD.
- PISA (2022). Ljubljana: Pedagoški inštitut. Pridobljeno (11. 11. 2022) s spletne strani: <https://www.pei.si/raziskovalna-dejavnost/mednarodne-raziskave/pisa/>.
- Štremfel, Urška; Lovšin, Miha (ur.) (2015): *Karierni ter osebni in socialni razvoj mladih: pogledi, pristopi, izzivi*. Ljubljana: Pedagoški inštitut.
- Zagoričnik, Miha (2016): *Celostni pogled na odločanje srednješolcev za študij*. Doktorska disertacija. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani.

Pomen svetovalne podpore za odrasle

■ **Andreja Dobrovoljc**, mag. znanosti, je strokovna sodelavka na področju izobraževanja odraslih na *Andragoškem centru Slovenije*. Sodeluje pri razvoju in pripravi strokovnih gradiv, pripomočkov in orodij za svetovalne delavce v IO.

Aktualna tema nastajanja novih poklicev in hkratno zamiranje obstoječih ni povezana le z mladino, ampak še kako zadeva tudi odrasle. Pravzaprav še bolj, saj smo odrasli v poklicnem življenju neposredno soočeni s hitrimi spremembami na trgu dela; te se dogajajo na dnevni ravni. Od nas se pričakuje, da se hitro prilagajamo, izobražujemo, učimo novih spretnosti, dokvalificiramo, prekvalificiramo ipd. Za številne odrasle je to velika ovira, saj so se izobrazili za opravljanje določenega poklica, hitre spremembe pa prinašajo negotovost, drugačna delovna mesta ali celo njihovo izgubo in veliko vprašanj, kako naprej. Zato odrasli potrebujejo svetovalno podporo, ki jim lahko pomaga pri odločanju, motiviranju, vključevanju v izobraževanje ali razmišljanju o nadaljnji karieri.

Poklici prihodnosti

Poklici prihodnosti so že leta in leta aktualna tema, saj vsako obdobje prinaša nove poklice, nekateri obstoječi zamirajo, še nikoli pa poklici niso nastajali tako hitro kot zadnja leta. Razvijajo se predvsem v smeri digitalizacije, robotizacije. To je tesno povezano z napovedmi Svetovnega ekonomskega foruma, da stroji in roboti vse bolj prevzemajo delovna mesta. Napoved do leta 2025 kaže, da bo zaradi spremembe delitve dela po svetu med ljudmi in stroji izpodrinjenih 85 milijonov poklicev, hkrati pa se lahko pojavi 97 milijonov novih, ki bodo bolj prilagojeni delitvi dela med ljudmi, stroji in algoritmi (The Future of Jobs Report 2020, 2020: 5).

Poleg hitrega uvajanja tehnologije na trg dela pomembno vpliva tudi pandemija Covid-19, ki je bila predvsem v letih 2020 in 2021 vzrok za obsežno zmanjševanje delovnih mest. Ta dva dejavnika odločilno vplivata na spreminjanje delovnih nalog, delovnih mest in spretnosti. Po podatkih poročila The Future of Jobs Report, 2020 43 % podjetij navaja, da bodo do leta 2025 zaradi vključevanja tehnologije v delovne procese zmanjšala število zaposlenih, hkrati pa jih 41 % namerava število zaposlenih povečati, a v

poklicih, kjer bo njihov sestavni del tehnologija (prav tam: 5).

Po napovedih bo vse večje povpraševanje po visoko tehnološko razvitih poklicih, kot so podatkovni analitiki in znanstveniki, strokovnjaki za umetno inteligenco in strojno učenje, robotiko, avtomatizacijo procesov, digitalno preobrazbo, digitalno trženje, razvijalci programske opreme in aplikacij, inženirji, mehaniki, strokovnjaki za organizacijski razvoj in upravljanje tveganj. Poklici, za katere je ocenjeno, da bodo do leta 2025 izpodrinjeni, pa so predvsem tisti, ki jih nadomešča vse pogostejša uporaba nove tehnologije: poklici za vnos podatkov, administrativna dela, računovodstvo, knjigovodstvo, delavci v montaži, tovarnah, različni uslužbenci (prav tam: 30).

Poleg poklicev se spreminjajo tudi želenne spretnosti, za katere se pričakuje, da jih imajo zaposleni. Med najbolj želenimi ostajajo kritično razmišljanje, aktivno učenje in učne strategije, kompleksno reševanje problemov, kreativnost, izvirnost, vodenje in socialni vpliv, odpornost na stres, čustvena inteligenca in prilagodljivost (prav tam: 36). Pri spretnostih so poudarjeni posameznikov nenehni razvoj, vseživljenjsko učenje ter lastnosti, ki

omogočajo hitro prilagajanje novim okoliščinam na trgu dela, večina je t. i. mehkih veščin.

Kaj pa odrasli?

Kaj vsa našeta dejstva pomenijo za odrasle? Predvsem nagovarjajo prilagodljivost in pripravljenost na stalno spopolnjevanje, izobraževanje, dokvalifikacijo, prekvalifikacijo. Ocenjuje se, da se bo moralo od 40 do 50 % zaposlenih do leta 2025 prekvalificirati. Pozitivno pri tem je, da se delodajalci zavedajo pomena vlaganja v zaposlene ter tako vlagajo tudi v njihovo usposabljanje in prekvalifikacijo.

Vendar to ne zadostuje, saj odrasli pred odločitvijo o vključitvi v različne oblike izobraževanja potrebujejo dodatne informacije, pregled različnih možnosti, pomoč pri odločitvi, katero izobraževanje je zanje primerno tako z vidika prilagajanja spremembam kot z vidika osebnega napredka. Te odločitve jim lahko olajša svetovalna podpora v izobraževanju odraslih, kjer se s pomočjo izkušenih svetovalcev v poglobljenem svetovalnem procesu lažje odločijo za vključevanje, nadaljevanje izobraževanja ali načrtovanje in razvoj nadaljnje kariere.

Svetovalna dejavnost v izobraževanju odraslih, ki se izvaja kot javna služba

Svetovalna podpora odraslim v Sloveniji je dobro razvita, saj na področju izobraževanja odraslih (IO) deluje javna služba svetovalne dejavnosti v IO. Organizirana je v 35 javnih organizacijah za IO ljudskih univerzah), ki delujejo po celotni Sloveniji.

Zakonsko podlago za njeno umestitev v javno službo smo dobili v letu 2018, s

sprejetjem novega *Zakona o izobraževanju odraslih* (ZIO-1, 2018), strokovne podlage pa so Smernice za izvajanje svetovalne dejavnosti, ki se izvaja kot javna služba (Dovžak idr., 2020). Umestitev v javno službo je plod 20-letnega uspešnega delovanja regijskih svetovalnih središč za izobraževanje odraslih, sistematičnega in strokovnega razvoja svetovalne dejavnosti *Andragoškega centra Slovenije*, prizadevanj za njeno sistemsko umeščanje ter zavedanje *Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport* o pomembnosti svetovalne dejavnosti kot pomembne podporne dejavnosti za motiviranje in vključevanje odraslih v vseživljenjsko učenje in izobraževanje. Cilji svetovalne dejavnosti so večja dostopnost izobraževanja in učenja, večja vključenost v izobraževanje in učenje ter večja uspešnost in učinkovitost izobraževanja in učenja odraslih. Še posebno je to pomembno za osnovnošolsko in srednješolsko IO.

Pomen svetovalne dejavnosti v IO

Usposobljeni in strokovni svetovalci odraslim nudijo svetovanje o različnih možnostih izobraževanja in učenja, vrednotenja predhodno pridobljenega znanja, načrtovanja in razvoja kariere in možnostih samostojnega učenja. Svetovanje je brezplačno, namenjeno vsem odraslim, posebna pozornost pa se namenja različnim ranljivim in izključenim skupinam odraslih, ki imajo v sodobnem času manj informacij, so manj motivirane za spremembe in se za izobraževanje zaradi različnih ovir težje odločajo. Tako imajo tudi manjše možnosti vključevanja na trg dela.

Svetovalci odraslim posredujejo informacije o možnostih vključevanja v različne formalne, neformalne ter druge oblike izobraževanja in učenja. Pozorni so na

njihove potrebe in motive za izobraževanje in učenje; svetujejo o različnih programih, izvajalcih, načinih, oblikah izobraževanja idr. Pomemben del svetovalne podpore je opolnomočenje in motiviranje odraslih, da se odločijo za izobraževanje. Pomagajo jim odkrivati poklicne in osebne interese, analizirajo njihove dosedanje izobraževalne poti. Ko so v izobraževanje že vključeni, je pomembna svetovalna podpora med izobraževanjem: nudijo jim pomoč pri razvijanju učinkovitih strategij učenja, načrtovanju in organiziranju učenja, premagovanju učnih težav, spoznavanju različnih tehnik za učinkovitejše učenje. V izobraževanju pogosto naletijo na različne ovire in svetovalci s pomočjo različnih svetovalnih pripomočkov in orodij odraslim pomagajo te ovire ublažiti in odpraviti. V procesu izobraževanja se lahko odločijo za različne načine učenja, tudi za samostojno učenje, kjer si obseg in čas učenja prilagajajo. Tudi po zaključenem izobraževanju, ko odrasli razmišljajo o nadaljnji karieri, je svetovalna podpora dobrodošla pomoč.

Svetovalna dejavnost vključuje tudi področje vrednotenja in dokumentiranja predhodno pridobljenega znanja in spretnosti. Odrasli se pogosto ne zavedajo, koliko znanja so si že pridobili v formalnem izobraževanju, na delovnem mestu, tečajih, usposabljanjih ali v vsakodnevnem življenju. S pomočjo postopkov ugotavljanja in dokumentiranja se to znanje ovrednoti in uveljavlja bodisi pri nadaljevanju izobraževanja, pridobivanju različnih certifikatov bodisi zaposlovanju ali pa v vsakdanjem življenju.

Pomemben del svetovalne dejavnosti v IO je tudi pomoč pri načrtovanju in razvoju kariere. Ta del se zelo neposredno povezuje z uvodnim delom prispevka, poklici prihodnosti in spremembami na trgu dela. Poglobljeno, strokovno,

z različnimi svetovalnimi pripomočki podprto karierno svetovanje odraslim pomaga pri razmišljanju in odločitvah o njihovi nadaljnji poklicni poti. V času hitrih sprememb in nenehnega prilagajanja novim potrebam na trgu dela jim pomaga pri odločitvi, katero karierno smer izbrati, kaj bo treba za to narediti in katere bodo koristi vključevanja v izobraževanje.

Prav slednje – koristi izobraževanja – so pomembno dejstvo: odrasli bodo motivirani za vključevanje v izobraževanje, če bodo videli koristi in prednosti vključitve. V svoje usposabljanje bodo vlagali, če bodo vedeli, da jim bo to omogočilo spretnosti, kvalifikacije, ki so potrebne za uspešno prilagajanje trgu dela. Hkrati pa morajo vedeti, katera znanja in spretnosti so najbolj uporabni in želeni. Usposobljeni svetovalci, ki poznajo razmere na trgu dela, napovedi novih poklicev, zahteve po novih spretnostih in znanjih, jim lahko učinkovito pomagajo in nudijo svetovalno podporo.

Za učenje ni nikoli prepozno

Priljubljeni slogan izobraževalcev odraslih še kako drži za vse odrasle. Dejstvo je, da moramo biti v sodobnem svetu še kako prilagodljivi, hitri in pripravljeni se učiti. S svetovalno podporo v izobraževanju odraslih pomagamo tudi odraslim, ki za vključevanje v različne oblike izobraževanja niso motivirani, a hkrati se zanje morajo odločati, saj so takšne zahteve delodajalcev ali pa so sploh pogoj za vstop na trg dela.

V prid vseživljenjskemu učenju pa govori tudi dejstvo, da izobraževanje prinaša številne koristi, ne samo v luči trga dela, ampak tudi v osebnem življenju, koristi pa so tudi širše, v socialnem in družbenem kontekstu. ◀

Literatura

- Dovžak, Katja; Fisinger, Lidija; Marentič, Urška idr. (2020): *Smernice za izvajanje svetovalne dejavnosti v izobraževanju odraslih, ki se izvaja kot javna služba*. Ljubljana: Andragoški center Slovenije.
- *The Future of Jobs Report 2020* (2020). World Economic Forum, 20. 10. 2020. Pridobljeno novembra 2022 s spletne strani: <https://www.weforum.org/reports/the-future-of-jobs-report-2020/>.
- Zakon o izobraževanju odraslih /ZIO-1/ (2018). *Uradni list RS*, št. 6/18. Pridobljeno oktobra 2021 s spletne strani: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO7641>.

Specializacija poklicev v rudarstvu

Poklici v rudarstvu (še ne) izumirajo

■ **Boris Salobir**, doc. dr., univ. dipl. inž. rud. in geot., eur. ing., dolgoletni učitelj rudarskih strokovnih predmetov na poklicni, srednji in višji rudarski šoli v Velenju, na Fakulteti za naravoslovje in tehnologijo v Ljubljani, na Fakulteti na energetiko v Mariboru in na Visoki strokovni šoli za okolje v Velenju. Zdaj je upokojenec.

Zanimanje za poklice v rudarstvu upada že celo desetletje. Večinoma je to posledica zapiranja rudnikov in s tem manjše potrebe po delovni sili. Izven klasičnega rudarstva pa se odpirajo mnogotere možnosti za vključevanje rudarsko izobraženih strokovnjakov na različnih področjih dela: gradbenih, geotehničnih, geoinženirskih in drugih. V tej smeri naj bi v prihodnje potekalo izobraževanje in pridobivanje znanja iz rudarske stroke.

Poklic rudarja

Ob energetske krizi, ki se je pojavila zaradi vojne v Ukrajini, je rudarstvo spet začasno prišlo do svoje veljave. Najbolj seveda pri proizvodnji premoga, saj mnoge države spet podaljšujejo čas zapiranja premogovnikov oziroma celo odpirajo nove, vsaj Kitajska, ki načrtuje postavitve 800 premogovnih elektrarn. Rudarstvo obsega zelo širok spekter poklicev. Klasičnega rudarja pravzaprav ni več. Rudarski poklici se specializirajo, saj se vse delo opravlja s stroji, s pomočjo računalnikov in z doslednim načrtovanjem. Tudi fizičnega dela je v rudnikih zelo malo. Poklic rudarja danes ni več tako težak, kot je bil v preteklosti.

Med rudarske poklice štejemo rudarje na površinskih kopih kovinskih rud, v kamnolomih, glinokopih in gramoznicah, rudarje za pridobivanje premoga izpod zemlje ter rudarje, ki z rudarskimi metodami gradijo predore, vkope, etaže, brežine, podzemne objekte, garaže, skladišča in zaklonišča. Rudarji vrtajo naftne vrtine, geotermalne vrtine, vrtine za pridobivanje zemeljskega plina in iščejo surovine pod vodo. Karkoli že družba proizvaja, vedno je v ozadju ali na začetku procesa rudarsko delo – pridobitev surovine.

Spremembe izobraževalnih programov

Stanje v gospodarstvu je zahtevalo, da smo leta 2008 prenovili izobraževalni program rudarja in rudarskega tehnika ter ju

preimenovali v geostrojnika in geotehnika, saj so bili na novo imenovana poklica in dodana znanja nujni za bodoče zaposlovanje rudarjev, tudi npr. v gradbeništvu. Zanimanje za poklic se je nekoliko dvignilo, vendar po desetih letih hitro upadlo na vsega nekaj vpisanih dijakov v obeh programih. Izobraževanje odraslih za ta dva poklica prav tako ni prineslo veliko kadrov. Narejenih je bilo veliko napak, zato je rudarski poklic postal manj zanimiv. Zapiranje rudnikov in premogovnikov, odklonilen odnos družbe do fosilnih goriv – premoga – ter poseganje gradbenikov in geologov na področja rudarskih del. Zapiranje neizkoriščenih nahajališč rude in premoga je postopek, ki ga je treba izpeljati s 'tresočo roko'. Kar enkrat izločimo iz procesa, se ne vrne več. Ruda ostane za vedno neizkoriščena.

Gradbena zakonodaja je izločila rudarska dela iz procesa izgradnje predorov in podzemnih objektov in tako je rudarstvu ostal le še segment pridobivanja mineralnih surovin. Izobraževalne ustanove so se trudile promovirati rudarske poklice na moderne načine, ki so dostopni in všečni mladim, vendar praktično ni bilo odziva. Kljub promocijam, predstavitvam poklicev po šolah, zgibankam, plakatoma, filmom in osebnim stikom je zanimanje nenehno upadalo.

V preteklosti sta bila rudar in rudarski tehnik univerzalna poklica za izvajanje vseh vrst rudarskih in zemeljskih del na površini in pod zemljo, danes pa je specializa-

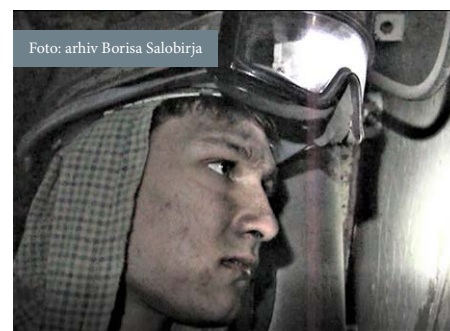

Foto: arhiv Borisa Salobirja

cija potegnila v te vode druge poklice, ki nimajo več zveze z rudarstvom. Rudarji so gradili vse, od rudnikov do predorov, kopali premog, kamen, živo srebro, uranovo rudo, vrtali nafto in urejali plazove ter cestne useke in razstreljevali, kar je bilo potrebno. Od mnogih rudarskih družb jih je ostala le peščica, ki se še spopadajo z rudarsko stroko, večinoma pa so na gradbenem trgu.

Tema naslednjega žarišča:

Čisto srce

Foto: arhiv Borisa Salobirja

Praksa pred teorijo

Odločanje dijakov za izbiro rudarskega poklica, ki pa kljub vsej mehanizaciji le ni lahek in je fizično naporen, da ne govorimo o celotni delovni dobi pod zemljo, je bilo vezano na dokaj slabo predhodno izobrazbo in na pričakovano visoko plačo v rudarstvu – ali če rečemo bolj zapleteno – kvocient znanja neposrednega rudarskega delavca je bil v obratnem razmerju z zaslužkom. To je pritegnilo mnoge dijake, prišleke in predvsem kmečke fante, da bi ob delu na kmetiji na lahko opravili s šolo in dobro zaslužili v rudniku. Ker je rudarsko delo specifično, ko je treba poprijeti zanj, je treba imeti tudi kakšna praktična in konkretna znanja, ne samo znanja iz šole. Predvsem kmečki fantje so bili nezamenljivi. Mentaliteta dijakov je bila usmerjena v fizično delo, čim manj teorije, kar je bila posledica védenja, kako poteka delo v rudniku. Vse, kar je bilo več od prakse, se jim je zdelo odveč. Ob zapiranjih rudnikov, o čemer so mediji nenehno poročali z negativnim predznakom, so se za rudarstvo odločali le še dijaki s slabim učenim uspehom v osnovni šoli, dijaki s končanim dvoletnim skrajšanim programom in dijaki z domačo rudarsko tradicijo. Nekoliko boljše je bilo stanje v tehniškem programu, vendar višje od vpisanih s slabim prav dobrim uspehom nismo prišli. Boljše kadre so rudarstvu odtegnile privlačnejše tehniške šole, in to kljub dvojnimi štipendijam v rudarstvu, brezplačnim učbenikom, brezplačni malici, zagotovljeni zaposlitvi in mnogim drugim ugodnostim.

Šolanje rudarjev

Edina šola, ki še izobražuje za rudarske poklice, je Šolski center Velenje, Šola za strojništvo, geotehniko in okolje. Samostojna ru-

darska šola je zaprla svoja vrata leta 2019, po šestdesetih letih delovanja. Rudarski programi so dobili svoje mesto ob strojnih v šoli za strojništvo. V vseh rudarskih programih je bilo v šolskem letu 2021/22 vpisanih skupaj le 21 dijakov, tako da je pouk potekal večinoma v zelo majhnih skupinah ali celo individualno.

Oživitev rudarskih poklicev je možna s prenovno sedanjih programov v poglobljene nove programe in poklice, in to na naslednje načine:

- iz programov izločiti termin rudarstvo in rudarski, ki za mladino in družbo ni več privlačen,
- ohraniti poklic geostrojnika, geotehnika in geotehničnega laboranta z dodatnimi znanji,
- uvesti poklicne programe geovrtalca in bogatilca mineralnih surovin,
- uvesti program geološkoinženirskega tehnika,
- uvesti program tehnika za podzemne gradnje,
- uvesti program tehnika za pridobivanje mineralnih surovin na površini.

Na kratko – družba potrebuje nove poklice, zato je treba rudarske poklice specializirati in jih prilagoditi današnjim razmeram. Preko gospodarske in inženirske zbornice je treba s pomočjo zakonodaje doseči, da bodo površinski rudniki zaposlovali le kvalificirano delovno silo z rudarskimi znanji in ne le strojnikov gradbene mehanizacije brez kakršnegakoli rudarskega znanja.

Rudarski poklic kot izrazito tradicionalen poklic v prihodnosti ne sme biti več vezan na lokalno rudarstvo in premogovništvo. Ta močna naveza je pripeljala do upada zanimanja zaradi nenehne grožnje z zapiranjem rudnikov. Dijak s končano izobrazbo geostrojnika ali geotehnika je pričakoval in še pričakuje visoko štipendijo, stalno zaposlitev v domačem premogovniku, zelo dobro plačo, vse mogoče ugodnosti, ki izvirajo iz rudarskega poklica, močno socialno varnost in solidarnost podjetja do njega, družine in njegovega dela. Če rudnika ni, ni dijakov. Desetletja je veljalo načelo, da gre rudnik s teboj *od jame do jame*, torej od izobraževanja, zaposlitve do groba. Še takrat, na zadnji poti, rudarja pospremi rudarska godba. Današnja delovna razmerja pa ne gredo ravno v to smer. Žal.

Rudarstvo je še privlačno

Rudarski poklic na vseh ravneh – poklicni, tehniški, višji- in visokošolski ter univerzitetni – je za nekatere še vedno privlačen in se nekako prebija skozi agonijo majhne populacije, obstaja pa bojazen, da bo v celoti zamrl. Današnje stanje, ko rudniki potrebujejo dodatno delovno silo, ne bo trajalo dolgo, kljub povečanemu povpraševanju po rudah, predvsem uranovi, redkih zemljah (redke zemlje so lantanidi in aktinidi, ki so nujni za elektronsko industrijo) in premogu. S končnim zapiranjem rudnikov pa ne bo možnosti za izvajanje prakse in kasneje zaposlitve.

Ocenjevanje znanja pri izobraževanju sledi zahtevam ravni poklicnih in tehniških programov, vendar so odstopanja velika. Zelo majhno število dijakov narekuje popuščanje, prilagajanje, dodatne možnosti pridobivanja in popravljanja ocen. Marsikdaj je treba pogledati skozi prste obeh rok, da dijaka ne izgubimo. Več pomeni ocena iz prakse, na splošno pa je že mnogo let glavno vodilo, da če je dijak dober pri praktičnem delu, potem je vse v redu – mora narediti šolo! Rudniško prakso dijaki izredno radi opravljajo. Dijak, izšolan v rudarskem poklicu, kakršenkoli že je, je veliko več vreden in bolj iskan kot priučeni delavci.

Za pridobivanje znanja iz rudarske stroke, ki se navezuje in preliva na druga strokovna področja, imamo dovolj zelo dobro usposobljenih kadrov, ki lahko rudarsko stroko ponovno približajo mladim, neodvisno od rudnikov v okolici. Če tega ne bomo znali izkoristiti, bomo rudarski poklic kmalu šteli za butičnega in ob spremljanju trendov, kakršni so, svoje rudarje slej ko prej izobraževali le še v tujini. To pa bi bilo po šeststo letih rudarjenja na slovenskih tleh prav sramotno. ◀

Foto: arhiv Borisa Salobirja

Preteklost ni nikoli preteklost

Naš pogovor: dr. Bojan Cvelfar

■ **Silvo Šinkovec**, D. J., dr. ped. znanosti, psiholog, defektolog in teolog, je predavatelj, terapevt, voditelj več seminarjev, šol za starše in duhovnih vaj, urednik revije *Vzgoja*, duhovni asistent DKPS in direktor Inštituta Franca Pedička.

Papež Frančišek je Cerkev po vsem svetu povabil k sinodi. Sinoda pomeni hoditi skupaj. Ko smo v župniji sv. Jakoba v Ljubljani razmišljali, kaj lahko storimo v sinodalnem procesu, smo si rekli: povabimo naše sosede. Povabili smo jih pet. Med njimi tudi direktorja Arhiva Slovenije, ki je naš neposredni sosed. Arhiv deluje v Gruberjevi palači, ki stoji čez cesto, nasproti cerkve sv. Jakoba. Gospod Cvelfar se je povabilu takoj odzval in bil vidno navdušen, ko je svoje delo predstavljal v cerkvi sv. Jakoba, v tem čudovitem baročnem svetišču. Tisti večer smo se zaklepetali in se povezali. Srečali smo se s sosedi in videli, da lahko pri marsičem sodelujemo. Župljani smo šli na ogled Gruberjeve palače, kar je bil lep dogodek. Ob teh srečanjih je vzniknila misel, da na travniku pred zgradbo Arhiva skupaj pripravimo razstavo o jezuitskem kolegiju. Da predstavimo to čudovito zgodbo jezuitov in slovenske kulture. Misel je porodila novica, da Kitajska Sloveniji podarja kopijo merilne naprave A. F. Hallersteina, znamenitega Slovenca na Kitajskem. Ob teh srečanjih se je rodil tudi ta pogovor, za katerega se gospodu Cvelfarju iskreno zahvaljujem. Odprl nam je veliko zanimivih in pomembnih vprašanj za raziskovanje naše zgodovine. Sosedje hodimo skupaj in si imamo veliko povedati in lahko pri marsičem sodelujemo.

Prosim, da se našim bralcem najprej predstavite.

Z družino živim v Celju, že dvanajsto leto pa se vozim na delo v Ljubljano – zadnjih skorajda že deset let sem direktor osrednje slovenske arhivske ustanove, *Arhiva Republike Slovenije*. Po izobrazbi sem zgodovinar, leta 2018 sem na tem področju na *Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani* tudi uspešno zagovarjal doktorsko disertacijo na temo *Pravoslavna cerkev v Sloveniji med obema vojnama*.

Vaša ustanova deluje v Gruberjevi palači.

Palačo so začeli graditi leta 1773 kot *šolo za hidravliko in mehaniko* in je bila najprej oblikovana kot dvorec. Zasnoval in financiral jo je jezuit Gabriel Gruber. Pred njo se je raztezal čudovit baročni park. Že leta 1784 je Gruber stavbo prodal – naslednja lastnika sta bila botanik Nikodem Rastern in deželni poslanec Anton Virant. Leta 1887 jo je kupila *Kranjska hranilnica* in v njej uredila umetnostno-obrtno šolo. Nato je bila tukaj nekaj časa celo tkalnica, leta 1922 pa jo je pridobila *Poštna direkcija*. Po letu 1953 se ji je pridružil še *Arhiv Slovenije*, ki je leta 1965 zasedel celotno zgradbo.

Notranjost je zelo bogato oblikovana: ovalno stopnišče krasijo štukature iz cvetličnih kit, kapelo v prvem nadstropju pozlačene štukature, kupolo pa prekrasna baročna poslikava, do sedaj znana kot Herleinova. Prav nedavno končana restavratorska dela na slednji so prinesla presenetljivo odkritje, namreč, da je avtor prvotne poslikave Janez Martin Kremser-Schmidt, že po 11 letih pa jo je preslikal Janez Andrej Herlein, nad slavnejšega kolega zapisal svoje ime in si s tem pripisal vse zasluge za delo.

Jezuita Gabrijela Gruberja pa Ljubljanci zagotovo najbolj poznajo po gradnji prekopa za gradom zaradi poplavne varnosti in odvodnjavanja Ljubljanskega barja. Leta 1784 je odšel v Rusijo ter na tamkajšnjem jezuitskem kolegiju predaval arhitekturo, mehaniko in fiziko. Imel je velik vpliv na takratnega carja Pavla I.

Kaj je temeljno poslanstvo Arhiva?

Arhivarji se radi predstavimo kot čuvarji spomina naroda. Pa smo veliko več. Poleg osnovnih nalog prevzemanja, hrambe in seveda omogočanja uporabe arhivskega gradiva predvsem v znanstvenoraziskovalne namene se v zadnjem času izpostavlja tudi večkrat kar nepogrešljiva vloga arhivov pri uveljavljanju pravic tako institucij kot državljanov v različnih upravnih in pravnih postopkih. Ne nazadnje pa imamo odprti in dostopni arhivi tudi pomembno vlogo pri demokratizaciji celotne družbe.

Katere so direktorjeve osnovne naloge v arhivu?

Moja osnovna naloga je seveda vodenje arhiva – skrbeti, da bo delo potekalo v skladu z zakonodajo, letnim programskim in

finančnim načrtom ter drugimi akti. Vsekakor pa se skupaj s sodelavci vedno trudimo postoriti nekaj več – včasih na enem, drugič na kakšnem drugem področju.

Kako je z arhivskim gradivom, ki se tiče Slovenije, ko je bila del drugih držav, npr. Avstro-Ogrske, Kraljevine SHS, Kraljevine Jugoslavije, Socialistične republike Jugoslavije, ko je bila Primorska pod Italijo?

Zanimivo vprašanje. Osnovni načeli arhivske stroke sta načelo provenience (arhivsko gradivo se mora hraniti na kraju, kjer je nastalo) in načelo nedeljivosti fondov. Zato seveda podpiramo rešitve, da arhivsko gradivo, nastalo v centralnih uradih iz časa avstrijske monarhije ali Kraljevine Jugoslavije ter zveznih uradih iz časa FLRJ oz. SFRJ, ostane tam, kjer je, torej na Dunaju in v Beogradu. Tisti del gradiva, ki se tiče Slovenije in Slovencev, že leta in leta tudi pridno evidentiramo. V zadnjem času si zelo prizadevamo za njegovo digitalizacijo. Drugače pa je seveda z gradivom, ki bi se po vseh mednarodnih načelih in sklenjenih mednarodnih pogodbah moralo vrniti v našo državo. Če je bil ta problem z Republiko Avstrijo v drugi polovici 80. let prejšnjega stoletja rešen na, recimo, zadovoljivi ravni, pa z Republiko Srbijo kljub leta 2001 podpisanemu sporazumu o nasledstvu še vedno ni. Prav tako je italijanski fašistični režim s Primorske med drugo svetovno vojno 'na varno' odpeljal veliko arhivskega gradiva – med drugim celoten mestni arhiv Kopra. To gradivo je še danes v Republiki Italiji.

Kaj pa uničevanje arhivskih gradiv?

Naj pričnem s pozitivne strani. Velika večina arhivskega gradiva iz obdobja socialistične Jugoslavije je celovito, lahko rečemo odlično ohranjena – tu mislim predvsem na različne državne organe in takratne t. i. družbenopolitične organizacije, kot sta npr. *Zveza komunistov* in *Socialistična zveza delovnega ljudstva*. To velja za gradivo tako na republiški kot na lokalni ravni. Popolnoma drugače pa je z gradivom represivnih organov in tajne politične policije,

bolj znane kot SDV ali še prej UDBA. Pri tem velja poudariti, da za razliko od prej naštetega ohranjenega gradiva tedanje arhivske službe do gradiva varnostno-obveščevalnih služb niso imele dostopa ali nadzora nad njim. Tako so ti, kot se je kasneje izkazalo, lahko tovrstno gradivo neovirano množično uničevali. V Arhivu RS ocenjujemo, da je bilo uničenega do 80 % ali po nekaterih ocenah celo do 90 % tovrstnega gradiva. Jasno je, da je šlo za brisanje sledi. Vendarle pa je tudi iz ostankov mogoče rekonstruirati določena dogajanja, procese, kar nekateri raziskovalci tudi izjemno uspešno počno. Bistveno je, da je za raziskovalne namene tudi to gradivo dostopno brez omejitev.

Kdo prihaja v arhiv?

V arhivih naše uporabnike lahko na grobo razdelimo v dve veliki skupini. Prvo tvorijo raziskovalci, ki se z raziskovanjem naše preteklosti ukvarjajo profesionalno ali samo ljubiteljsko, študentje, dijaki ... Ti prihajajo v našo čitalnico in se tam 'prebijajo' skozi gore in gore arhivskega gradiva. Druga velika skupina pa so državljani, ki pri uveljavljanju svojih pravic potrebujejo različna dokazila. Ti načeloma ne prihajajo v čitalnico – uslužbenci v arhivih poskušamo najti dokumentacijo, ki jih zanima. Pri tem je seveda uspeh zagotovljen le, če je to gradivo ohranjeno.

O katerih temah največ raziskujejo v zadnjem obdobju?

V zadnjem obdobju imamo kar nekaj stalnih raziskovalcev, ki so se in se še posvečajo raziskovalnim temam iz polpretekle zgodovine, torej obdobja druge svetovne vojne in povojnega socialističnega obdobja. Seveda pa so tudi takšni, ki posegajo nekoliko bolj nazaj, v 19. in 18. stoletje ali še dlje.

Zakaj hranimo vse te dokumente?

Po eni strani je zelo pomembno, da iz ohranjenih dokumentov lahko spoznavamo svojo preteklost, življenje svojih prednikov. Po drugi pa, kot sem že omenil, je to pomembno tudi pri uveljavljanju določenih pravic v sedanjosti.

Arhivsko gradivo je pomembno za zgodovinarje. Kakšen je pomen obnavljanja ali ustvarjanja starih zgodb?

Pomembno je, da se iz zgodovine kaj naučimo. In prav to nam omogočajo ohranjeni pisni arhivski viri. Nekateri namreč pravijo, da kar ni zapisano, se ni zgodilo. Zgodovina je torej učiteljica življenja, kot pravi znani latinski rek.

Arhiv se digitalizira. Kaj to pomeni za dostopnost in raziskovanje?

Kakšna zanimivost za naše bralce.

V zadnjih dveh desetletjih temu področju v Arhivu RS namenjamo zelo veliko pozornosti. Poleg digitalizacije našega poslovanja, postopkov je seveda zelo pomembna tudi digitalizacija arhivskega gradiva v fizični obliki. To v prvi vrsti seveda pomeni olajšan dostop za naše uporabnike, saj takšno gradivo lahko uporabljajo kar od doma, preko svetovnega spleta. Vendar pa je trenutno digitalizirane gradiva še zelo malo – v celoti nam je uspelo digitalizirati starejše arhivsko gradivo (predvsem listine), pa na primer Franciscejski kataster iz leta 1825 (ki se zelo veliko uporablja), pa delno tudi gradivo nekdanje SDV. Pri postopkih digitalizacije dajemo prednost gradivu, ki je največ v uporabi. Tudi zaradi zaščite originalov, saj so ti tako manj ali pa sploh niso več v uporabi ter se seveda s tem manj uničujejo. Pri vsem tem pa smo seveda omejeni s kadri in finančnimi sredstvi. Večina naših uporabnikov, to naj povem kot zanimivost, pa misli, da imamo na voljo v digitalni obliki že vse gradivo in za njihov namen (ime ali temo) samo pritismo na gumb in je gradivo že izbrano in pripravljeno za pregled. Temu seveda ni tako, samo v Arhivu RS namreč hranimo že več kot 30 tekočih kilometrov arhivskega gradiva. Če povem nekoliko drugače in nekoliko posplošeno – gre za približno 300.000 arhivskih škatel, v vsaki pa je okoli 600–700 listov. Gre torej za enormne količine, ki jih vseh seveda tudi ni smiselno digitalizirati. Kljub vsemu pa postopek digitalizacije zna trajati še kar nekaj časa, sploh če se bo odvijal z dosežanim tempom.

Kakšni so načrti za prihodnost?

Načrti Arhiva RS so usmerjeni predvsem v prevzemanje in varovanje izvorno digitalnega gradiva. To pomeni velik izziv, saj bo pri tem treba uporabljati vedno nova spoznanja in tehnologije. Tudi umetno inteligenco. Nekaj v zvezi s tem že poskušamo v novem projektu, ki ga razvijamo s pomočjo evropskih sredstev oz. načrta za okrevanje in odpornost. Sicer pa smo pri teh aktivnostih močno vpeti v mednarodni, predvsem seveda evropski prostor.

Arhiv RS postavlja pred Gruberjevo palačo različne razstave. Katere so bile do sedaj najbolj zanimive?

Glavna ideja razstav na travniku pred Gruberjevo palačo je bila pripeljati arhivsko gradivo in našo dejavnost iz stavbe, iz arhiva, bližje širši javnosti – torej ven, na prosto. Veste, številni še vedno mislijo, da za obisk arhiva potrebujejo neko posebno dovoljenje. V vseh teh letih smo pred stavbo Arhiva RS pripravili številne zanimive razstave, vse pa so bile tako ali drugače neposredno povezane z arhivskim gradivom, ki ga hranimo. Zame, in verjamem, da tudi za širšo javnost, so bile prav vse zanimive in posebej ne bi izpostavljaj prav nobene.

Pred Gruberjevo palačo se postavlja obeležje v spomin p. Avguštinu F. Hallersteinu. Kitajska država pripravlja kopijo merilne naprave za opazovanje ozvezdij, ki jo je ustvaril p. Hallerstein. Zakaj je tak spomenik pomemben?

Menim, da je vedno vredno poudarjati prijateljske vezi med ljudmi in narodi. In če te segajo globoko v preteklost, še toliko bolj. Tako vez med Slovenijo in Kitajsko simbolizira prav p. Avguštin F. Hallerstein, ki si je s svojim delovanjem v tej daljni deželi pridobil veliko spoštovanje. Veseli me, da to znamo ceniti tako mi kot naši kitajski prijatelji. Veseli me tudi, da je mestna oblast le našla prostor, ki je tudi simbolično pomemben: blizu Gruberjeve palače (v kateri je bila tudi zvezdarna) in nekdanjega jezuitskega kolegija.

Ob tem dogodku se pripravlja tudi razstava o jezuitskem kolegiju v Ljubljani, kjer je bil Hallerstein najprej dijak, potem pa profesor. Kakšna je po vašem mnenju vloga jezuitskega kolegija, ki je v Ljubljani deloval 174 let?

Vloga jezuitskega kolegija v Ljubljani kot izobraževalne ustanove se mi zdi neprecenljiva za Slovence. Ob tem se moramo zavedati, da smo Slovenci zelo pozno dobili prvo univerzo (šele leta 1919), zato je bila takšna ustanova še toliko bolj pomembna. Ne nazadnje pa o njeni pomembnosti pričajo že sama imena, ki so iz nje izšla. Naj na tem mestu poleg že omenjenih Gruberja in Hallersteina omenim še Vežo, Valvasorja ...

Nam zaupate kakšno zanimivost te razstave?

Poleg izjemnega pomena jezuitskega kolegija za zgodovino Slovencev, ki ga bo poudarila ta razstava, pa se mi najbolj zanimiva zdi do zdaj zelo malo znana dejavnost jezuitov – gledališka dejavnost, ki bo na novo predstavljena na enem od panojev.

Arhiv RS se pripravlja na selitev na novo lokacijo. Kaj to pomeni za vas in za prihodnost Gruberjeve palače?

Res je. Selitev Arhiva RS je predvidena v letu 2024, ko bo predvidoma zaključena obnova in dograditev stavbe na Poljanski

40 (kompleks bivše domobranske oz. roške vojašnice). Z depoji v Virantovi hiši in na Rožni ulici sicer še vedno ostajamo na tej lokaciji, dokler ne bo na Poljanski izvedena še druga faza. Za Arhiv RS to pomeni moderno opremljene in bolj funkcionalne prostore, ki nam bodo omogočali še boljše in uspešnejše delovanje. Vsekakor pa bomo na nek način pogrešali posebno dušo starodavne palače, ki jo ta vsekakor premore. Kaj se bo dogajalo z njo v prihodnje, kdo bo njen prebivalec, pa ni odvisno od nas, o tem bodo odločali na Ministrstvu RS za kulturo.

Vaše temeljno modrostno vodilo?

Preteklost ni nikoli preteklost. ◀

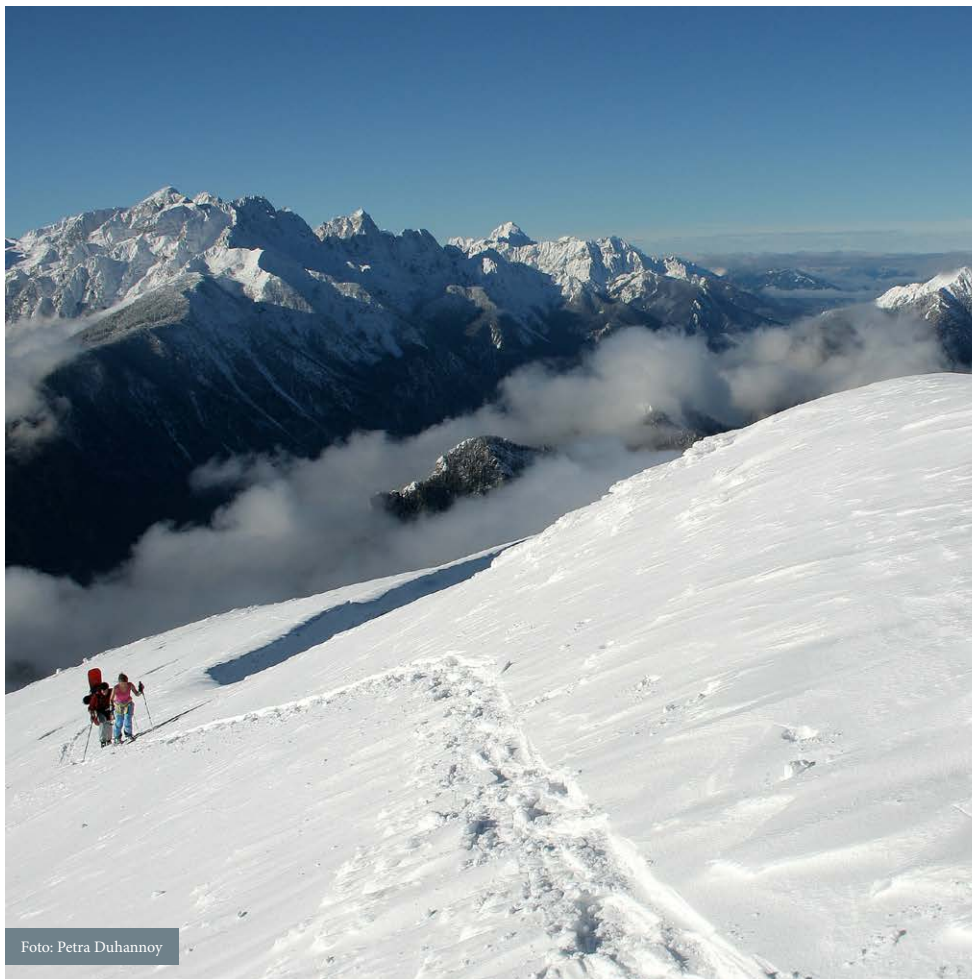

Foto: Petra Duhannoy

Saša Slavković
Dar

Sreča je dar,
ki ne pojenja,
če naprej jo deliš,
se še vzpenja.

Žalosti ne drži
v sebi nikar,
čeprav kakšnemu
sploh zate ni mar.

Kar pride k tebi,
sigurno je zate,
ne zadrigni preveč
nikoli kravate.

Ozri se nazaj,
je že nekaj poti,
čeprav nekatere
so zbledele sledi.

Naprej je pogled,
ki vratu ne obrača,
lahko ovinkari
včasih kot kača.

Pozitivna avtoriteta

■ **Nika Bracovič Blatnik**, univ. dipl. prof. razrednega pouka, je učiteljica mentorica na OŠ Zagradec, podružnična šola Krka ter avtorica člankov v strokovnih revijah.

Ob omembi besede avtoriteta pomislimo na nekoga, ki ima moč, da nekaj naredi. Z njo smo se zagotovo srečali – ali smo imeli vlogo podrejenega pola in je bila v odnosu avtoriteta druga oseba ali pa je bila ta vloga dodeljena nam kot staršem v procesu odraščanja našega otroka. Mnogo je definicij in klasifikacij avtoritete. Vendar – ali nam uspeva? Ali se znamo v določenih situacijah pod pritiskom odzvati na ustrezen način, dovolj hitro in uspešno? In predvsem – ali je to za otroka vzgojno in koristno?

Izraz avtoriteta sega daleč v preteklost. Izhaja iz latinske besede *auctoritas*, kar pomeni veljavnost, vpliv, ugled in oblast. Poznamo tudi izraz *auctor*, ki je sinonim za ustanovitelja, svetovalca, učitelja, vzornika.

Slovar slovenskega knjižnega jezika navaja, da je avtoriteta »ugled ali vpliv, ki izhaja iz vodilnega položaja, moči, znanja«. To lastnost lahko zlahka pripišemo znanstvenikom, priznanim strokovnjakom, voditeljem držav in drugim. Kakšne vrste avtoriteta smo učitelji?

Biti učitelj z veliko začetnico

V preteklosti je imel učitelj avtoriteto že zaradi svojega naziva. Poklic je bil v družbi spoštovan in časten, lahko bi ga primerjali celo s poklicem duhovnika ali sodnika.

»Takšna je bila družbena klima in tudi starši so v tem duhu vplivali na otrokovo mnenje o učitelju, posledično pa na njegovo avtoriteto.« (Rus, 2011: 7)

Vloga šole se čez leta spreminja, hkrati pa se s tem pojavlja potreba po spreminjanju starih vlog učiteljev ali po pridobivanju novih (Razdevšek Pučko, 2004), zaradi tega pa se posledično spreminja tudi odnos med učencem in učiteljem (Javornik in Šebart, 1991). Vloga učitelja postaja drugačna, raznolika in vsestranska glede na spreminjajočo se družbo.

Učitelji in starši se pogosto sprašujejo, kako najti ravnovesje med razvajanjem, permissivnostjo in strogostjo. Ni dobro, če so učitelji (ali starši) pretirano omejujoči ali preveč popustljivi. Iskanje prave mere vedno pomeni postavljanje jasnih, trdnih in pravičnih mej, ki se jih morajo otroci zavedati, jih poznati in se jih držati, saj so postavljene meje ključne pri vzgajanju

otrok in pomembno vplivajo na oblikovanje avtoritete in moči v vzgoji. Otrok potrebuje avtoriteto, saj mu ta predstavlja varnost.

Stanko Gogala (2000), slovenski pedagog, v svojih izbranih spisih zapiše, da o avtoriteti govorimo takrat, ko priznamo človeka toliko nad seboj in nad svojim duševnim in duhovnim obzorjem, da hočemo od njega sprejemati izobrazbene resnice in spoznanja ali pa živa doživetja vrednot.

V odnosu med učiteljem in učencem poznamo kar nekaj klasifikacij avtoritete (Kovačič, 2008), ki jih definirajo različni avtorji (Kroflič, Rousseau, Brajša).

V različnih teoretičnih opredelitvah lahko opazimo dejstvo, da je moč avtoritete odvisna od učiteljeve osebnosti, njegovega položaja in znanja ter od obvladovanja vzgojnih dejavnikov.

Vzgoja brez avtoritete ni možna. Je celo ključna za uspešen učni proces, torej za prenos znanja na učence. Zavedati se moramo, da otroci avtoritete ne odklanjajo, ampak si jo celo želijo: stabilno in notranjo, zgrajeno na podlagi močne osebnosti. Kakšen mora potemtakem biti učitelj, da ima avtoriteto v razredu?

Učitelj ima posebno moč, njegova beseda je za učence 'zakon'. Njihov cilj je postavljanje in utrditev mej z malo upora, v to pa bi radi usmerili malo časa in truda. Je to izvedljivo? Mesec september ni le snovno obsežen, je tudi vzgojno zahteven. Učenci se navajajo na novega učitelja, njegove vzgojne prijeme, na višji, zahtevnejši razred. Vsak ima drugačne pristope, reakcije, prijeme, ki jih ne more uporabiti pri vseh. Pravila se izoblikujejo v letih izkušenj, pri poučevanju različnih generacij. Čeprav vsako leto dobimo v razred otroke

enake starosti, so si osebno popolnoma različni. Naj omenim nekaj zlatih pravil, ki so moja osnova za poučevanje v razredu. Nekaj sem jih zasledila tudi v knjigi Sabine Košmrl Srčni učitelj (2019).

Zlata pravila

- Postavimo jasna pravila. Ob tem moramo že vnaprej vedeti, da se bodo prej ali slej kršila. Pogosto se začne z vedenjsko problematičnimi učenci. Če ne ukrepamo takoj, pa v 'domino efektu' sledijo poskusi drugih. Ustavimo se, povemo, da je bilo kršeno pravilo, in pri tem uporabimo resnejši ton, ustrezen položaj telesa, pomemben pa je tudi pogled, s katerim neposredno zajamemo zelene učence. Nihče ne poslušajo, če ga ne gledaš – gledanje v oči je osnova dvosmerne ustne komunikacije. S tem sporočamo, da smo to vedenje opazili.
- Opomnimo, kaj sledi, torej posledica. Lahko jih tudi vprašamo, ali se spomnijo, kaj smo se dogovorili o posledicah dejanj. Vedno se bo našel vsaj nekdo, če ne večina, ki se tega dobro spomni.
- Predstavimo svoja pričakovanja glede vedenja. To je zelo pomemben trenutek, saj odloča o učiteljevi avtoriteti. Vsak pri sebi lahko razmisli, kaj bi naredil v nadaljevanju. Sama se dosledno držim pravil, saj imam občutek, da to otrokom predstavlja določeno stopnjo varnosti. S tem se učijo prevzeti odgovornost za svoja dejanja, sprejemati posledice, ubesediti svoje misli in čustva, razlikovati med prav in narobe ter se v prihodnje mogoče zadržati.

- Razsojamo pravično. Pri tem je zelo pomembno, da znamo razločiti in prepoznati, kdaj je nekdo kriv in kdaj ne. Običajno imamo pred seboj dva učenca, ki trdita enako. Nikakor ne napadamo vedno vedenjsko problematičnega učenca, ki je, če si priznamo ali ne, zelo velikokrat obtožen, tudi če v resnici ni kriv. Ostali sošolci izjemno dobro vedo, na račun koga se lahko operejo krivde.
- Učence pohvalimo. Poskrbeti moramo za uravnoteženost pohvale in kritike. Če opazimo, da so dejanja učencev deležna več naše kritike, poiščemo protiutež in s tem učence in njihova dejanja, ki bi jih pohvalili. To naredimo javno, lahko tudi z zapisom v beležko, nalepko ali z drugo posebno metodo za nagrajevanje pridnosti. Tudi odrasli smo radi nagrajani in pohvaljeni, z otroki pa ni nič drugače. Vsak bo stremel k temu cilju, če bo dovolj dosegljiv. Pri tem bodimo dosledni. Vedno. Tudi takrat, ko nam ni do tega.

V razredu smo za učence; prijazni, srčni, predvsem pa dostopni. Vedno kakšen otrok 'štrli' iz povprečja, zato mora učitelj z njim postopati drugače. Ne, ker bi ga označili kot posebnega, pač pa zaradi osebnosti, osebnostnih karakteristik, okolja in vzgojnega ozadja družine. Tak posameznik potrebuje razumevanje, avtoriteto in s tem postavljene meje. Moramo mu dati vedeti, da ga imamo radi, čeprav mu nečesa ne dovolimo. Nekdo potrebuje le drobno pozornost; morda samo to, da ga poslušamo o stvari, ki se mu je zgodila konec tedna. Drugi potrebuje svoj čas, občutek, da se sam odloči, da je cenjen, in sam pride do učitelja. Večkrat jim povejmo kakšno svojo izkušnjo, zabavno stvar, s katero za kratek čas prekinemo pouk.

Previdnost in preiščljeno

Vsak otrok se največ nauči z zgledom, zato moramo biti pri podajanju povratnih informacij o neželenem vedenju previdni in preiščljeni. Otrok ponotranji naše zapovedi, vključi jih v svoje vsakodnevno delovanje, zato pri tem pazimo, kaj in kako sporočamo.

ZLATA PRAVILA

- POSTAVIMO JASNA PRAVILA.
- PREDSTAVIMO POSLEDICE OB KRŠENJU.
- PREDSTAVIMO SVOJA PRIČAKOVANJA.
- SMO DOSLEDNI. VES ČAS.
- SMO PRIJAZNI, DOSTOPNI, SRČNI.
- SMO PRAVIČNI. VEDNO.

Foto: arhiv Nike Bracovič Blatnik

Cilj učitelja je poleg obravnave snovi v ustreznem času in prenosa znanja na učence tudi otrokovo dobro počutje, pozitiven psihosocialni razvoj, dobra samopodoba. Kljub današnjemu tempu in pričakovanjem z vseh strani si moramo prizadevati, da bi bili čuteči učitelji, ki smo pripravljeni poslušati otroke in jih slišati. Učenci ravno z nami preživijo dobršen del dneva, zato jih hote in nehote tudi vzgajamo. Marsikdo izmed njih nas lahko pozitivno preseneti. ◀

Viri in literatura

- Gogala, Stanko (2005): *Izbrani spisi*. Ljubljana: Društvo 2000.
- Javornik, Marija; Šebart, Mojca (1991): O vlogi učitelja v pedagoškem procesu. *Sodobna pedagogika*, letnik 42, št. 1–2, 27–37.
- Košmrl, Sabina (2019): *Srčni učitelj*. Trbovlje: 5KA.
- Kovačič, Miroslava (2008): Odnos učenec–učitelj. *Pedagoška obzorja: časopis za didaktiko in metodiko*, 23 (3–4), 170–185.
- Razdevšek Pučko, Cveta (2004): Kakšnega učitelja potrebuje (pričakuje) današnja (in jutrišnja) šola? *Sodobna pedagogika*, letnik 55 (posebna izdaja), 52–74.
- Rus, Petra (2011): *Avtoriteta učitelja v javni šoli*. Diplomsko delo. Pridobljeno 1. 8. 2022 s spletne strani: http://pefprints.pef.uni-lj.si/288/1/DIPLOMSKA_Petra_Rus.pdf.
- *Slovar slovenskega knjižnega jezika*. Pridobljeno 31. 7. 2022 s spletne strani: <https://fran.si/iskanje?FilteredDictionaryIds=130&View=1&Query=%2A>.

Janez Gregor Dolničar (1655–1719)

■ **Dragica Motik**, prof. zgodovine in geografije, upokojenka. Bila je učiteljica dopolnilnega pouka slovenščine v Nemčiji, vrsto let višja svetovalka za dopolnilni pouk slovenščine v tujini na *Zavodu RS za šolstvo*, od leta 2010 do 2017 je ponovno poučevala dopolnilni pouk slovenščine v Čabru, Tršču, Prezidu, Buzetu, Pulju in na Reki.

V reviji Vzgoja nadaljujemo s predstavitvami pomembnih Slovencev, ki so nabirali znanje v jezuitskem kolegiju v Ljubljani. Nekateri so v omenjenem kolegiju delali kot profesorji, številni so se izkazali tudi kot cenjeni strokovnjaki na različnih področjih na Kranjskem in drugod po svetu: astronomi, matematiki, inženirji, mehaniki, tehniki, humanisti različnih smeri, literati ... Tokrat namenjamo pozornost uglednemu pravniku, proučevalcu antičnih spisov, najdb, kronistu in zgodovinarju Janezu Gregorju Dolničarju.

Janez Gregor Dolničar

J. G. Dolničar (Thalnitscher) je bil rojen l. 1655 v Ljubljani, kjer je l. 1719 tudi umrl. Osnovno izobraževanje je začel v jezuitskem kolegiju pri Sv. Jakobu. Tu se je verjetno šolal tudi njegov oče, ki je bil ljubljanski sodnik in župan. Sinu je omogočil nadaljevanje šolanja v tujini. Ob študiju je potoval po različnih mestih Svetega rimskega cesarstva. Študiral je v Ingolstadt in Bologni, kjer je l. 1679 pridobil doktorat iz prava. V Italiji je prišel v stik z različnimi znanstveniki in umetniki ter spoznaval baročno umetnost. Leta 1683 se je vrnil v Ljubljano, se poročil in si ustvaril družino, s katero je živel v eni najlepših hiš na Mestnem trgu v Ljubljani. Njegova družina je bila zelo povezana z mnogimi znanimi sodobniki v mestu in širše. V rojstno mesto si je prizadeval pripeljati znane italijanske umetnike, da bi tu ustvarjali. V mestu je opravljal pomembne funkcije (notar, sodnik) in sodeloval pri njegovem urejanju. J. G. Dolničar je bil tudi odvetnik kranjskih deželnih stanov. Veljal je za zelo delavnega in aktivnega izobraženca (tudi v javnem življenju mesta).

Družinske vezi v Ljubljani

Gregorjev oče, Janez Krstnik Dolničar, je l. 1646 zapustil Ljubljano in odšel na

Dunaj. Ker je bil iznajdljiv in moder mož, si je hitro našel službo, veliko potoval in se izobraževal. Prevzelo ga je podrobno pisanje kronike dogajanja v mestu, zato je začel tudi sam pisati kroniko svojega mesta. Leta 1648 se je vrnil v Ljubljano, bil je župan Ljubljane in se poročil z Marijo Ano, hčerko zgodovinarja Ludvika Schönlebna. Rodilo se jima je šest otrok, l. 1655 tudi Janez Gregor (Smolik, 2013). Na njegovo vzgojo in izobraževanje je imel velik vpliv stric oz. očetov svak, zgodovinar Ludvik Schönleben.

Zanimanje za zgodovino pisje

Janez Gregor se je zgledoval po Ludviku Schönlebnu, ki je bil uveljavljen zgodovinar. Najprej je začel z vnašanjem dopolnitev v očetove kronike, potem je to dejavnost še poglobil, raziskoval zgodovino Emone, vse zapisoval in ohranjal zapisane podatke o življenju in dogajanju v Ljubljani. Zbiral je arheološke najdbe Emone in jih opisoval. Mnoge zbrane podatke je objavil, nekateri so ostali v rokopisu, ker je menil, da bodo njegovo delo nadaljevali njegovi nasledniki.

Bil je med pobudniki in soustanovitelji *Akademije ljubljanskih operozov* (ALO), ki je bila ustanovljena l. 1693. Njeni člani so se obvezali, da bodo pisali in objavljali strokovne in znanstvene prispevke in

svoje znanje razširili. Seveda je to zaobljubo tudi sam izpolnjeval. Poleg pisanja je Dolničar tudi kritično ocenjeval umetniške izdelke.

Zgodovino pisce 17. stoletja (Dolničar, Schönleben, Valvasor – o slednjih dveh smo že pisali v preteklih številkah *Vzgoje*) so raziskovali materialne in pisne vire o antični naselbini Emoni. To je pritegnilo J. G. Dolničarja, ki si je želel, da bi v mestu oživilo antično tradicijo. Ko so v Ljubljani gradili ali prenavljali pomembne javne stavbe, je posredoval pobude, tudi pri načrtih in gradnji nove stolne cerkve. Predlagal je in tudi dosegel, da so na zunanjosti stolnice vgradili antične kamne in nagrobnike, v notranjosti pa so postavili štiri kipe emonskih škofov.

V njegovem času se je zelo povečalo zanimanje za zgodovino tudi pri drugih članih ALO. Ponosni so bili na Ljubljano in njeno preteklost. J. G. Dolničar v delu *Zgodovina ljubljanske stolne cerkve* slavi Emono:

»Živi, častitljiva hči Jazonova, počitek argonavtov, sedež škofov, prestolnica glavarjev, zaščitnica pobožnosti, prestol pravičnosti, atenej muz, dragulj, radosti.«

Strokovno povezovanje izobražencev

J. G. Dolničar se je povezoval z drugimi izobraženci zaradi lastnega študija, družinske tradicije in stika s člani italijanskih izobražencev, ki so bili že povezani v kulturno-znanstvenih združenjih, kakršno je bilo združenje Arcadia. Ob tem je začutil željo, da bi se na podoben način povezali ljubljanski oz. kranjski izobraženci. Samo tri leta po ustanovitvi Arcadie je bila v Ljubljani l. 1693 ustanovljena *Academia operosorum Labacensium* (Akademija delavnih Ljubljančanov), ki jo uvrščamo

v kulturno dediščino slovenskega naroda; velja za predhodnico današnje Akademije znanosti in umetnosti in je postavila Ljubljano v enakovreden položaj z ostalimi kulturnimi središči takratne Evrope. Že prej so se pojavljali poskusi nekaterih kranjskih plemičev in meščanov, v redkejših primerih tudi kmečkih sinov – učencev italijanskih univerz, da bi ustanovili svojo znanstveno družbo. Uveljavljeni izobraženci so stremeli k temu, da bi naslednjim rodovom pustili sledi.

Na njihovo pobudo je zaživela še Academia philharmonicorum in s tem dala glasbeni umetnosti veliko spodbudo.

ALO je imela ob ustanovitvi 23 članov: 13 jezuitov, 6 teologov in 4 zdravnike. Pobudnika za ustanovitev sta bila stolni prošt Janez Krstnik Prešeren in J. G. Dolničar, ki sta k sodelovanju pritegnila vse takratne vidnejše izobražence, plemiče, meščane in cerkvene dostojanstvenike.

J. G. Dolničar in drugi člani ALO so se obvezali, da bodo po svojih strokovnih močeh pisali knjige, članke, razprave o svojem strokovnem področju in tako širili znanje med širše občinstvo.

V statutu akademije so ob ustanovitvi zapisali, da je predvidena še ustanovitev javne znanstvene knjižnice, za katero naj bi prve knjige darovali prav člani operozi. Ta knjižni fond hrani današnja *Semeniška knjižnica* v Ljubljani. Operozi so z darovanjem knjig v l. 1701 novoustanovljeni

Semeniški knjižnici poskušali preprečiti tragično zgodbo J. V. Valvasorja, ki je moral svoj knjižni fond prodati, kupil pa ga je zagrebški škof.

ALO je veliko pozornost usmerjala v antiko, naravoslovje, pravo, medicino, italijanska Arcadia pa je v središče postavljala pesništvo.

ALO je s svojimi ideološkimi in estetskimi nazori na Kranjskem prispevala h kulturnemu in znanstvenemu razvoju. Operozi so imeli načrte tudi za organizacijo celotne filozofske in teološke fakultete. Razvijali so živo umetniško delovanje v arhitekturi, slikarstvu in kiparstvu v slogu zrelega baroka, sodelovali so skoraj pri vseh načrtih in gradnji pomembnih stavb, zlasti v cerkveni umetnosti.

ALO je mejnik med zgodnjim in zrelim barokom na Kranjskem, zlasti v Ljubljani. Ljubljanska stolnica je tako osrednji baročni spomenik, ki so ga operozi načrtovali in izvajali v sodelovanju z vidnimi italijanskimi umetniki, ki so jih prav oni povabili v mesto. Sprožili so pravo gradbeno navdušenje v Ljubljani, rasle so nove stavbe, stare pa so prenavljali – to gibanje upravičeno imenujemo 'ljubljski barok'. V Ljubljano so prihajali beneški mojstri. Tako je Ljubljana postala priznana umetnostno središče v kiparstvu in celo najpomembnejša izpostava Benetk v Evropi ter je širila svoj vpliv do Koroške in Istre. Člani ALO so bili ponosni pripadniki Ljubljane, središča Kranjske, in ponosni na preteklost.

Z Dolničarjevo smrtjo l. 1719 je ALO začela zamirati, l. 1725 pa je prenehala delovati. Njeno delovanje je bilo kratko, omogočila pa je pomembne spodbude za znanstveni in umetnostni razvoj.

Zgodovina ljubljanske stolne cerkve

J. G. Dolničar je veliko časa posvetil pisanju svojega najbolj znamenitega dela *Historia cathedralis Ecclesiae Labacensis* (Zgodovina ljubljanske stolne cerkve), v katerem obravnava zgodovino in podobo ljubljanske stolnice. Kronološko je opisoval gradnjo nove ljubljanske stolnice v začetku 18. stoletja, od načrtovanja do gradnje cerkve, ter dodal še opise pripadajočih zgradb in mnoge podatke o ljubljanski škofiji. To delo je pomembna

in dragocena zapuščina, za nekatere dogodke celo edini zgodovinski vir, izviren in temeljni vir za raziskovalce slovenske baročne umetnosti, kulturne zgodovine in širše humanistike. Hrani se v *Semeniški knjižnici* v Ljubljani, pod signaturo rkp. 5. Prevod v slovenščino je izšel ob 300-letnici začetka gradnje nove stolne cerkve.

Zaključek

V najbolj aktivnih letih svojega življenja je bil J. G. Dolničar duša kulturnega preporoda in baroka v Ljubljani. Tudi sam je pisal o likovni umetnosti in raziskoval ter preučeval arheološke najdbe. S svojim vestnim zapisovanjem je ohranil spomin na ljubljanske operoze in njihov prispevek h kulturnemu in znanstvenemu razvoju Ljubljane.

Po njegovi zaslugi izvemo veliko o mestu, njegovem razvoju, vključenosti v kulturno, umetniško, glasbeno in znanstveno dogajanje v drugi polovici 17. in v začetku 18. stoletja v širšem evropskem prostoru. Veliko izvemo o plemstvu oz. lastnikih posestev na Kranjskem, čeprav so bili ti italijansko-furlanskega in nemškega izvora.

Hvaležni smo mu lahko za gradnjo baročnih stavb v Ljubljani, za popis stare in nove ljubljanske stolnice, raziskovanje in zapisovanje arheoloških najdb o Emoni ter vključevanje teh prvin v sodobno graditeljstvo in življenjsko okolje aktualnega časa. Napisal je naš prvi teoretični spis o umetnosti; njegova dela so dragocen vir za slovensko umetnostno in kulturno zgodovino.

V njegovem času je baročna umetnost dobila pomembno mesto v gradovih, cerkvah, v mestnih palačah, umetniki pa so pridobivali priznanje, kar jih je dvignilo iz obrtništva v stanovsko ugleden sloj prebivalstva. ◀

Literatura

- Gantar, Kajetan (ur.) (1994): *Academia Operosorum: zbornik prispevkov s kolokvija ob 300-letnici ustanovitve*. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti.
- Smolik, Marijan: *Dolničar pl. Thalberg, Janez Krstnik (okoli 1626–1692)*. Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstvenoraziskovalni center SAZU, 2013. Pridobljeno 15. 11. 2022 s spletne strani <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi697225/>.
- Žnidaršič Golec, Lilijana (2003): *Janez Gregor Dolničar, Zgodovina ljubljanske stolne cerkve: Ljubljana 1701–1714*. Znanstvenokritično objavo izvirnika, opombe k prevodu, študijo in kazala pripravila in uredila Ana Lavrič. Ljubljana: Založba ZRC.

Janez Gregor Dolničar Vir: wikipedia

Živeti s kulturno dediščino danes za jutri

■ **Helena Kregar**, prof. kemije, je upokojena, poučevala je kemijo in študij okolja na *Gimnaziji Jožeta Plečnika* v Ljubljani. Ima bogate izkušnje s poučevanjem in razredništvom. Je dolgoletna sodelavka *DKPS* in predsednica strokovnega sveta *DKPS*.

Četrto mednarodno konferenco Vzgoja za ljubezen do domovine in države smo v Društvu katoliških pedagogov Slovenije posvetili kulturni dediščini. Naslovili smo jo Živeti s kulturno dediščino danes za jutri. Konferenco je 19. 11. 2022 gostila Osnovna šola heroja Janeza Hribarja v Starem trgu pri Ložu. Izvedli smo jo na odru, zaradi vrste prispevkov iz tujine pa tudi po spletu. V živo je bilo prisotnih okrog 50 udeležencev, preko spleta pa še 35.

V slovenskem šolskem prostoru smo ena redkih organizacij, ki že nekaj let skrbno spremlja in podpira delo učiteljev v slovenskih šolah na področju domoljubja. Na teh konferencah učitelji lahko predstavijo najboljše primere svojega dela, projekte in dogodke v šolah. Veliko prispevkov je tudi iz zamejstva in izseljenstva, predvsem iz Argentine.

Uvodni del

Po uvodnem pozdravu predsednice Marije Žabjek ter ravnateljice gostiteljske šole Sonje Jozelj nas je nagovoril tudi predsednik *Državnega sveta RS* Alojz Kovšca, ki naše konference in tudi siceršnje delovanje spremlja že vrsto let. Z njegovo spodbudo in podporo smo v *Državnem svetu RS* po lanski konferenci pripravili posvet in vanj vključili vrsto strokovnjakov, ki želijo vplivati na šolsko politiko. K takemu delovanju nas je Alojz Kovšca v svojem nagovoru spodbudil tudi letos: »Želim vam položiti na srce željo, da v prihodnje bolj izkoristite Državni svet kot stičišče civilne družbe in politike, da svoje ideje v Državnem svetu zastopate tako, kot ste jih doslej, vendar v večjem obsegu. ... Naj se izsledki vašega posveta zrcalijo v predlogih za prakso; naj ta praksa tudi skozi Državni svet ugleda luč sveta v obliki zakonskih predlogov.« Pozdravni nagovor je imel tudi Lojze Peterle, predsednik *Združenja za vrednote osamosvojitve*. Naslovil ga je s pomenljivo trditvijo, da naše korenine niso prete-

klost. Opozoril nas je na odnos do naše zgodovinske in politične dediščine. V njej moramo videti celoten narodov razvoj do osrednjega temelja – osamosvojitve Slovenije. Tega moramo skrbno in jasno posredovati ter privzgajati mladim.

Plenarna predavanja

Plenarna predavanja so predstavili štirje strokovnjaki. Etnolog dr. Janez Bogataj nas je popeljal skozi primere ohranjanja in uničevanja dediščine po Sloveniji. Pri svojem delu opaža, da imajo mladi v osnovnih šolah še lep odnos do vsakovrstne dediščine v svojem okolju, z odraščanjem pa se ta odnos spreminja, seveda tudi s pomočjo javnega mnenja in globalizacije. Meni, da je Slovenija s svojo geografsko raznolikostjo res biser pestrosti vsakovrstne dediščine. Učitelje pa nagovarja, naj si prizadevajo stare vrednote s pomočjo sodobnega jezika približati mladim. Publicistka Erika Jazbar iz italijanske Gorice je spregovorila o delovanju slovenskih skupnosti v treh italijanskih pokrajinah z avtohtonim slovenskim prebivalstvom: od Videmske z Rezijo, z vasicami pod Svetimi Višarjami in slovensko Benečijo do Goriških brd, mesta Gorica, tržaške obale, Krasa, Milj in istrskega konca. Marsikdo od nas, učiteljev, ne ve, kje vse smo v preteklosti živeli Slovenci. Predavateljica je slikovito opisala običaje in kulturo, ki jo ohranja močno povezana skupnost pretežno katoliških korenin: »Imamo razloge, da smo zadovoljni. Še

vedno. Naš izziv je, da zaklad, ki so ga naši predniki ustvarili in nam ga predali, naprej obdelujemo, da ne bo zastarel in postal samo prašen odsev samega sebe.« Arhitekt Janko Rožič je spregovoril o arhitekturni dediščini, ki se odpira v prostor. S popolnoma nove perspektive smo ugledali sicer že znane slike prostora, ki ga je v Ljubljani oblikoval mojster Plečnik in za njim še vrsta pomembnih arhitektov. Kustosinja Sonja Kogej Rus iz *Slovenskega etnografskega muzeja* nas je popeljala skozi pestrost zbirk ter bogastvo slovenske in svetovne dediščine, ki so jo zbirali Slovenci po svetu. Muzej skrbi za ohranjanje in širjenje znanja ter ga uspešno širi med mladimi z ustvarjalnimi delavnicami in dejavnostmi, ki dediščino približajo mladim.

Strokovne skupine

V nadaljevanju konference smo v štirih vzporednih strokovnih skupinah lahko prisluhnili 45 prispevkom, ki so jih pripravili tako učitelji kot tudi strokovnjaki drugih poklicev in nekaj vrhunskih znanstvenikov. Avtorji prispevkov so bili tudi naši rojaki iz tujine, predvsem iz Argentine. Urednica Erika Ašič je v uvodu v zbornik njihove prispevke pospremila z naslednjim komentarjem: »Prispevki naših cenjenih sonarodnjakov, zdomcev, nam sporočajo, kako pomembna je bila odločitev staršev, da želijo otrokom prenesti slovenski jezik, običaje, znanje o Sloveniji ter ljubezen do domovine. Pa ne le odločitev, ampak trdo, dosledno in vztrajno, toda ljubeče delo, ustvarjalnost, znanje, poštenost in brezpogojno ljubezen do domovine, do slovenskega naroda – ne glede na to, kaj slabega so v domovini doživeli. Njihovo trdno slovenstvo nam je vedno znova vzor slovenske identitete in ohranjanja slovenske dediščine.«

Zbornik

Vse prispevke si lahko preberete v zborniku, ki je dostopen na spletni strani DKPS. Prispevki so zbrani v več sklopih: Dobri temelji – znanje, Daleč od domovine – iz ljubezni do nje, Ustvarjalnost učiteljev (znotraj tega: Slovenija, samostojna država; Po Sloveniji; Iz preteklosti za prihodnost; Ohranjamo spomin). Vsak prispevek je svojevrsten delec v mozaiku konference. Kljub temu pa naj izpostavim poudarke nekaterih predavateljev. Dr. Andrej Fink je svoj prispevek naslovil *Pedagog in njegova vloga pri ohranjanju naroda in njegove dediščine*: »Pedagogi smo še posebej poklicani, da s svojim vodenjem otrokom, dijakom in študentom pomagamo, da se bodo razvili v zdrave osebe in v državljane, ki bodo sposobni tudi kritično, a v pravi svobodi, opremljeni s pravimi vrednotami in pravilnimi parametri, razmišljati ter sebi in narodu ustvarjati zdravo prihodnost. Če jim tega ne omogočamo, močno škodujemo njim in celi narodni skupnosti in konč-

no državi.« Ddr. Marija Stanonik pa je spregovorila o pomenu zgodb, ki mladim približajo bogastvo preteklosti in dediščine: »Povedke so kot izhodišče za domoznansko vzgojo. Smisel tovrstnih zgodb je otrokom privzgjati radovednost za pretekle dogodke iz njihove bližnje okolice in za narodovo zgodovino sploh, da si pridobivajo občutek za tradicijo in gojijo zgodovinski spomin, krepijo spoštovanje do lastne preteklosti, najsibo svojega rodu ali svojega naroda.«

Vrednost vseh predstavljenih prispevkov je pomembna zaradi več vidikov. Slovenski učitelji v šolah ne le izobražujejo, temveč veliko ustvarjajo in z vsem tem vzgajajo. Konferenca je priložnost, da svoje delo, projekte in ustvarjalne učne ure predstavijo kolegom in drugim strokovnjakom. In obratno: prispevki predavateljev in strokovnjakov so učiteljem vzor strokovnosti in širijo njihova obzorja.

Izredno pomemben pa je tudi prispevek avtorjev iz tujine in Argentine. Danes žal ni nič nenavadnega, če mladi slovenski

učitelji ne poznajo razlogov za izseljenstvo, življenja v slovenskih skupnostih v Argentini, v zamejstvu in tujini. Ne poznajo tudi domoljubja, ki ga Slovenci v teh skupnostih gojijo iz roda v rod. Na konferenci se je to pokazalo praktično v vseh skupinah – bodisi v tisti, kjer so predavanja potekala v živo, bodisi v hibridni ali v skupinah na spletu. Ko so izseljenci govorili ali prikazali posnetke življenja svojih prednikov, njihovo pesem, igro, prireditve in ohranjanje običajev, je pred našimi očmi zažarelo slovenstvo v popolnoma novi luči. Marsikje so tekle solze, saj so bila pričevanja potomcev, ki danes živijo iz teh korenin, ganljiva. Zato so v eni od skupin ugotovili, da doma, v Sloveniji, premalo poznamo to življenje in da je treba pripraviti zbirko vsebin, ki bi jih prikazali tako učiteljem kot učencem v šolah.

Spremljevalni dogodki

Omenim naj, da smo kot spremljevalni dogodek tudi tokrat izvedli natečaj *Košara – izdelek slovenskega letarstva*, ki je imel letos že prav lep odziv med osnovnošolci. Zaključek natečaja je potekal v *Slovenskem etnografskem muzeju*, kjer smo skupaj z mentorji in z nagrajenci pripravili izredno lep in kulturno bogat dogodek.

Konferenco pa so obogatile tudi glasbene točke. Nastopili so učenci domače glasbene šole, najlepše doživetje pa nam je pripravila družina Hormuth iz Nemčije. Mama Natalija je Slovenka in slovensko diha cela glasbena družina. S svojimi glasbenimi točkami je celo konferenco dvignila tudi na umetniško lepo raven.

Za zaključek naj povzamem še mnenja udeležencev konference. Ne glede na to, ali so bili z nami preko Zooma ali v živem dogajanju, so konferenco opisali kot strokovno kakovostno in človeško toplo doživetje. V svoje šole odhajajo obogateni z novimi pogledi, spoznanji in znanjem. Ob koncu konference je že tradicionalno zazvenela himna Slovencev po svetu izpod peresa argentinskega Slovenca dr. Marka Kremžarja. Lepa in sporočilna je. Ob poslušanju pa gre skozi srce glavno sporočilo vsake konference *Vzgoja za ljubezen do domovine in države*: »Zate, Slovenija!«

4. mednarodna konferenca

DRUŠTVO
KATOLIŠKIH
PEDAGOGOV
SLOVENIJE
DKPS

VZGOJA
za ljubezen
do domovine
in države

ŽIVETI S KULTURNO DEDIŠČINO
DANES ZA JUTRI

19. november 2022

Približevanje pletarstva osnovnošolcem

■ **Erika Ašič**, univ. dipl. soc. del., je zaposlena v DKPS. Je koordinatorica organizacijskega odbora za pripravo mednarodne konference *Vzgoja za ljubezen do domovine in države* in urednica vseh štirih e-zbornikov te konference. Ima dolgoletne izkušnje z delom v uredništvu revije *Vzgoja*.

Hkrati z mednarodno konferenco Vzgoja za ljubezen do domovine in države želimo spodbujati tudi ustvarjalnost ter spoznavanje slovenske tradicije. V ta namen letos že drugo leto razpisujemo natečaj Košara – izdelek slovenskega pletarstva, v katerem lahko sodelujejo osnovnošolski otroci pod vodstvom mentorjev – svojih učiteljev.

Prav je, da otroci razvijajo tudi tehnične veščine, raziskujejo svoje okolje in preteklost, prisluhnejo zgodbam svojih staršev in starih staršev ter tako ohranjajo izročilo. S tem, ko ga poznajo, ko poznajo svojo domovino, kulturo in zgodovino, bodo do tega vzpostavili tudi odnos, povezanost, morda celo ljubezen.

Če hočem delati z učenci, moram znati narediti sama. Zato sem začela delati po korakih: usvojiti znanje in spretnost eno stopnjo pred njimi. Če bi želela dve stopnji, ne bi nikamor prišla. Prezahtevno. (mentorica, OŠ Rovte)

Vsebina natečaja

Slovensko rokodelstvo je imelo pomembno vlogo pri ohranjanju slovenske razpoznavnosti in istovetnosti. Z natečajem *Košara – izdelek slovenskega pletarstva*, ki smo ga v *Društvu katoliških pedagogov Slovenije* prvič razpisali v šolskem letu 2021/2022, smo želeli obuditi spomin na izdelke, ki so jih naši predniki izdelovali zato, ker so jih potrebovali pri vsakdanjem gospodarskem prizadevanju in za praznične potrebe. Izdelki so se v zgodovini spreminjali, kar je dokaz izrednega znanja rokodelcev. Pri nastajanju in spreminjanju izdelkov so bili rokodelci odvisni od lokalnih in regionalnih gradiv, torej najbolj neposredno povezani z naravo.

Želeli smo, da otroci ustvarjajo iz naravnih materialov. Tako so naši predniki izdelovali košare, ki so jih uporabljali za prenašanje različnih pridelkov in izdelkov, uporabljali so jih na njivah, za prenašanje drv, jabolk,

krompirja, repe, nastilja za živali ... Poznali in uporabljali so tudi manjše, namizne košare, npr. za kruh ali sadje. V novejših časih vanje odlagamo tudi časopise, ključke ipd. Želeli smo, da so izdelki izdelani v naravni velikosti in uporabni. Ti naravni izdelki so trajnostni, po uporabi ne onesnažujejo okolja. Uporabni so še danes, če so le izdelani dovolj kakovostno.

Učence smo usmerili, da možnosti za izdelavo pletarskih izdelkov poiščejo v okolju, iz katerega prihajajo. Tako so lahko spoznali dediščino ustvarjalnosti in rokodelstva, šege in navade ter naravne danosti lastnega kraja. Spodbujali smo medgeneracijsko povezovanje treh generacij (otroci, mentorji, starejši). Za mentorje smo organizirali tudi izobraževanje.

Zaključek natečaja

Nagradni natečaj *Košara – izdelek slovenskega pletarstva* je bil razpisan oktobra

2021, zaključen pa 20. 6. 2022. Vsi sodelujoči so v šolskem letu 2021/2022 obiskovali 8. oz. 9. razred osnovne šole.

Izdelke je ocenjevala tričlanska komisija: etnolog dr. Janez Bogataj, pletar Iztok Urbanija ter Tanja Pogorevc Novak, prof. likovne umetnosti.

Vsak član komisije je sam ocenjeval košare, brez prisotnosti drugih dveh. Izdelek je bil ocenjen po petih kriterijih (Tabela 1). Seznam nagrajencev je bil objavljen 15. 7. 2022 na spletni strani DKPS. Avtorji treh najbolje ocenjenih izdelkov so:

- **1. mesto:** Ana Bradeško, OŠ Rovte, dosegla je 75 točk;
- **2. mesto:** Tjan Fridrih, Vid Iršič, Jošt Klančnik in Aljoša Sabo, OŠ Ob Dravinji, dosegli so 71,5 točke;
- **3. mesto:** Žan Treven, OŠ Rovte, dosegel je 71 točk.

Razstava košar v Slovenskem etnografskem muzeju

V četrtek, 27. oktobra 2022, smo v *Slovenskem etnografskem muzeju* v Ljubljani odprli razstavo na natečaju sodelujočih izdelkov in podelili nagrade izdelovalcem, katerih košara je bila na natečaju 2021/2022 najbolj ocenjena. Imeli smo prijeten dogodek, bogat v sliki in besedi.

Slovenski etnografski muzej je kot 'dom' slovenske dediščine najbolj primeren za

Tabela 1: Kriteriji za ocenjevanje košar.

Uporabljeno gradivo	do 5 točk
Oblika izdelka, povezanost z lokalnim okoljem	do 5 točk
Kakovost izdelave, uporabnost	do 5 točk
Kakovost predstavitve izdelka (namembnost, dediščina)	do 5 točk
Dodana vrednost (zapis zgodb, dogodivščin iz preteklosti, povezanih s košarami)	do 5 točk

tovrstno razstavo, zato smo hvaležni, da smo bili sprejeti pod njegovo mogočno streho. Na ogled smo postavili izdelke osnovnošolcev ter izdelke – košare pletarja g. Iztoka Urbanije. Občudovali smo ustvarjalnost in natančnost ter predvsem vztrajnost vseh izdelovalcev in mentorjev.

Razstava košar v Osnovni šoli heroja Janeza Hribarja Stari trg pri Ložu

Razstavo smo ponovili na prizorišču 4. mednarodne konference *Vzgoja za ljubezen do domovine in države*, ki je letos nosila naslov *Živeti s kulturno dediščino danes za jutri*. Pripravili smo jo 19. 11. 2022 v Osnovni šoli heroja Janeza Hribarja Stari trg pri Ložu. Želeli smo pokazati delo otrok in pletarja ter spodbuditi učitelje, da bi se lotili sodelovanja na novem natečaju *Košara – izdelek slovenskega pletarstva*. Razpisali smo ga v šolskem letu 2022/2023, pod enakimi pogoji kot lani.

Vabljeni: natečaj Košara – izdelek slovenskega pletarstva 2022/2023

Vabimo vas, da se s svojimi učenci lotite izdelovanja košar ali peharjev, z mlajšimi pa morda samo podstavka. Natečaj je izjemna priložnost za medpredmetno sodelovanje (tako učiteljev kot učencev) pri predmetih tehnika, likovni pouk, geografija, zgodovina, fizika, družba, naravo-

slovje, biologija, slovenski jezik ... Poleg tega je priložnost za razvijanje tehničnih spretnosti, ustvarjalnosti, za odkrivanje osebnostnih področij, ki jih drugi predmeti pri otroku zanemarijo. Zato je tudi dobra priložnost za razvijanje samozavesti in samospoštovanja otrok – ne glede na učno uspešnost.

Poseben izziv torej – tako za učitelje kot za učence. Ga boste sprejeli?

Nagradni natečaj: KOŠARA – IZDELEK SLOVENSKEGA PLETARSTVA

Natečaj razpisuje Društvo katoliških pedagogov Slovenije v povezavi z mednarodno konferenco *Vzgoja za ljubezen do domovine in države*.

Sodelovanje na natečaju

Natečaj razpisujemo za tri starostne in zahtevnostne stopnje. Košare in peharji naj bodo izdelani iz naravnih materialov, brez dodatkov. Izdelki naj bodo uporabni, torej v izvorni velikosti. Zaželeno je, da na natečaju sodelujejo skupine.

Ocenjeni bodo vsi izdelki, ki jih bomo prejeli do vključno **20. 6. 2023** ter so bili izdelani v času trajanja natečaja.

Več informacij: www.dkps.si/izobrazevanje/.

Domoljubje v učnih načrtih za zgodovino in geografijo

■ **Rok Kastelic**, mag. in prof. geografije in zgodovine; oba predmeta poučuje na *Gimnaziji Jožeta Plečnika* v Ljubljani.

V članku se bomo osredinili na prisotnost domoljubja v učnih načrtih za zgodovino in geografijo do leta 1945, pri čemer opazimo, da je to bistvena sestavina pouka obeh predmetov – poleg njiju pa še slovenščine. Pomemben dejavnik je tudi orientalistično gledanje, ki nujno razdeljuje na 'nas' in 'njih'. 'Mi' in 'drugi'. S tako delitvijo se krepi identiteta 'nas' nasproti 'drugim'.

Krepitev lastne identitete

Ključno vprašanje današnjega časa pa je, ali lahko krepimo svojo lastno identiteto, ne da bi na ta račun imeli slabše mnenje o drugih. To je danes bistveno politično vprašanje, s tem pa zelo sporna vsebina tudi pri pouku, kajti izogibanje tovrstnim temam vodi zgolj v šibko domoljubje in nezavedanje svojih korenin in dediščine, vsaka obravnava pa je vedno na ideološko zelo spolzkem terenu. Ob zavedanju te problematike je zanimivo pogledati učne načrte izpred več kot 80 let in jih primerjati z današnjimi razmerami ter seveda ovrednotiti oba učna pristopa in vsebine. Če želimo odgovorno ohranjati slovensko identiteto, se takim temam ne smemo izogniti. Veliko pa lahko pridobimo, če se ozremo k 'učiteljici modrosti', v tem primeru torej v učne načrte časa, ki ga danes vedno težje razumemo.

Domoljubje

Danes je domoljubje v šoli nekako spregledana vsebina, saj gre za vrednoto in ne za 'nevtralno' izobrazbo. Kljub temu pa obstaja zavedanje, da je ta vrednota ključnega pomena, če želimo imeti dobro delujočo družbo in neodvisno slovensko državo. Tako se domoljubje nekako znajde v sredini dveh različnih (recimo temu) ideoloških pogledov. Oba sta do neke mere upravičena in segata na podro-

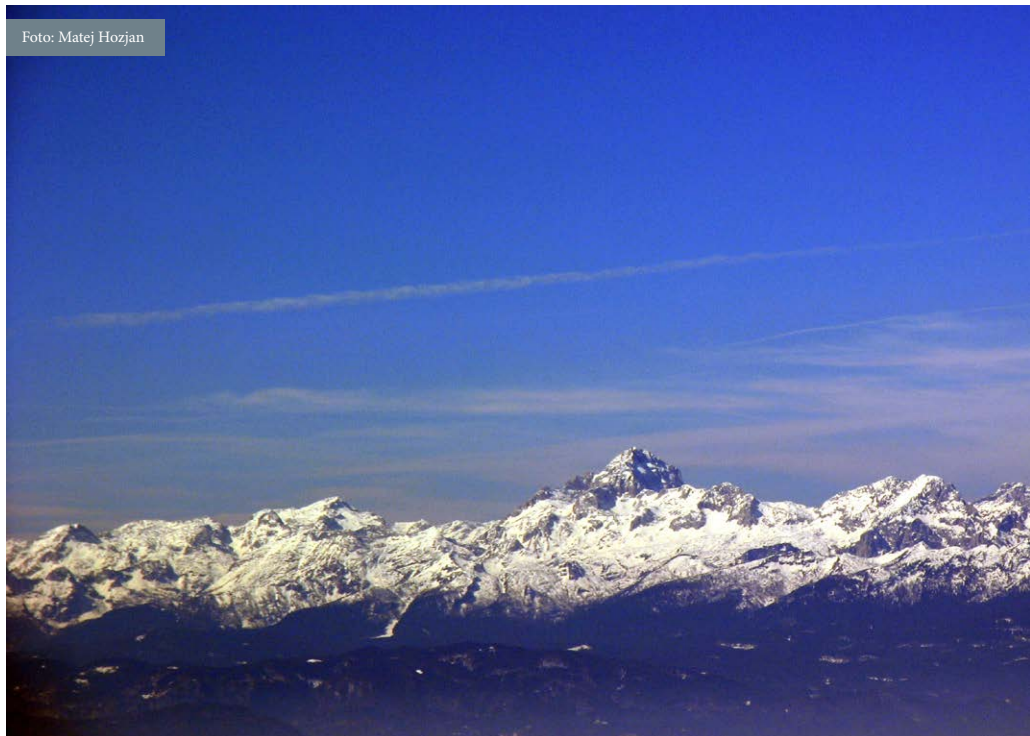
čje vrednot, po drugi strani pa ravno zato premalo reflektirana, saj so vrednote tiste, ki držijo družbo skupaj. Če se kot družba ne moremo poenotiti glede skupnih vrednostnih okvirov, težko delamo skupaj in gremo vsak v svojo individualistično smer. Ker naj bi šola vzgajala, da temu ne bi bilo tako, ter otroke in mlade navajala k skupnemu dobremu, je premislek o domoljubju danes nujen.

V članku bomo kratko pregledali učne načrte za zgodovino in geografijo iz 19. stoletja in prve polovice 20. stoletja, do prelomnega leta 1945. To nam bo pomagalo k zgodovinskemu vpogledu v tematiko domoljubja v šoli. Zgodovina nas namreč lahko marsikaj nauči, še bolj pa nam pomaga pri premisleku in kritični refleksiji sedanosti. Namen članka je torej razširiti obzorje o tem, kako so domoljubje obravnavali nekoč.

»Ljubezen do domovine pospeševati«

V številnih učnih načrtih se bolj ali manj eksplicitno pojavlja cilj, da mora pouk pospeševati ljubezen do domovine. To

Foto: Matej Hozjan

velja za prve učne načrte iz časa Habsburške monarhije pred dualizmom Avstro-Ogrske in skozi vse državne oblike vse do dandanes.¹ Enako je veljalo tako za zemljepis, ki je želel doseči »poznavanje domovine, pregledno poznavanje Evrope in vse zemlje« (Lehrpläne für ein- bis lediclassige ..., 1876: 28), kakor za zgodovino, katere namen je bil »v učencih značajnost in ljubezen do domovine pospesevati« (prav tam).

Pomembno je razlikovati med zapisi, ki določajo, da morajo učenci nekaj poznati, usvojiti pregled ali kaj podobnega, ter tistimi zapisi, ki zahtevajo ljubezen, kakšno drugo čustvo ali vrednostno sodbo do nečesa. (V Jugoslaviji bomo po drugi svetovni vojni videli celo zapoved sovraštva, npr. v Učni načrt za gimnazije ..., 1948: 81–82.)

Zanimivo je, da se v nekaterih učnih načrtih pri zemljepisu pojavlja bolj znanstveno objektivni cilj kakor v učnih načrtih za zgodovino. Primer tega je podan že zgoraj. Kljub različni rabi besed pa lahko sklepamo, da nikoli niso imeli predsodkov do privzganja ljubezni do domovine in je tako pouk sledil temu smotru tudi pri pouku zemljepisa, kjer sicer ni bil vedno formuliran kot tak. Pogosto pa ga seveda lahko najdemo (npr.: Začasni učni program za I., II., III., IV. razred ..., 1928: 7).

V okvir, ki ga moramo razumeti v kontekstu že omenjene poetike prostora, bi lahko uvrstili tudi naslednji zapis: »Kako se mora človek boriti v tujih deželah z naravo, da si pribori svoj obstanek in kako mora se ubijati; ... razloži naj jim, kako se naša domovina, naša država odlikuje od drugih in kako ona obilno in zlahka ponuja svojim prebivalcem vsega, česar jim je za življenje potreba.« (Lehrpläne für die Bürgerschulen ..., 1891: 221–222) Kako poetično izrazje, ki gradi diskurz o srečni domovini – to zasenči vse morebitne racionalne ugovore proti idealizaciji lastne domovine in njene kulture. Smotri kot »spoznavanje domovine in buditev ljubezni do nje« (Učni načrt (nastavni program) za I., II., III., IV. razred ..., 1926: 11) sestavljajo nekakšno družbeno podlago, iz katere raste povezanost države, hkrati pa distanciranost od ljudi, ki živijo zunaj te države. Gre za nekaj druge-

ga kot za nacionalizem in tudi ni vredno obsojanja, saj so v okviru Kraljevine SHS živeli vsaj trije narodi, ki so si prizadevali za sožitje v skupni domovini. Je pa treba biti pozoren na to, kajti vsak 'mi' predpostavlja določen 'vi', ki nima enakega statusa kakor 'mi', s tem pa je vsak posameznik v tem 'vi' dojet kot manjvreden.

Razvijanje etike

Tudi razvijanje etike, ki ga je poudarjal temu sledeči učni načrt, lahko izzveni v povsem napačno smer, saj diskurz ne dovoli več premisleka o tem, do koga je potrebno etično ravnanje, temveč kar izolira etiko na 'našo' skupnost, preostale pa odri- ne stran. Zato smoter, ki poudarja »znanje o najbistvenejših momentih iz minulosti Srbov, Hrvatov in Slovencev; zbujanje nacionalnega in etičnega čustva; razvijanje sposobnosti za spoznavanje in izvrševanje državljskih pravic in dolžnosti« (Začasni učni program za I., II., III., IV. razred ..., 1928: 7), ne vzbuja pretirane prepričanosti o enakovrednosti oz. splošni veljavnosti etike za vse ljudi. Nacionalna čustva, državljske pravice in dolžnosti – vse to lahko kaj hitro prekrije humanost, ki je brez tovrstnih državnih opor, posebno ker tudi učni smoter zemljepisa razkriva veliko omejenost obravnavanega geografskega območja, saj namreč – kar nekako kanonsko – pravi, da je namen: »Spoznavanje geografskih razmer domovine in njih vplivov na človeka. Zbujanje ljubezni do domovine« (prav tam: 5). Vsebina kakšnega učnega načrta pri zemljepisu pa je popolnoma omejena na takratno domovino in niti ne omeni Evrope, drugih celin ali sveta kot celote (Maier, 1904).

Kar se tiče ljubezni do domovine, je zanimivo, da je učni načrt iz leta 1879 ne predpisuje. Pri zemljepisu se pojavi cilj: »Poznati najvažnejše stvari iz prirodnoznanstvenega zemljepisa – natančneje spoznavati domačijo, domačo deželo, avstrijsko-ogersko državo – pregled Evrope in družih zemljin« (Lehrpläne für Volksschulen ..., 1879), pri zgodovini pa je, kot je bilo že omenjeno, predvideval obravnavo zgodovine preko zgodovinskih slik, vendar pa je bil pri izboru teh slik zelo raznovrsten in je dajal učencem veliko širino poznavanja. Čeprav so dajali glavni

poudarek domači zgodovini z besedami, da je treba »znati najimenitnejše zgodbe iz občne zgodovine in bolj natančno one iz zgodovine avstrijsko-ogerske države in domače dežele – pravice in dolžnosti državljanov« (Lehrpläne für Volksschulen ..., 1879), je količina obravnavanih vsebin iz sveta res neprimerljivo večja kot v ostalih takratnih učnih načrtih.

Glavni smoter pouka

Skozi ta prerez stanja učnih načrtov zgodovine in geografije lahko vidimo, da so nekoč na domoljubje gledali bistveno drugače. Danes je opredeljeno kot pomembno, vendar pa v praksi pogosto ne dobi svojega mesta, nekoč pa mu je bilo mesto pri pouku zagotovljeno, saj je bilo prav domoljubje glavni smoter pouka obeh obravnavanih predmetov. Vse učne vsebine so služile temu končnemu cilju – da bi otroci in mladi imeli dober odnos do svoje domovine in zavest, da je lastna kultura pomembna in vredna vsakodnevnega oživiljanja. ◀

Viri in literatura

- Ciperle, Jože; Vovko, Andrej (1987): *Šolstvo na Slovenskem skozi stoletja*. Ljubljana: Slovenski šolski muzej.
- *Lehrpläne für die Bürgerschulen und Erläuterungen zu Lehrplänen für die allgemeinen Volks- und Bürgerschulen des Küstenlandes in deutscher, italienischer, slovenischer und kroatischer Sprache* (1891). (Veröffentlicht zufolge Erlasses des Präsidiums der k. k. Landeschulbehörden für das Küstenland vom 10. August 1888, Z. 7307 ex 1887.) Wien: Im kaiserlich-königlichen Schulbücher-Verlage.
- *Lehrpläne für ein- bis lediclassige Volksschulen des Herzogthumes Steiermark* (1876). Gradec.
- *Lehrpläne für Volksschulen ...* (1879). (Celotna naslovica je štirijezična) – Učni načerti za ljudske šole, izdani vsled ukaza predsedništva deželnih šolskih oblastij za Primorje od dne 10. avgusta 1878, br. 5332/VII. Dunaj.
- Maier, Anton (ur.) (1904): *Učne slike iz zemljepisa*. Avstrija (podrobni učni načrt). Ljubljana: Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg.
- *Učni načrt (nastavni program) za I., II., III., IV. razred vseh osnovnih šol v Kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev* (1926). Beograd: Državna štamparija Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev.
- *Učni načrt za gimnazije, nižje gimnazije in višje razrede sedemletke* (1948). Ljubljana: Ministrstvo za prosveto LR Slovenije.
- *Začasni učni program za I., II., III., IV. razred vseh osnovnih šol v Kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev* (1928). Ponatisk iz "Uradnega lista ljubljanske in mariborske oblasti" z dne 31. oktobra 1927., št. 445/110. Ljubljana: založila uprava "Uradnega lista ljubljanske in mariborske oblasti", natisnila Delniška tiskarna.

Opomba

¹ Razen v času okupacije med drugo svetovno vojno, ko so vsi trije okupatorji skušali zmanjšati pripadnost domovini. Nemci so takoj ukinili večino učnih predmetov in prepovedali uporabo slovenščine, Italijani pa so spremenili zgolj učne načrte za zgodovino, saj so bili ti glede tega najpomembnejši. Madžari so bili še najuspešnejši, saj so svoj del okupiranega ozemlja dejansko dojemali kot nekaj, kar tudi kulturno spada k njihovi državi (Ciperle in Vovko, 1987: 77–84).

Vzgoja – primarna odgovornost in dolžnost staršev

Ali/in zgolj dolžnost vzgojiteljev in učiteljev

■ **Tone Kores**, univ. dipl. teolog, zakonski in družinski terapevt, vzgojitelj mladostnikov s čustveno-vedenjskimi motnjami, opravlja svetovalno in psihoterapevtsko delo.

Proces vzgoje se vedno začne v družini, v najmanjši sociološki, a ključni instituciji, od katere je odvisna cela družba; ostale institucije so namreč le v oporo, kot bergla. K temu se takoj ponuja trditev, da kolikor je zdrava in funkcionalna družina, toliko bo zdrava in funkcionalna družba.

Različnost družin

V družini, kjer je več varne navezanosti, več povezanosti, je več zdravega stika, tam so meje jasne in življenje teče v sodelovanju in konstruktivnem reševanju konfliktov. Kjer pa prevladuje nevarna navezanost, je več nasilja in soliranja; meje so porušene, družinski člani so povezani preko dinamike nasilja, strahu in tesnobe, zato je za tako okolje značilen le začarani krog borbe za preživetje posameznika. V nevarno navezanih sistemih je bolj verjetno, da bo pri vzgoji imel večjo besedo le en starš, običajno je to mama, oče pa je pri vzgoji in tudi sicer bolj odstoten. Velika ovira v vzgojnem procesu je, če je oče nasilen oziroma zasvojen, če se mama prilagaja, v sistemu pa prevladuje vzdušje strahu. Ali pa – če je oče v vlogi žrtve, če se kaže kot nemočen in se spet (na zelo prefinjen način) vse vrtili okoli njega, otrokom se smili, zato otroci 'vzgajajo' in skrbijo za očeta.

Različnost vzgoje

Starša, ki izhajata iz prvega in drugega sistema, bosta vzgajala drugače, vsak bo izhajal iz svoje izkušnje, tako kot je bil hote, še posebej pa nehote, nezavedno vzgojen. Starš, ki prihaja iz družine, kjer je prevladoval varen model navezanosti, bo pri vzgoji upošteval drugega (mož

ženo in žena moža) in bo rešitve iskal v dialogu, tudi če se kdaj z drugim ne bo strinjal, ampak bo za dobro otroka to sprejel in spoštoval. Na tak način bosta starša dala signal enotnosti in s tem otroku onemogočila, da bi ju izkoriščal. Otrok bo dobil sporočilo, da ima očetov »ne« enako težo kot mamin »ne« in obra-

tno, če mama nekaj dovoli, potem naj ima pri tem podporo tudi pri očetu. Ampak okrog takih zadev se morata starša sama, ne pred otrokom, uskladiti in dogovoriti. Tak otrok bo v šoli hitreje sprejel in upošteval učiteljev »ne«, ne glede na to, ali bo to rekel učitelj ali učiteljica. Drugačna situacija je pri otrocih, kjer starša ne znata ali ne zmoreta sodelovati in se povezati v enotnost. Kjer oče nekaj reče, mama pa to izpodbije, tam bo otrok vselej izkoriščal in bo manipuliral s staršema, vendar samo zato, ker sta mu starša s svojo raz-

Foto: Benedikt Lavrih

dvojeno dinamiko to omogočila, ga s tem oropala potrebne varnosti in otroku stori-la veliko krivico.

Razdvojenost

Velika verjetnost je, da tak otrok, še posebej najstnik, ne bo upošteval meja in pravil v instituciji, kot je šola. V sebi bo razdvojen, saj prihaja v svet, v šolo, med vrstnike s sporočilom, da »ne« lahko pomeni tudi »da«. Svoj ponotranjeni, a razdvojeni model bo hotel uveljaviti za vsako ceno, tudi ob neupoštevanju zahtev in opozoril učiteljev, vse do izrečenih ukrepov in preko njih, saj ima v zavesti podporo matere, ki mu sporoča, da ni treba upoštevati prepovedi in da »ne« lahko pomeni tudi »da«. Reševanje takih primerov dodatno otežuje in ovira pristop nekaterih staršev, običajno preveč zaščitniških mater. Le-te mislijo, da s tem ščitijo otroka, v resnici pa delajo veliko, lahko celo nepopravljivo škodo otroku, pa tudi sebi in očetu. Kljub neneh-

nim opozorilom učiteljev se znajo hitro obrniti od problema in tako preusmeriti pozornost, s tem pa najstniku dajo dodatno moč in potrditev, da je njegovo vedenje dobro in sprejemljivo. Tako ravnanje vodi v smer, da bo takega najstnika v prihodnosti lahko ustavil samo še kak represivni organ ali pa namesto vzdignjenega glasu očeta vzdignjena roka kakega nasilneža na ulici. Ene in druge posledice bodo za celo družino veliko hujše in bolj boleče, kot če bi starša upoštevala sporočila učiteljev, vzgojiteljev in drugih iz okolice, jih vzela za alarmantna, začela sodelovati ali se obrnila po ustrezno strokovno pomoč.

Otrok bo dobil sporočilo, da ima očetov »ne« enako težo kot mamin »ne« in obratno, če mama nekaj dovoli, potem naj ima pri tem podporo tudi pri očetu.

Veliko lažje je tam, kjer starši sodelujejo in upoštevajo opozorila učiteljev in svetovalnih služb. Pot do rešitve je tako lažja in jo prej dosežemo, otroku in najstniku pa se tako postavi meja, ki jo za zdrav

osebnostni razvoj potrebuje, enako kot razvijajoča se trta potrebuje vodo, da bo dobro obrodila, občasno pa jo treba tudi obrezati, omejiti.

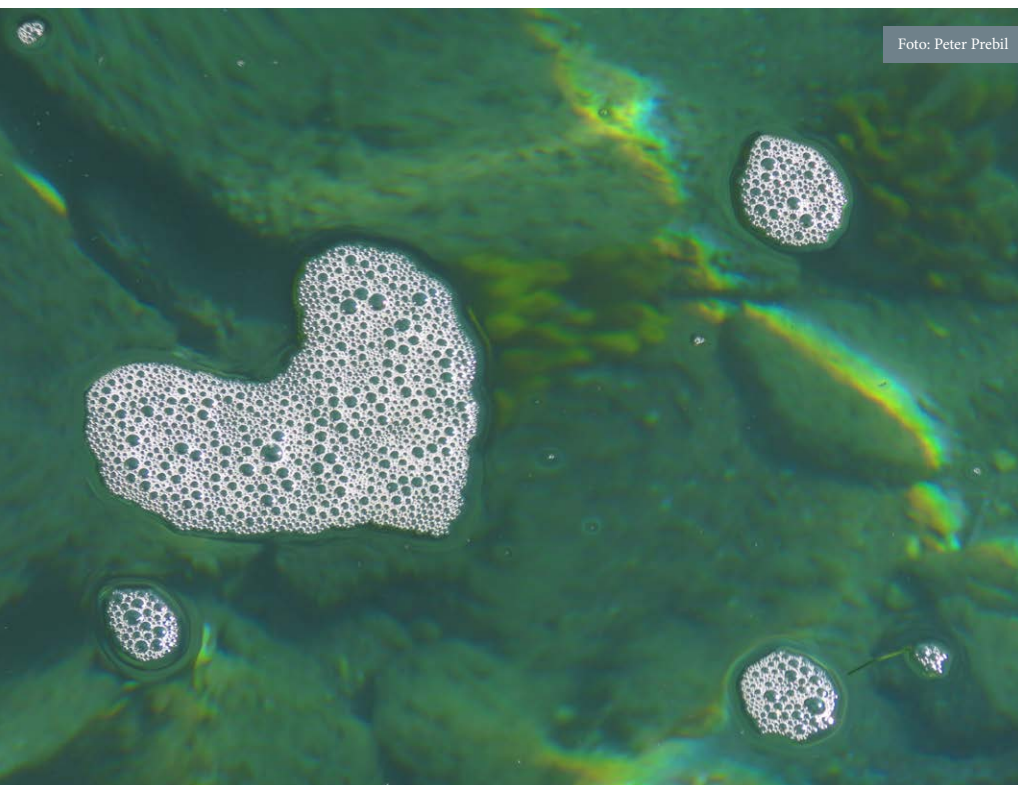
Spremembe

Ne glede na vzorec vzgoje iz primarne družine je pot k spremembam vedno mogoča, saj imamo to srečo, da so naši možgani tako narejeni, da so dojemljivi in nagnjeni k spremembam. Seveda se to z leti spreminja, pa vendar: »Kjer je volja, tam je pot,« pravi pregovor. Prvi korak je gotovo ta, da starši, ki do zdaj niso, začnejo konstruktivno sodelovati z učitelji in svetovalno službo, saj gre za dobro njihovega otroka, in da otroku povedo, da učitelji in vzgojitelji niso njihovi sovražniki, ki 'težijo'. Povedati mu morajo, da imajo besede in zahteve učiteljev enako težo kot besede in zahteve, ki jih izrečejo oni sami. Drugi, vzporedni korak pa je, da se oba starša v enotnosti in sodelovanju začneta ukvarjati s svojim otrokom, še posebej v obdobju pubertete, med drugim tudi zato, ker so možgani pubertetnika v podobnem stanju kot v prvih treh letih, ko se formira posameznikov psihološki ustroj. Zato je obdobje pubertete za pubertetnika in za starše tako zahtevno, po drugi strani pa se ravno zaradi obnašanja možganov v tem obdobju skriva priložnost. Staršem je omogočen popravni izpit, da tisto, kar je bilo zamujeno v obdobju prvih treh let, v času pubertete nadomestijo, ker kasneje take priložnosti ne bo več in bo vse težje.

Odločnost

Če boste dali otrokom tisto, kar ste sami najbolj pogrešali in vam ni bilo dano od vaših staršev v obdobju pubertete, potem ne morete zgrešiti pri učinkovitosti in doseganju zelenega cilja. V skupni odločnosti je treba vztrajati, še posebej če sami niste bili deležni vztrajnosti in odločnosti po eni strani, po drugi strani pa, ker otroci (zlasti najstniki) s svojim vedenjem na nezavedni ravni kličejo po vztrajnosti in odločnosti, saj oboje še kako potrebujejo za zdrav razvoj.

Za odkritje in prepoznanje tistega, kar smo sami pogrešali in nam ni bilo dano od naših staršev, pa je potreben sprehod po prijetnih in neprijetnih zapisih spominov naše duše, kar je včasih lahko boleče in naporno, a je vsekakor vredno za doseg potrebnih sprememb v nas in pri vzgoji naših otrok. ◀

Barvita magičnost ustvarjalnega življenja

Franc Novinc: Na ajdovi paši, akril na platnu, 2010

■ **Milčec Komelj**, dr. znanosti in pesnik, je do upokojitve leta 2011 predaval na *Oddelku za umetnostno zgodovino Filozofske fakultete* v Ljubljani. 10 let je bil predsednik *Slovenske matice*. Je redni član *Slovenske akademije znanosti in umetnosti*, redni član *Evropske akademije znanosti in umetnosti* v Salzburgu in častni občan Novega mesta. Je podpredsednik SAZU za humanistične, družboslovne in umetnostne vede. Njegova bibliografija obsega nad 1500 objav, od tega več kot 30 knjig in vrsto katalogov.

Slika Franca Novinca Na ajdovi paši je s svojo intenzivno nasičeno barvitostjo pravcata eksplozija življenjskega vitalizma. Na svoji rdeči osnovi slikar z vibriranjem bele svetlobe upodablja življenjsko mrgolenje, ki mu vdihuje ustvarjalni smisel življenje nenehno delavne kranjske čebele. Na dnu vertikalne podobe, enakomerno nasičene z magično rdečino, je nanizana 'ulica' stolpasto pokončnih čebelnjakov. Pri vrhu slike jim pod črto obzorja odzvanja vrsta v daljavi pomanjšanih prav tako čebeljih hišic; na obeh robovih slike pa iz teh arhitekturnih zavetij vro in se spreletavajo bele ali temne pike čebel in se v svoji dinamiki utripajoče zgoščajo v kompozicijo, ki jedro slike zaobjema v slikovito nakazan zaokrožen obris.

Nad središčno, z rdečino napolnjeno praznino, ki v svoji ploskovitosti nakazuje zračno razdaljo, se kot planjava zvrha ugle-danih razcefranih oblakov zgošča slikovita pričeska belih ajdovih polj; znotraj same krožnice pa lahko okrog središča slike z obiljem domišljije zaslutimo celo obris, ki na spodnjem robu podobe prirašča iznad ovratnika, spletenega iz črtastih čebelnjakov, na sijoči belini pod vrhom slike pa razbiramo pentlje ali »kronico« iz čebelnjakov. Najbrž nezavedno nakazan neobstoječ »obraz«, zaokrožen z razkropljeno belino v kompaktnem sijaju rdečine, je le obujen umetnikov spominski preblisk na lastno otroštvo, ki ga prav tako ni nikjer več; a se je iz njega oziroma iz nekdanjega samega sebe slikar z začudenimi očmi zastrmel v svet, ki ga oznanja predvsem barvna intenziteta slike, v katero je spremenjen njegov izsanjani pogled na nekdanjo domačo kmečko naravo, ožarjeno s čustvi.

Rožnato rdeča barva je izraz umetnikovega pravljичno osvetljenega življenjskega veselja in je hkrati tudi poetična aluzija na rdečo barvo cvetoče ajde, kakršno nam prebujajo v kulturnem spominu že verzi iz

Murnove *Pesmi o ajdi*: »Zdaj stoji, diši, / na daljave blešči, / ko golob mi upira / v svet rdeče oči.« Utripajoč nemir na sliki pa je predan skrivnostnemu životvornemu zakonu, ki življenje usmerja in ga vrtinči v ustvarjalnem in delovnem ritmu sleherne-ga od človeških bitij, ki ga lahko v slikarjevi predstavi zaznamuje čebela. Čebelje pike zlahka simbolno dojemamo tudi kot migetanje ljudi in čebelnjake kot njihove domove, s takim pogledom pa pod streho druge hišice z leve lahko zaslutimo celo profil človeškega obraza, h kateremu se stiska drugo ljubeče obličje.

Na tako skrivnostni podobi ni sicer navzven ničesar skrivnostnega, saj izhaja iz abstrahirane zamisli konkretnega »čebelarskega« motiva, iz misli na pašo čebel in na slikovita ajdova polja, v katera se iz daljave spreminjajo tudi čebelji roji, ko pikčasto poživljajo njihov beli slikarski »zemljevid« na rdeči osnovi, ki s svojo barvitostjo prav tako kot čustveno intenzivnost oznanja vseobsežno navzočnost čebelje ajde.

Tako upodobljeno dogajanje je v bistvu barvito učinkovita, iz duhovne daljave zelo

preprosto, a zato toliko bolj sugestivno zasnovana podoba utripajočega življenja, ki se skozi migetanje čebel razkriva tudi kot pravzor človeške poklicanosti k opravljanju lastnega poslanstva, ki je ukrojeno v živa bitja; k njemu pa jih podžiga rdeča barva tudi kot oznanilo slikarjeve s srčnim utripom prepojene življenjske moči.

Čebelji roji se ob poletu iz čebelnjakov na sliki že sami po sebi spreminjajo v bela ajdova polja, katerih belo razčlenjenost poživljajo črne pike, enako očičujuče bel pa je tudi prežarjeni vodoravni pas svetlobe pod horizontom neba, nad iztekom zemeljske ravnine. Slikar je očitno upodobil abstrahiran spomin na kmečko izročilo, povezano z njegovim otroštvom na robu ničkolikokrat opevanega Sorškega polja. V njem pa zagotovo utripa tudi njegov poznejši kulturni spomin na slikarske impresioniste in pesnike moderne, ki so nekdanj slikali ajdova polja in belo cvetoče krošnje v njemu bližnjih krajih, ter na pisanost ljudskih slik in na barvito poslikane čebelnjake, ki so ustvarjalno zaživel tudi v umetnosti bolj folkloristično usmerjenih slikarjev.

Tako spomin na folkloro kot na živahno slikovitost je umetnik prerodil v duhu žarečega kolorizma, ki je v znamenju mednarodnega poparta izšel iz abstraktnega ploskovnega izražanja sodobnega eksotično kričечеega civilizacijskega sveta. V slovensko umetnost je vnesel halucinacijsko žareče in plakatno kričече fosforescentne barve in s tem se je Novinčev pogled usmeril v strmenje, ki nam lahko s sijočo kompaktno barvo malone zaslepi vid. A samonikli ustvarjalec je tudi tako barvitost s svojim občutenjem izrazito li-

riziral, jo podomačil in vanjo celo vdihnil arhaično magične kresnonočne dimenzije, znane iz slovenske mitologije, tako da je s svojim delom spodbudil celo obujeno razpravljanje o slovenski identiteti, kot se lahko nakazuje skozi slikarstvo. Na tej podobi pa je povezavo z izročilom osmisli še s spominom, ki rdeče barvno polje s svojim belim utripanjem na novo po »imprezionistično« oživlja, kot bi ga zares na novo uzrl z otroškimi očmi, ki jih vse bolj razveseljuje žareča pisanost sveta.

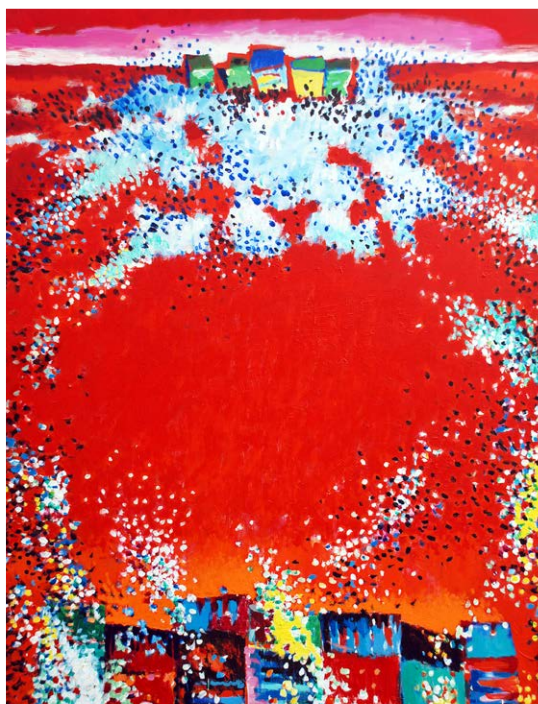
Svet je za tako naravnane slikarja v njegovih zrelih letih lahko na novo postal resnično čudežen, tak, kot ga lahko običajno ugleda le očaran in v čarovnije zaupajoč otrok. Njegova čarobna moč dobesedno izhaja iz pravljičnih domovanj, ki so lahko za slikarja poleg vodnih tolmunov in gozdnih jas tudi pisani čebelnjaki; življenje njihovih čebel lahko dojemamo tudi kot življenje vseh, ki se spretavamo po svetu, se izgublamo po njivah svojih veselj ali skrbi in iščemo vsak svoje plodno ajdovo polje, svoj cvet in poklic, ki naj bi sledil resnični poklicnosti, in vsak zase kot mrgoleča pika sestavljamo sijoč utrip na belini cvetoče rasti, v katero se spreminja posameznikov osebnostni sijaj, povezan v naše skupnostno žarenje. Lahko pa ga doživljamo celo kot poplesavanje duš nad nebesnimi oblaki.

Skrajno intenzivni, rdeče poudarjeni, a barvno reducirani razpon slike poleg beline, ki kontrastira z zgoščeno rdečino prizora, poživlja le še sinjina, s katero so obarvane letve ali strehe čebelnjakov. V takem sožitju, v katerem bi lahko zaslutili celo značilne slovenske barve, je zajeta čustvena intenziteta, ki naravni svet predstavlja iz slikarju sicer prav tako ljube zelenine in rumenine v duhovno čarobnost, ki ni samo od tega sveta in je v vsej svoji prežetosti z naravnim življenjem tudi povsem magično nadnaravna in fantazijska.

Na poti od enega pasu čebelnjakov proti drugemu pasu nad ajdovimi polji in pod prav tako praznično rdečim nebom so razprostrte vse življenjske možnosti, med njimi pa prevladuje svoboda čiste, rdeče

ožarjene magične intenzitete, ki vsrkava in spreminja modrino neba ali zelenje narave v umetnikov notranji ogenj, s kakršnim lahko skupaj z ustvarjalcem v svoji poklicnosti letimo skozi usojeno nam življenje tudi gledalci njegove živahne umetnine.

Slikar se na taki sliki bolj kot težav življenja zaveda njegove očarljivosti, kakršna mu je za vselej ožarila oddaljeno mladost med čebelnjaki, mlini, močvirskimi rožami in tedaj še kristalno čistimi vodami. Zato je v

svojem ustvarjalnem delu doživljanje nekdanje narave na novo oživil kot magičen spomin in že pred desetletji skupaj s še nekaterimi gorenjskimi rojaki (zlasti Hermanom Gvardjančičem in Borisom Jesihom) prerodil slovensko krajinarstvo, ki so ga kot prelomnico v našem slikarstvu vzpostavili impresionisti; naravo pa je lahko počlovečil tudi v obličje, ki nas, nakazano s potmi čebeljih rojev, gleda brez oči, le s sijem svoje rdeče barve, in nam lahko tudi delovni potek življenja, ki ga simbolizirajo čebele, spreminja v večer večerni praznik. Umetnikove čebele pršijo iz pisanih stolpov kot božično-novoletne iskre sredi večno žarečega ognjenega poletja, v katerem se vse staplja v enovitost, vse migeta v množici nevidnih čebeljih usod in se vse

razprostira v vase zaokroženo in slikovito razčlenjeno trajanje samih trenutkov na poti med dvema postojankama: od nevidnih tal proti sijočemu obzorju, s katerega belino je presijan celoten vrvež, ki poživlja in usmerja življenjsko sliko tako umišljene praznično cvetočega sveta. Slikar pa v vse take prizore strmi instinktivno in – četudi je sicer znan kot strog profesor, ki je nekoč od študentov zahteval popolno obrtno in anatomsko znanje – slika prvinsko kot otrok, z zanj samoumevnim smislom za prilagajanje sodobnih likovnih dogajanj lastnemu kulturnemu izročilu in z barvno stopnjevano izrazno močjo, kar vse skupaj projicira v brezčasno predstavo o čudežnosti nedotaknjene narave.

V njej je zanj vsako bitje neuničljiva dragocena iskra ali bleščeč zvezdni utrinek, vpet v celoto sveta na svoji »ajdovi paši«, ki jo umetnik očitno čuti kot življenjski ideal; a hkrati vsa navidezna naključja na sliki tudi že kar instinktivno sunkovito regulira, arhitektonsko uravnotežuje in kompozicijsko usmerja. Očaran nad barvitostjo sveta postavlja pisanost življenja ljudem pred oči tudi brez naslikanih ljudi, na številnih podobah, na katerih vidimo le sledove človekovega delovanja, utelešene v gospodarskih poslopih ali napravah in predmetih, med katerimi mu človeški napor za preživetje najznačilneje simbolizira mogočna, na njivo položena košara za krompir.

Na tej sijoče idilični umetnini, nastali pred dobrim desetletjem, pa mu barve samodejno oživljajo le imaginarno zemeljsko obličje narave s pisanimi čebelnjaki, po katerem se pasejo in vsako zase in hkrati v skupnih vrtincih delujejo zračna bitja na svojih »ajdovih poteh«. Med zemeljskimi zavetji in pod nebesnimi svetovi mrgolijo v božji svetlobi in se vrtinčijo in selijo ter povezujejo v vselej spreminjajočo se in novo ter v sami sebi zaokroženo svetlobno kompozicijo življenja, ki je sklenjeno v večer krog, sproščeno in neskončno, četudi utripa v svoji vzneseno radostni rdečini le kot trajno veselje vedno novih in v bistvu enodnevnih bitij. ◀

Mentorstvo in obratno mentorstvo

■ **Petra Krulc**, profesorica slovenščine, že 15 let poučuje v *Šolskem centru Novo mesto*. Pri svojem delu se poleg razredništva ukvarja s preučevanjem kulturnih in jezikovnih novosti ter pedagoških pristopov pri delu z dijaki. Kot mentorica učiteljev začetnikov preučuje metode dela dobrega mentorstva.

Učitelji in dijaki se nenehno srečujemo z vseživljenjskim učenjem. V vsakem življenjskem obdobju se učitelji srečujemo z določenimi koraki prepoznavanja svojega poslanstva, seznanjamo se z novostmi stroke, ki jo poučujemo, ter se trudimo obvladovati pedagoške kompetence, s katerimi mladim približujemo določeno stroko. V obdobju, ko učitelji postanemo mentorji mladim učiteljem začetnikom, pa se čedalje bolj zavedamo pomena svojega lastnega pedagoškega in strokovnega zorenja ob mladem učitelju in v odnosu do dijakov. Eno izmed praktičnih spoznanj pri delu z dijaki ob mentorstvu učitelju začetniku je tudi obratno mentorstvo, ki ga lahko zasledimo v literaturi o delu z učitelji začetniki, njegov pojav pa lahko prepoznamo tudi pri delu z dijaki, še posebej ob uvajanju IKT (informacijska komunikacijska tehnologija) v izobraževalni proces. Med epidemijo Covida-19, ko smo bili vsi odvisni od obvladovanja IKT, je obratno mentorstvo pri delu z dijaki še toliko bolj stopilo v ospredje.

Učitelji moramo kar naprej iskati nov način pristopa k delu z dijaki, da bi bili bolj aktivni v samem vzgojno-pedagoškem procesu in posledično tudi bolj odgovorni za usvajanje novega znanja. Ko sem na začetku preteklega šolskega leta postala mentorica učitelju začetniku, sem začela razmišljati, da lahko obratno mentorstvo prenesem tudi na področje dela z dijaki. S tem se spodbuja njihova lastna odgovornost za dosego učnih ciljev, hkrati pa se spodbuja njihova aktivnost, ki je med epidemijo Covida-19 postajala vse manjša. Obratno mentorstvo razumemo kot način za spodbujanje učenja in olajšanje medgeneracijskih odnosov.

Mentorstvo in obratno mentorstvo med učiteljem začetnikom in učiteljem mentorjem

Biti učitelj je poklic, ki od zaposlenega zahteva stalno spremljanje novosti v družbi. S permanentnim izobraževanjem gradi svojo profesionalno pot in ob tem omogoča vzpostavitev dobrega odnosa z dijaki. S poznavanjem novih metod poučevanja, s poznavanjem novih tehnik in osebnostnih lastnosti mladih ter sprememb v družbi dijakom lažje približa učno snov, ki jim jo podaja. Učitelj začetnik se na začetku svoje strokovne poti velikokrat obrne na svojega učitelja mentorja, ki ga uvaja v pedagoški poklic ter mu na podlagi lastnih spoznanj in izkušenj poskuša približati delo. Poleg klasičnega načina mentorstva je delo z učitelji začetniki lahko veliko bolj uspešno in drugačno, če pri delu z njimi uporabimo drugačne načine uvajanja v pedagoški poklic. Eden od načinov, ki se izkazuje za učinkovitega, je obratno mentorstvo. Izraz obratno mentorstvo označuje obraten proces od mentorstva. Sprva se je izraz

Foto: Alenka Veber

uporabljal v ameriških podjetjih za prikaz, kako mlajši zaposleni izvajajo mentorstvo starejšim, največkrat je šlo za področje IKT. Obratno mentorstvo in prednosti le-tega prinašajo spoštljiv odnos med samimi udeleženci.

Ker je delo vezano na odnose in ljudi, je vsaka situacija, s katero se učitelj začetnik sreča, vedno nova in težko primerljiva s katero, ki jo je kdo že doživel. Zato je mentorstvo učitelju začetniku odgovorno, zahtevno in težko delo. Učitelj začetnik je večino časa učenec. Uči se od svojega mentorja in dijakov, ki od njega pričakujejo, da suvereno vodi pedagoški proces. Učitelj

začetnik je večš novih metod in uporabe novih tehnik poučevanja, ki jih lahko prenaša svojemu mentorju. Sam lahko pozna določene teoretične osnove, ki pa jih ne zna prenesti v prakso. V primeru prenosa svojega znanja mentorju se med njima razvije ne le obratno mentorstvo, ampak sodelujoč odnos, ki vliva samozavest tako učitelju začetniku kot mentorju. Mentor, ki v učitelju začetniku prepozna vir novih tehničnih pristopov ali vir uporabe novih metod, ga sprejema kot svojega prinašalca novih spoznanj, ki so v svetu že odbrane in prepoznane kot dobre za šolski prostor. Gre za obojestransko učenje in zadovoljstvo vseh deležnikov, tudi dijakov.

Medsebojno mentorstvo krepi odnose med sodelavci in dijaki

Učitelj začetnik je na posameznih področjih boljši od mentorja ne glede na starost in izkušnje, je tisti, ki dviguje samopodobo vsem učiteljem in posledično vpliva na dijake in njihovo zavest, da so deležni kakovostnega pedagoškega procesa. Ob novih, včasih nepredvidljivih okoliščinah, kakršnih smo bili deležni tudi ob pojavu Covid-19, zmožnost učitelja, da je mentor drugim in si dovoli sprejemati mentoriranje mlajših, predstavlja edini učinkovit način prenosa znanja. Zaradi pojava pandemije se je šolski sistem namreč čez noč premaknil na splet ne glede na to, ali smo bili učitelji večši rokovanja z IKT ali ne. Marsikomu leta poučevanja, če pri svojem delu ni uporabljal IKT, niso pomagala pri vzpostavitvi e-izobraževanja. Učitelji smo si med sabo pomagali in ravno v teh okoliščinah se je mnogokrat pokazalo, kako učinkovito je lahko obratno mentorstvo. Mlajši učitelji, večši rokovanja z IKT še iz časa svojega študija, z uvajanjem novosti niso imeli težav. Mnogokrat so pomagali starejšim učiteljem, ki niso bili večši rokovanja z IKT. Postali so njihovi mentorji. Zato je medsebojno sodelovanje še toliko pomembnejše in vpliva na samozavest obeh, in sicer mentorja in učitelja začetnika. Njuno združeno znanje in izkušnje so v pomoč obema. Z enakim pristopom se lahko pristopi tudi v odnosu do dijakov, ko se jim podaja novo znanje. Pridobiti si je bilo treba njihovo zaupanje, njihovo zanimanje,

da so učitelji lahko podajali svoje pedagoško znanje. Eden od učinkovitih pristopov se je pokazal z uporabo obratnega mentorstva. Učitelji smo dijake spraševali o novostih s področja IKT, kar je pogosta praksa obratnega mentorstva, kot ugotavljajo Leedahl idr. (2019), ali drugih komunikacijskih orodij, ki so dijakom blizu. Na ta način smo se jim približali. Z uporabo drugačnih pristopov so dijaki dobili občutek, da so upoštevani kljub slabšim socialnim stikom, ki so bili možni le s pomočjo IKT. Začeli so se odzivati in sodelovati, saj so ugotovili, da sami kreirajo pedagoški proces. V času šolanja na daljavo so učitelji ugotovili, da je obratno mentorstvo eden od uspešnih načinov, kako od dijakov pridobiti njihovo sodelovanje pri pouku. Koncept je konstruktivistično zasnovan in hkrati predstavlja temelj za prevzemanje odgovornosti za lastno učenje, kar velja tako za dijake kot za učitelje. Učenje pri obratnem mentorstvu je samousmerjeno, pravi Zauchner-Studnicka (2017); poleg tega je aktiven proces za učitelja in dijake, ki vsi hkrati konstruirajo učni proces. Da je znanje vrednota, smo jim izkazovali tudi učitelji, ki smo bili vedno odprti za usvajanje novih spretnosti, zlasti na področju IKT, in pripravljeni, da jih sprejemamo od dijakov. Učitelji smo jim pokazali, da je učenje pravzaprav vseživljenjski proces.

Obratno mentorstvo odpira tudi možnost krepitve vrstniškega mentorstva. Ena od takšnih priložnosti je bila zagotovo pandemija. Učitelji, ki smo prakticirali obratno mentorstvo s svojimi dijaki, smo jih na ta način spodbujali, da se med seboj povezujejo in si pomagajo tudi tako, da so drug drugemu mentorji in usmerjevalci. Torej smo nekateri učitelji naredili še korak naprej. Prakticirali smo obratno mentorstvo z dijaki, poleg tega pa smo jih učili uporabe vrstniškega mentorstva z namenom njihove osebnostne in strokovne rasti, še posebej, če smo opazili, da smo se z obratnim mentorstvom dijakom približali. ◀

Literatura

- Leedahl, Skye N.; Brasher, Melanie Sereny; Estus, Erica L. idr. (2019): Implementing an interdisciplinary intergenerational program using the Cyber Seniors® reverse mentoring model within higher education. *Gerontology & geriatrics education*, 40(1), 71–89.
- Zauchner-Studnicka, Sabine A. (2017): A model for reverse-mentoring in education. *Int Scholarly Sci Res Innovation*, 11(3), 551–558.

Foto: Marko Hrovat

Vzgojna razsežnost odnosov

■ **Andreja Snoj Keršmanc**, dr. dent. medicine, zaposlena v *Vrtcu Sončni žarek* kot svetovalka za strokovni razvoj zaposlenih. Je doktorska študentka kulture edinosti na univerzitetnem inštitutu *Sophia* v Italiji.

Vrtec Sončni žarek razvija svojo vzgojno-izobraževalno pot, ki jo navdihuje model pedagogike skupnosti Chiare Lubich. Vizija pedagogike skupnosti temelji na zavzetosti za celostno oblikovanje osebe, ki jo vidi v njeni konstitutivni resničnosti odnosa. Ključna značilnost pedagogike tega vrtca je nenehna interakcija med teorijo in prakso. Raziskali smo, kaj je izvirnega ali pomembnega v miselni in vzgojno-izobraževalni praksi vrtca.

Vrtec Sončni žarek (VSŽ)

Danes obstajajo številne študije (Fullan, 2021; McClelland idr., 2013; OECD, 2020; Rowena, 2021; Schoon idr., 2015; Shuey in Kankaraš, 2018; Siegel, 2001), ki empirično potrjujejo dejstvo, da pozornost, namenjena dobremu počutju in tako imenovanim 'mehkim veščinam' ali transverzalnim veščinam, ni alternativa iskanju kognitivnih 'akademičnih' rezultatov, temveč med obema obstaja tesna medsebojna povezava.

Tako so prepričani tudi tisti, ki si prizadevajo za spremembo paradigme v vzgoji in izobraževanju ter predvidevajo nove modele poučevanja in vzgajanja, ki se odzivajo na potrebe današnjih otrok ob soočanju s kompleksnostjo sveta, v katerem živijo (Taylor idr., 2020).

Takšen je tudi primer *Vrtca Sončni žarek*, ki razvija svojo vzgojno-izobraževalno pot, ki jo navdihuje model pedagogike skupnosti Chiare Lubich. Vizija pedagogike skupnosti temelji na zavzetosti za celostno oblikovanje osebe, ki jo vidi v njeni konstitutivni resničnosti odnosa. Ključna značilnost pedagogike tega vrtca je nenehna interakcija med teorijo in prakso. Zaradi tega je zelo pomembna samorefleksija vzgojnega osebja, ki vzgojiteljem pomaga odpreti vzgojno-izobraževalni model novim idejam in možnostim uporabe le-teh.

Zato smo raziskali, kaj je izvirnega ali pomembnega v miselni in vzgojno-izobraževalni praksi vrtca. Preverili smo, ali je odnos res gonilna sila celotne vzgojno-izobraževalne izkušnje. Pri tem smo imeli v

mislih odnos v širšem smislu (med vzgojnim osebjem, med vzgojitelji in otroki, med otroki samimi, med vrtcem in družino). Vprašali smo se, ali vrednote, ki jim skušamo slediti, uveljavljajo in živijo, resnično vplivajo na otroke in starše, pa tudi na vse vzgojno osebe. Raziskavo smo izvedli med letoma 2019 in 2021.

Zbiranje podatkov za raziskavo

S kvantitativno metodo so bili analizirani podatki, zbrani preko vprašalnika Inštituta za etiko in vrednote dr. Jože Trontelj o sto-

pnji prisotnosti desetih evropskih vrednot v vrtcih in šolah v Republiki Sloveniji iz leta 2013 in 2021, ter podatki testa osebnosti zaposlenih v VSŽ. Namen te raziskave je bil ponuditi nekaj preliminarnih kazalnikov v zvezi s psihosocialnimi veščinami in kompetencami, značilnimi za vzgojno osebo VSŽ, s posebnim poudarkom na tako imenovanih *soft skills*, mehkih veščinah (relacijskih in socialno-čustvenih veščinah).

S kvalitativno metodo smo analizirali podatke, zbrane v fokusnih skupinah, v katerih smo opravili strukturirane intervjuje. Z njimi smo iskali odgovore na vsebinska vprašanja o metodi dela in kako se ta kaže v življenju sodelujočih. Da bi se poskušali izogniti tveganju vnaprej določenih povedi in da bi razkrili izvirnost različnih stališč vsakega vzgojitelja, smo se odločili uporabiti nekaj stimulacijskih podob, ki bi odprle opis, drugačnega od institucionalnega, na katerega so zaposleni v vrtcu vajeni od prej.

Foto: Petra Duhannoy

Pridobljene podatke smo analizirali z metodo kvalitativne analize, ki je bila izvedena v več fazah. Prečna analiza je podala skupne izsledke vseh raziskav.

Rezultati

Vzgojno osebje

Rezultati kažejo, da vzgojno osebje VSŽ motivira globoko zanimanje za vzgojo in izobraževanje. Združuje jih tisto, kar lahko opredelimo kot vzgojni poklic, globoka vzgojna strast do otrokovega sveta, ki se v izkušnji vrtca prevede v občutek polnosti in sreče. Ta zadnji podatek, ki izhaja iz verbalnih protokolov fokusnih skupin, potrjujejo kvantitativni podatki socialno-afektivnega profila vzgojiteljev: lestvici 'zadovoljstvo z življenjem' in 'zadovoljstvo z delom', vključeni v ta profil, imata enako visoko oceno (obe 5,5 na lestvici od 1 do 7).

Kakovost odnosov daje eksistencialni pomen delu vzgojnega osebja, ki tako dobi razsežnost življenjskega projekta, saj osebno in delovno življenje postavlja v medsebojni dialog. Pozitivno vzdušje, ki ga doživljajo v vrtcu, ima učinke, ki presegajo zidove vrtca in tvorijo spremembe v njihovem življenju. To vodi v osebno rast,

kar pa 87 % vzgojiteljev vidi kot enega od razveseljivih vidikov svojega dela.

Medosebni odnosi in osebna rast se obravnavajo kot dva vidika, ki sta tesno povezana s kakovostjo ponudbe vrtca. Težnja k izboljšavam izhaja tudi iz rezultatov vprašalnika o etiki in vrednotah. Čeprav ni podatkov o statistični pomembnosti razlik, se je indeks etike in vrednot vrtca, ki je bil že leta 2013 višji od povprečja slovenskih vrtcev, med letoma 2013 in 2021 še dodatno povečal.

Najbolj se je povečala vrednost indeksa za vrednote 'življenje, narava, zdravje', ki je bila v letu 2013 pod državnim povprečjem, kar priča o posebni pozornosti vzgojnega osebja na izboljšanje najšibkejših vidikov.

Otroci

Rezultati raziskave kažejo, da otroci:

- vrtec povezujejo s splošnim dobrim počutjem;
- kot pomembno izpostavljajo prijateljstvo, vzdušje dobrote in ustvarjalne svobode;
- govorijo o naklonjenosti in podpori vzgojiteljev, zlasti v trenutkih negotovosti ali težav;
- v središču svojih spominov hranijo igro in pestrost spoznavanja novih stvari;
- izpostavijo dobre navade, kot je zavestna uporaba hrane;
- ponotranjijo vrednote spoštovanja, vključenosti vseh, odprtosti, harmonije in odgovornosti, ki so jih doživljali v vrtcu – to potrjuje starši;
- dojemajo vrtec kot »zabaven in nikoli dolgočasen«, kjer se »veliko naučijo«.

Starši

Starši intervjuvanih otrok zaradi pozitivnih odnosov in kakovosti vzgojno-izobraževalnega ozračja prikažejo dojetje vrtca kot otrokovega drugega doma. Občutek vključenosti v življenje in ozračje vrtca ustvarja kontinuiteto vzgoje med družino in vrtcem. Priznavajo, da vrtec nudi močno podporo starševstvu, kar priča o odnosu medsebojnega zaupanja med vrtcem in družino. Skoraj tri izmed štirih družin svoje otroke vpišejo v ta vrtec zaradi ciljne in namerne izbire, le dobra četrtina jih vpiše zaradi pomanjkanja alternativ.

Zaključek

V raziskavi izstopa osrednjost, ki jo v VSŽ zasedajo iskanje pozitivnih odnosov, konstruktivno ozračje svobode in zaupanja, ki pomaga ustvarjati skupnost. Pozitivno ozračje v vrtcu ima učinke, ki presegajo le kontekst vrtca in vplivajo na osebno življenje vpletenih. Zdi se, da imajo empatični in sodelovalni odnosi ter ozračje zaupanja, ki ga vsi skupaj soustvarjajo, preoblikovalno in središčno vzgojno vrednost za celotno vzgojno skupnost: vzgojitelje, otroke in starše.

Obenem je razvidno, kako gre to z roko v roki s celotno perspektivo otrokovega razvoja.

Raziskava ima veliko omejitev. Uspela pa je potrditi, da so vzgojne vrednote sicer nevidne, toda še kako resnične in vplivajo na številne dejavnike zaposlenih, otrok in staršev. Odločno vplivajo na njihov odnos do stvari, življenja, zadovoljstvo in delovne. Konkretni uspehi so sad osebne rasti. Raziskava jasno pokaže, da razliko naredi oseba. Oseba, ki se oblikuje.

Celotno besedilo o raziskavi, pa tudi zgodbo o začetku in razvoju *Vrtca Sončni žarek* lahko preberete v knjigah *Kakor sončni žarek – korenine in krila* ter *Odsevi nenehnega raziskovanja*, ki sta izšli pri založbi *Novi svet* (2021). Naročilo knjig je možno na spletni strani: soncnizarek.si/simpozij2021. ◀

Literatura

- Fullan, Michael (2021): *The Right Drivers for Whole System Success*. Victoria: Centre for Strategic Education.
- McClelland, Megan; Acock, Alan C.; Piccinin, Andrea idr. (2013): Relations between Preschool Attention Span-Persistence and Age 25 Educational Outcomes. *Early Childhood Research Quarterly* 28(2), 314–324.
- OECD (2020): *Early Learning and Child Well-being: A Study of Five-year-Olds in England, Estonia, and the United States*. Paris: OECD Publishing. Pridobljeno 14. 4. 2020 s spletne strani: <https://doi.org/10.1787/3990407f-en>.
- Rowena, Phair (2021): *International Early Learning and Child Well-being Study*. Assessment Framework. OECD Education Working Paper, No. 246.
- Schoon, Ingrid; Nasim, Bilal; Sehmi, Rukmen; Cook, Rose (2015): *The Impact of Early Life Skills on Later Outcomes. Report for the OECD*. London: UCI Institute of Education. Pridobljeno 17. 11. 2021 s spletne strani: https://discovery.ucl.ac.uk/id/eprint/10051902/1/Schoon_2015%20The%20Impact%20of%20Early%20Life%20Skills%20on%20Later%20Outcomes_%20Sept%20fin2015.pdf.
- Shuey, Elizabeth; Kankaraš, Miloš (2018): The Power and Promise of Early Learning. *OECD Education Working Papers*, No. 186. Paris: OECD Publishing. Pridobljeno 24. 7. 2020 s spletne strani: <https://dx.doi.org/10.1787/9b2e53f-en>.
- Siegel, Daniel (2001): Toward an Interpersonal Neurobiology of the Developing Mind: Attachment Relationships, "Mind-sight" and Neural Integration. *Infant Mental Health Journal* 22(1–2), 67–94.
- Taylor, Robert; Fadel, Charles; Kim, Helyn; Care, Esther (2020): *Competencies for the 21st Century*. Boston, MA: Center for Curriculum Redesign and Brookings Institution.

Iz objema kalijo besede

■ **Mojca Kregar**, dipl. vzgojiteljica predšolskih otrok v *Vrtcu Mladi rod Ljubljana*.

Vrtec Mladi rod je kot razvojni vrtec od leta 2017 vključen v evropski projekt OBJEM – Ozaveščanje, Branje, Jezik, Evalvacija, Modeli, ki ga izvaja ZRSŠ pod okriljem Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport. Poglavitni namen projekta je dvig kompetenc na področju bralne pismenosti in razvoja slovenščine. V projektu OBJEM dejavnosti sledijo nadgradnji inovativnega učnega in učinkovitega podpornega okolja za oblikovanje, preizkušanje in implementacijo pedagoških strategij, metod in oblik dela.

Razvoj bralne pismenosti

Delo poteka ob strokovni podpori javnih in visokošolskih zavodov.

Ob tem se razvijajo tudi gradniki bralne pismenosti (govor, motiviranost za branje, razumevanje koncepta bralnega gradiva, glasovno zavedanje, besedišče, tekoče branje, razumevanje besedil, tvorjenje besedil in kritično branje), s pomočjo katerih strokovni delavci načrtujemo, oblikujemo, preizkušamo in evalviramo didaktične pristope in strategije. Prav tako veliko pozornost namenjamo ustvarjanju pismenega okolja in si prizadevamo za dvig motivacije za branje.

Naloga in vizija projektne delovne skupine, ki se sestaja enkrat mesečno, je uvajanje novosti s področja bralne pismenosti ter spodbujanje razvoja slovenskega jezika z novimi didaktičnimi pristopi. V okviru projektne dela potekajo tudi kolegialne hospitacije, preko katerih imamo člani izredno priložnost, da se seznanimo z novimi izkušnjami in primeri dobre prakse. Oboje lahko vnašamo v svoje delo in nadgrajujemo.

Sodelovanje staršev

K projektu želimo spodbuditi tudi starše. Poleg obveščanja o vsebinah dela smo v garderobah pripravili malo drugačne koticke – 'knjigobežnice'. V njih si starši, medtem ko čakajo na otroka ali ga oddajo v skupino, lahko izberejo knjigo za branje doma. Knjigo lahko obdržijo, jo vrnejo ali

pa podarijo naprej. Prav tako so vabljeni, da v kotichek prinašajo knjige, ki jih lahko pogrešajo. Na posebno mesto lahko zapišejo naslov knjige in avtorja, ki se jih je dotaknil in bi ga radi podelili tudi drugim. Strokovni delavci smo poskrbeli, da knjigo-

bežnice niso zgolj police s knjigami, temveč starše privabijo z izvirno postavitvijo knjig, dekoracijo, slikovitimi plakati in dobrimi, globokimi mislimi svetovnih modrecev, mistikov in ustvarjalcev.

Delo v oddelku

V projektu sodelujejo različne starostne skupine otrok: od najmlajših v jasličnem oddelku do najstarejših otrok. Dejavnosti, ki jih izvajamo, otrokom ponudijo, približajo in pričarajo svet besed, igre z glasovi, željo po učenju novih besed, posluh in ritem. Na vse to otroci odgovarjajo z radove-

Foto: Laura Husar

Med zelenjem je lepo

dnostjo, željo po odkrivanju, spoznavanju in ustvarjalnostjo.

V oddelkih so nastali z domišljijo obogateni knjižni kotički. Bralne mizice otroke vabijo, da pravljice preberejo skupaj z odraslo osebo ali si jih med seboj pripovedujejo. Potovalne knjižne košare potujejo skupaj z otroki v knjižnico, kjer jih napolnijo s knjigami, ki jih nato otroci skupaj z odraslo osebo ali vrstniki v oddelku prebirajo. Bralne blazine so namenjene pogovoru ob slikanici, branju in seveda ležanju. Kotiček Branje pod zvezdami otroke vabi k mirnemu in tihemu gledanju knjig s prijatelji in k počitku. V kotičku Gledalnica poleg branja in gledanja knjig otroci opazujejo, primerjajo, sledijo s prstki po črtah, rišejo in urijo fino motoriko.

V toplejših dneh se knjižni kotički pridružijo otrokom na igrišču. Za nekaj časa se lahko otroci pomudijo v zeliščno-bralnem kotičku in si ob prijetnih aromah zelišč mimogrede ogledajo še kakšno dobro knjigo ali slikanico. Kadar pa je zelo vroče, se najde hladna senca pod krošnjami dreves, ki poleg hladu otrokom ponudi tudi sprostitve ob knjigah, otroških revijah in slikanicah. Kdor pa si želi biti za trenutek ali dva malo sam, zleze v bralno leseno gajbico in se ob knjigi sprosti.

Foto: Laura Husar

Dan objema

Ustvarjalnost in volja sta nas vodili še naprej. V nacionalnem mesecu branja smo za vse otroke v enoti organizirali dan objema. Za otroke smo pripravili šest delavnic, ki so bile razporejene po celem vrtčevskem igrišču. Cilj delavnic je bil spodbujanje bralne pismenosti v povezavi z vsemi področji kurikula.

Odločili smo se, da bo to tudi dan objema, zato smo skupine otrok, ki so prihajale na igrišče, spodbudili, da se objamejo in na ta način izrazijo prijateljstvo, ki je temelj dobrega sodelovanja pri igri.

Dejavnosti posameznih delavnic

- *Zlogovna košarka*
Na steni je bila slika določenega predmeta, npr. avtobus. Naloga otrok je bila, da predmet na sliki poimenujejo, črkujejo in ob ploskanju zlogujejo. Nato so izbrali črke, ki sestavljajo besedo, in jih razporedili po steni ob sliki.

Sledilo je črkovanje in hkratno skakanje z dotikanjem na izrečeno črko.

- *Grafomotorična delavnica*
Otroci so izrezovali po črti (vijugaste, ravne, krive), sestavljali sliko iz suhega fižola, s prstki risali po polenti na pladnju, s pincetami prijemali cofke in jih zlagali v lončke, ob sestavljanju recepta poimenovali sestavine.
- *Gledališče kamišibaj*
Otroci so si ogledali predstavo Debela repa.
- *Povej mi zgodbo*
V delavnici so imeli otroci na razpolago večje škatle, ki so bile z vseh strani oblepljene z ilustracijami določene zgodbe. Naloga otroka pripovedovalca je bila, da svojim prijateljem ob ilustracijah pripoveduje zgodbo. Škatla je bila pripovedovalcu v pomoč, hkrati pa je služila kot neke vrste zaslon otrokom, ki so spremljali pripovedovanje. Nastajale so tudi izmišljene zgodbe, ob katerih so se otroci zabavali.

- *Didaktične igre*

Ob didaktičnih igrah so se otroci zabavali, navezovali dobre odnose in se učili.

- *Prepoznavni prvi glas*

Naloga otroka je bila izbrati kartonček s predmetom, ugotoviti začetni glas, poiskati začetno črko in jo skupaj s kartončkom pripeti na vrvice s ščipalko za perilo.

Potek dela

Otroke so skozi delavnice popeljale njihove vzgojiteljice. Razložile so jim navodila, jim pomagale in jih spodbujale.

Delo je potekalo mirno, sproščeno in brez čakanja. Otroci so brez naglice prehajali od ene do druge delavnice, se med seboj usklajevali in dopolnjevali.

Odziv otrok in strokovnih delavcev je bil zelo pozitiven. Vse to nas je spodbudilo k načrtovanju novega dneva objema, v katerem bodo imele glavno vlogo 'žive pravljice'. ◀

Le pogum, vstani ... ostani vzgojitelj!

■ **Tanja Povšnar Vrečar**, mag. poslovnih ved, je vodja projektov v SKB d.d., dolgoletna prostovoljka pri Svetopisemskem maratonu.

Letošnji naslov Svetopisemskega maratona »Le pogum, vstani!« (Mr 10,49) nas vse opogumlja na več področjih: delovnem, verskem, družinskem ... pa tudi na področju vzgoje. Organizatorji maratona smo geslo izbrali z mislijo, da je vsemogočni Bog tisti, ki nam je preštel vse lase na glavi, pozna naše stiske, sliši naše prošnje in nas opogumlja na vseh poteh. Morda se nam zdi, da so nastopili najbolj krizni, temačni in kaotični časi do sedaj. A Bog nam vseeno na različne načine sporoča, naj ne vržemo puške v koruzo, ampak Mu zaupamo. Svetopisemski maraton je eden takih dogodkov, ki nas poziva, da se za trenutek ustavimo, se umirimo, razmislimo, se napolnimo z Božjo milostjo in gremo pogumno naprej. V vrtec, šolo, na fakulteto, v službo, domov, kjerkoli je že naše poslanstvo. In s seboj poneseemo Njegov blagoslov.

Petnajsti Svetopisemski maraton

Svetopisemski maraton se bo odvijal od sobote, 21. 1. 2023, do četrтка, 26. 1. 2023. To je že 15. maraton zapored. Organizatorji pogumno vztrajamo že vsa ta leta, da bi »lubim Slovincem« približali knjigo vseh knjig. Maraton tako ponuja različne oblike programa, ki so prilagojene udeležencem.

Za odrasle

Najbolj znano je osrednje branje *Svetega pisma*, ki traja teden dni, noč in dan, pri katerem se zvrsti več kot tisoč bralcev in prebere celo Sveto pismo. Če ste se branja že kdaj udeležili, v živo ali po Zoomu, veste, da Sveti Duh za vas zmeraj

izbere prikladen del Svetega pisma, ki vas nagovori v tistem trenutku. Neverjetno. Tako 'klasično' branje je najbolj primereno za odrasle. Poiščite nekaj sobralcev in se preko spletnega obrazca prijavite na želeni termin. Po elektronski pošti boste prejeli Zoom povezavo za branje.

Za otroke

Za otroke se ponujajo živahne urice otroškega programa, ki vključujejo igre, razgibavanje, pesmi, svetopisemske zgodbe, kviz ... Pester otroški program bo v živo organiziran v času otvoritvene slovesnosti. Med tednom bo na voljo še en termin otroškega programa, ki se bo odvijal na daljavo. Vabimo deklice in dečke, stare od 5 do 11 let. Delavnice bodo organizirane pod vodstvom *Društva vesela novica*, ki

delavnice in tabore izvaja na osnovi krščanskih vrednot. Vzgojitelje vabimo, da se (v skladu z naslovom maratona) opogumijo in izkoristijo še druge možnosti zase in za otroke. Na spletni strani Svetopisemskega maratona so objavljena gradiva za veroučni mini maraton in dru-

Za družine

Družinski mini maraton mamam in očetom predlaga, da se vsaj en večer v tednu maratona skupaj z otroki zberejo okoli družinske mize, preberejo svetopisemsko zgodbo in se pogovorijo o kratkih vprašanjih, ki so navedena v gradivu. Tak mini maraton spodbuja branje Božje besede doma, pogovor o verski tematiki, vzgojo za krščanske vrednote in krepi družinsko povezanost.

Hvala

Dragi vzgojitelj, učitelj, starš, vabilo velja ne glede na izbrano obliko maratona. Krščanske vrednote in vzgoja so naš ponos. Pogumno jih zagovarjamo in se zahvaljujmo Bogu za moč, talente in delo, ki ga lahko opravljamo. Hvala vsem vzgojiteljem in učiteljem. Hvala za vaše poslanstvo, ki ga opravljate s srcem in je zelo pomembno. Le pogum, vstani/ostani taka dobra vzgojiteljica, tako dober vzgojitelj. Hvala iz srca in se vidimo na maratonu!

Učenje tujega jezika z dodano vrednostjo

■ **Jana Bele Lutman**, profesorica angleščine in francoščine v Šolskem centru Srečka Kosovega Sežana. Trideset let deluje kot učiteljica, deset let se ukvarja z gledališkimi predstavami srednješolcev ter na šoli ob različnih priložnostih pripravlja kulturni program.

Na naši šoli smo v okviru prenove programa gimnazij in razvojnoraziskovalnega projekta Uvajanje in spremljanje interdisciplinarnega tematskega sklopa (ITS) uvedli štiri različne sklope, med katerimi lahko izbirajo naši dijaki. Eden izmed njih je jezikoslovni sklop, kjer se dijaki učijo tretjega tujega jezika – v našem primeru je to francoščina, poleg tega imajo dodatno uro angleščine in predmet Kultura in civilizacija. Interdisciplinarni tematski sklopi so zasnovani tako, da so praktično naravnani in da ni običajnega sedenja v klopi ter klasičnega poučevanja. Dijaki se delijo na manjše skupine, pa tudi ocenjevanje je zasnovano drugače.

Predstavitev ITS-ja

»ITS je vsebinsko zaokrožena celota, s katero se uresničujejo in poglobljajo medsebojno povezani cilji najmanj treh disciplin oziroma predmetov. Je sestavina izbirnega dela programa gimnazija (brez športnih oddelkov), zato se načrt ITS oblikuje na podlagi učnih načrtov izbirnih predmetov, posebnih (izbirnih) znanj iz učnih načrtov obveznih predmetov, lahko pa tudi kroskurikularnih tem (kot sta npr. knjižnično informacijsko znanje, okoljska vzgoja) ali izbirnih znanj drugih oblik vzgojno-izobraževalnega dela (aktivno državljanstvo), ki so potrjeni za program splošne gimnazije, in sicer v obsegu 105 ur letno v 2. in/ali 3. letniku.« (Interdisciplinarni tematski sklop (ITS))

Jezikovni sklop

Pri jezikoslovnem sklopu poskušamo povezati oba tuja jezika z obravnavo skupnih tem, ju primerjati z materinščino, obenem pa posvetimo veliko časa seznanjanju dijakov s kulturo in civilizacijo angleško in francosko govorečih narodov. Zastavili smo si ključno raziskovalno vprašanje: Kakšna je moč besede? Naš cilj pa je ugotavljanje, kako lahko poznavanje tujih jezikov in njihovih kultur prispeva k sprejemanju drugačnosti in uspešni komunikaciji med predstavniki različnih narodov.

Učenje jezika na ta način predstavlja precejšnjo novost – tako za učitelja kot tudi za učence. Kot profesorica francoščine, ki poučujem začetnike, se srečujem s številnimi izzivi, ko se trudim, da učenje francoščine poteka na kar najbolj razgiban način. Vsaka učna ura je sestavljena iz številnih različnih dejavnosti, pri katerih morajo biti aktivni predvsem učenci. V veliko pomoč nam je sodobna tehnologija, ki jo z veseljem uporabljamo. Slovníč-

Foto: Peter Prebil

ne vaje in vaje za besedišče so veliko bolj zanimive, če jih učenci rešujejo kar na interaktivni tabli. Poleg tega dijake učimo ustrezne rabe virov in njihovega pravilnega navajanja, ko pripravljajo predstavitev za govorne nastope. Za vajo govornega izražanja velikokrat uporabimo snemanje dialogov. Te posnamemo s kamero na telefonu in si potem posnetke skupaj ogledamo ter ocenimo. Dijaki so zelo motivirani, da se dobro naučijo svoje besedilo, ker jim veliko pomeni, da na posnetku tekoče interpretirajo svoj dialog. Znanje dijakov včasih preverjamo s kvizi. Oblikujemo tri skupine, ki med seboj tekmujejo v znanju novega besedišča, bralnem razumevanju ali poznavanju kulture in civilizacije.

Drugačne oblike dela

Poleg učenja v šolskih klopeh imamo tudi veliko terenskega dela (obisk knjižnice, ankete med krajani, obisk gledaliških predstav, fotografiranje predmetov, ki jih poimenujemo v francoščini). Poudarjamo tudi medpredmetno povezovanje, zato sodelujemo s profesorico geografije, ki dijakom predstavi različne regije v Franciji, načrtujemo pa tudi sodelovanje s profesorico umetnostne zgodovine, ki bo dijake poučila o francoskih umetnikih. V okviru jezikoslovnega sklopa pripravimo avtentične naloge in ena od teh je izdelava brošure, pri čemer dijaki naredijo načrt našega mesta. V brošuri poimenujejo zgradbe in institucije v mestu, brošuro opremijo z legendo in v francoščini zapišejo osnovne podatke o najpomembnejših stavbah v mestu. Ta izdelek potem ponudimo dijakom, ki gostujejo na naši šoli v okviru mednarodnih projektov.

Tudi pouk angleščine poteka na poseben način. Veliko poudarka je na govornih nastopih, kjer si dijaki sami izberejo temo, o kateri nato pripravijo kratko predstavitev. To je zelo dobrodošlo, ker vsi dijaki dobijo priložnost, da spregovorijo v tujem jeziku in kasneje tudi odgovarjajo na vprašanja svojih sošolcev. Vsi se zelo poglobijo v izbrano temo in tako učenci kot učitelji se pri tem veliko naučimo, hkrati pa razširimo svoje besedišče in znanje jezika. Avtentično nalogo pri pouku angleščine smo si zamislili tako, da izdelujemo zaznamke za knjige s prevodi verzov iz Kosovelovih

Foto: Matej Hozjan

pesmi. Naš cilj je, da bi tudi te podarili obiskovalcem naše šole in učencem, ki pridejo na našo šolo ob dnevih odprtih vrat ali informativnih dnevih.

Vsaka ura je izziv

Dijakom je bil tak način dela sprva nekoliko neobičajen. Pri nas ni pasivnega sprejemanja snovi in učiteljevih monologov. Dijaki se veliko gibajo po razredu, po šoli in tudi izven nje. Velikokrat jih pot zanese v računalniško učilnico, kjer sestavljajo razna poročila, oblikujejo govorne nastope in predstavitev. Z veseljem tudi pomagajo oceniti najbolj odigrani dialog in najboljšo predstavitev učencev. Že pred poukom na daljavo smo veliko komunicirali preko elektronske pošte, saj mi dijaki pošiljajo v pregled svoje predstavitev in izdelke. Najbolj me veseli, ko sami iščejo podat-

ke, francoske vsebine, mi pripovedujejo o izvajalcih francoske glasbe in francoskih filmih, ki jih poznajo, ali predlagajo nove teme za govorne nastope pri angleščini.

Poleg navedenih prednosti, ki jih prinaša aktivno sodelovanje učencev pri pouku, je treba omeniti tudi težave, ki jih tak način dela predstavlja za učitelja. Potrebni je veliko več priprav, iskanja dodatnega gra-

diva, inovativnosti in ustvarjalnih načinov podajanja snovi. Poiskati je treba ustrezna besedila, ki bodo dijakom razumljiva in dovolj zanimiva, kar pa zahteva ve-

liko časa. Menim pa, da je znanje, ki ga dijaki pridobijo na tak način, trajnejše in bolj poglobljeno. Vsaka ura je izziv zase!

Učenje jezika na ta način predstavlja precejšnjo novost – tako za učitelja kot tudi za učence.

Literatura

- *Interdisciplinarni tematski sklop* (ITS) (2021). Ljubljana: ZRSŠ. Pridobljeno 20. 9. 2021 s spletne strani: <https://www.zrss.si/strokovne-resitve/interdisciplinarni-tematski-sklop/>.

Sprostivne tehnike za najmlajše

Kako pa se 'odklopiš' ti?

■ **Ester Pečarič**, diplomirana vzgojiteljica predšolskih otrok v vrtcu *Radovednež Škocjan*.

Razmere, v katerih danes vzgajamo, se izredno razlikujejo od tistih izpred nekaj desetletij. Hitrost življenja nam narekuje hitre odzive ter nešteto izbir in opravkov, ki smo jim odrasli komajda še kos. Kako pa je ob tem najmlajšim otrokom, njim, ki še nimajo izoblikovanih strategij za uravnavanje in selekcioniranje vseh informacij in dražljajev iz okolja? Zagotovo še dosti težje kakor nam, odraslim. Dejstvo je, da otrok ne moremo izolirati in jih obvarovati pred tovrstnimi vplivi, lahko pa jim pokažemo pot do sebe, pot iskanja tišine in miru znotraj lastnih globin.

Kaj je sprostitvena vzgoja?

Sprostivna vzgoja zajema metode, s katerimi dosežemo stanje miru in povezanosti s seboj in soljudmi. Te tehnike vključujejo nasprotja med aktivnimi in pasivnimi odzivi, gibalne in dihalne vaje ter vaje, ki so namenjene sproščanju emocij. Sprostivna vzgoja mora biti za otroke vedno privlačna, torej malce hudomušna,

Foto: Petra Duhanny

topla in pozitivna. Pedagog naj vedno sledi otrokovim odzivom in naj fleksibilno prilagaja sprostitvene tehnike interesu otrok. Pogosto jih pritegnemo preko igre in pravljic ter tako odstiramo globine njihovega lastnega telesa in občutij (Srebot in Menih, 1996).

V nadaljevanju predstavljam nekaj predlogov, ki so v pomoč pri vsakodnevem delu z otroki, bodisi v vrtcu, v šoli ali doma. Zanimivo je, kako zelo radi se otroci udeležujejo sprostitvenih dejavnosti. To je potrditev, da še kako potrebujejo potovanje vase, spoznavanje zmožnosti svojega telesa in čutenja. Eden najpomembnejših ciljev sprostitvene vzgoje pri majhnih otrocih je razvoj v samostojnega in samozavestnega človeka, ki se zna ustaviti in biti miren, človeka, ki sprejema svoje in tuje emocije ter mu spoštovanje in odgovornost do življenja nista tuja.

Zakaj in kako smo se lotili sprostitve?

Ker je bilo v skupini otrok drugega starostnega obdobja v vrtcu pogosto hrupno, nemirno in občasno tudi konfliktno, so nas otroci nekako sami spodbudili, da poiščemo pot k iskanju sprostitve. Te smo se lotili počasi in vsak dan podaljševali čas, namenjen sprostitveni vzgoji. Vanjo smo

Čudovito je biti v tišini,
v govoric dreves in oblakov,
daleč od ljudi in njih gostobesednosti.

Karel Mauser
(Srebot in Menih, 1996)

glede na interese otrok vključili elemente, ki jih predstavljam v nadaljevanju.

Igra tišine

Sprva smo v skupino vnesli igro tišine, ki jo je zasnovala Maria Montessori. Biti v stanju mirovanja je za otroka ena najtežjih nalog, za katero je potrebne veliko vaje in discipline, celo višja raven discipline od tiste, ki jo dosežemo z ukazom (Sterle, 2016). Pri igri tišine se otroci usedejo v krog ali na črto, vanjo pa jih lahko povabimo s plakatom, ki simbolizira tišino, kakor smo to storili mi. Otroci se udobno namestijo in poslušajo tišino. Vsak dan je bilo to obdobje za odtenek daljše, saj so otroci v njej začeli kazati znake ugodja. Ob zaključku te vaje pa sva vzgojiteljici šepetaje izgovorili ime posameznega otroka; ta je vstal in se počasi ter po tihem odpravil po skodelico vode in počakal ostale vrstnike.

Omenjeni plakat so lahko otroci prosto vzeli v roke kadarkoli čez dan, ko so menili, da je v igralnici preglasno. Tako so za kratek čas spodbudili prijatelje k tišini in poslušanju zgolj zvokov okolice. To so samoiniciativno storili približno dvakrat dnevno. Željo posameznika in naš dogovor pa so vsi spoštovali, kar je bilo prijetno spoznanje.

Hoja po črti

Hoja po črti je vaja, ki jo je prav tako razvila Maria Montessori. Njen cilj je razvijanje discipline, samokontrole, povezanosti s svojim telesom in duhom ter s skupino. Hoja po črti lahko vsebuje petje ali poslušanje tihe glasbe ter uporabo različnih pripomočkov, ki zahtevajo koncentrirano nošenje po črti (Sterle, 2016). Mi smo uporabili zvonček, ki so ga otroci nosili po črti tako previdno, da ga niso slišali zacingljati, poln kozarček vode ter po veliko treninga celo svečko. Ta predmet si bodisi predajajo med seboj, ga nosi eden ali pa ima vsak otrok svojega. Mi smo hojo po črti prakticirali v času, ko smo se vrnili z gibanja na prostem, in sicer za lažji prehod na kosilo in kasnejši počitek. Izvedbo in trajanje te vaje smo prilagajali glede na pogovor z otroki ali glede na opazovanje le-teh.

Tibetanske vaje – tibetančki

Gre za sklop petih zaporednih gibalnih in sprostitvenih vaj, ki v telesu spodbudijo pretok energij ter povežejo telesno in duhovno plat otroka. Vaja poteka nekaj minut in se ponavlja tako dolgo, kakor otroku ustreza, oziroma od 3 do 21 ponovitev. Vaje oziroma obredi so naslednji: začnemo z uvodno goro, nadaljujemo s petimi obredi (ura, okno, kamela, miza, mačka) in na koncu vaje sklenemo s t. i. počivalčkom (za točno izvedbo obredov glej Schmidt, 2008a). Vaje lahko začnemo delati že z dvoletnimi otroki, vendar pa moramo pri tem prilagoditi število ponovitev in pričakovanja glede izvedbe vaj. Otroci so namreč različno gibčni, potrpežljivi, natančni in imajo različno dolga obdobja koncentracije. Pri tem je pomembno, da poznamo otroke in njihove zmožnosti ter jih spodbujamo vedno h koraku dlje, kakor so v danem trenutku.

Po dobrem mesecu vadbe v skupini otrok se je zdelo, da so nekateri otroci tibetančke ponotranjili in jih zares vzljubili, spet drugi pa so izgubili zanimanje zanje. Zato sva vzgojiteljici sklenili, da izvedbo popestriva s posebnimi zgodbami za tibetančke. To je spremna beseda, ki izvedbo vaj spremeni v igrivo pravljično in otrokom omogoča potovanje v najrazličnejše svetove, medtem

ko izvajajo posamezne vaje. Snov zanje lahko zajemamo iz realnega ali domišljiskega sveta. Nekaj idej za izvedbo lahko črpamo iz *Zgodb za tibetančke* (Schmidt, 2008b), še bolje pa je, če izhajamo iz zanimanja dotičnih otrok. Tako smo se mi spremenili v bageriste, mizarje, peke, robote in druga pravljica ali resnična bitja. Otroci so ponovno dobili interes za tibetančke. Vsakokrat so z zanimanjem čakali, kakšna zgodba jih bo pospremila.

Druge igre sproščanja

Sprostitutvena vzgoja za najmlajše zajema pestro paleto možnosti. Med drugim tudi jogo, masaže, vodene vizualizacije, sprostitvene igre zavedanja ter igre, ki vključujejo izražanje emocij in kontradiktornih stanj. Predstavljam le nekaj takšnih, ki smo jih izvajali v skupini:

- *Slikanje ob različni glasbi*

Otroci so prejeli slikarska stojala in čopiče ter imeli priložnost prosto slikati ob predvajanju zelo različnih glasbenih slogov in glasnosti (umirjene klasične glasbe, divje rokofske glasbe, veseljaških in otožnih melodij ...). Po končani dejavnosti smo si ogledali nastala dela in se pogovorili o čustvih in doživljanju ob posamezni glasbi.

- *Izražanje gibalnih kontradikcij*

Otroci so po navodilu vzgojitelja ali na lastne pobude izvajali nasprotujoča si gibanja; statična – dinamična, hitra – počasna, glasna – tiha ... Tako so na primer zelo hitro vstali, spet drugič so to storili počasi in ob tem poskušali ozavestiti vsak gib, mišico, vse občutke ob tem. Vaja nasprotij otroke zabava, hkrati pa omogoča, da spoznavajo svoje telo in trenirajo pozornost ter občutenje.

- *Pantomima čustvenih stanj*

Otroci so se posedli na črto, prostovoljec pa je prikazal izbran čustveni dogodek, na primer spor s prijateljem zaradi igrače, igra z mamo, srečanje velikega lajajočega psa ... Cilj te vaje je ozavestiti čustva, se jih naučiti izražati in sprejemati.

- *Vodene vizualizacije*

Kadar je bilo v skupini zelo nemirno in napeto vzdušje, sva prekinili dejavnost oziroma igro z ugašanjem luči. Otroci so sčasoma že vedeli, da to naznanja vizualizacijo ob asani počivalčka. Tako so si navadno kar sami poiskali mesto, kjer so

se udobno namestili in poslušali pripoved vzgojiteljice. Ta je vsebovala mirno, fantazijsko pripoved, ki je temeljila na pozitivnih čustvih, povezanosti s seboj, naravo in družbo.

Kaj smo dosegli, kaj spremenili?

Vadba sproščanja ne prinese hitrih rezultatov. Zahteva namreč mnogo ponovitev, s katerimi si nekako zaslužimo spremembe na in v telesu ter odnosih. Res je, da so bili otroci sicer takoj po končani sprostitveni vaji bolj umirjeni, vendar pa so to kratkoročni cilji, mi pa si želimo dolgoročnih sprememb, takih, ki bi otroka spremljale tudi v dobo odraslosti. Za to je potrebnega veliko truda. Tako sva z vzgojiteljico začeli opažati spremembe v dinamiki skupine šele po nekaj mesecih dela. Konflikti v skupini so se sicer še pojavljali – iluzorno bi bilo pričakovati drugače – vendar pa se je pri nekaterih otrocih kazal premik pri reševanju le-teh. Tako se niso odzvali fizično, temveč na bolj mirne načine: z besednimi pogajanjem, umikom v kotiček za intimo, nekajkrat pa se je v napetih okoliščinah zgodilo, da je eden od udeležencev zgrabil napis, ki je simboliziral tišino, in s tem dosegel prekinitev napetih stanj. Spremembo sva opazili tudi pri premikanju po igralnici, po prostoru so se namreč gibali počasneje in bolj čutno. Občasno sva med igro otrok zasledili tudi simbolno igro z dojenčki ali igračo, ki je 'izvajala' sprostitvene tehnike, ali pa so se kar otroci sami igrali tibetančke in druge sprostitvene igre. Opaziti pa je bilo moč tudi to, da so nekateri posamezniki, ki jim sicer ni bilo posebej ljubo izpostavljanje pred skupino, proti koncu leta samoiniciativno sprejeli vodenje posameznih iger in se javljali kot prostovoljci določenih vaj.

Literatura

- Schmidt, Gordana (2008a): »Tibetančki« za otroke. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta. Pridobljeno 12. 11. 2021 s spletne strani: <http://www2.arnes.si/~gshmi/studenti/tibetancki.pdf>.
- Schmidt, Gordana (2008b): *Zgodbe za »tibetančke«*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta. Pridobljeno 13. 11. 2021 s spletne strani: [http://www2.arnes.si/~gshmi/studenti/zgodbezatibetancke\(1\).pdf](http://www2.arnes.si/~gshmi/studenti/zgodbezatibetancke(1).pdf).
- Srebot, Renata; Menih, Kristina (1996): *Potovanje v tišino: sprostitutvena vzgoja za otroke*. Ljubljana: DZS.
- Sterle, Maja (2016): *Osebnost predšolskega otroka v montessori okolju*. Diplomsko delo. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede.

Aktivna matematika

Kako mi je uspelo pripraviti uro matematike, pri kateri so bili učenci veliko bolj aktivni od mene

■ **Ana Slapar**, prof. razrednega pouka, učiteljica na podružnični šoli *Krtina*.

Do sedaj smo se v tretjem razredu učili seštevati in odštevati do 100, zadnje ure smo posvetili iskanju prvega in drugega seštevanca. Snov sem pred tablo razložila, učenci so novo snov zapisali v zvezek, tudi nekaj primerov, potem pa smo skupaj vadili računanje s pomočjo delovnega zvezka.

Danes pa sem se odločila, da bom uro matematike oblikovala drugače. Aktivno. Ponavljali bomo snov in se pri tem čim več gibali.

Doma sem pripravila komplete kartončkov z računi seštevanja in odštevanja do 100, besedilnimi nalogami in neznanim členom.

En komplet je bil nerešen, drugega pa sem rešila. Kartončki z istimi nalogami so bili oštevilčeni z isto številko, le da so bile na nerešenih zelene, na rešenih pa rdeče številke.

V razredu sem pripravila kratek poligon, ki so ga morali otroci premagati, preden so dobili nov kartonček. Naloge na kartončku so prepisali v zvezek in jih rešili, potem so prišli k meni po rešitve in sami preverili pravilnost svojega reševanja. Ko so bile vse naloge preverjene, so spet odšli na poligon. Učenci so današnjo uro označili za najboljšo. Všeč jim je bilo, da so lahko migali, všeč jim je bilo, da so lahko sami pregledovali

svoje rešitve. Uživali so, ker so reševali naloge v svojem tempu, ker jih ni nihče priganjal in preganjal.

Napake, ki so jih naredili, bodo popravili popoldne.

Ko sem opazovala učence, skoraj nisem mogla verjeti, kaj se dogaja. Nihče se ni dolgočasil, nobeden ni bil brez dela, po učilnici so mrgoleli sem in tja. Nobeden se ni prepiral, nobeden ni bil glasen.

Skrbela sem le za to, da so učenci dobili ustrezen kartonček z rešitvami.

Naslednjič bom kartončke razdelila v skupine po številkah in bodo učenci tudi te poiskali sami. ◀

Foto: Alenka Veber

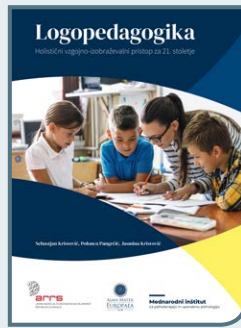

Sebastjan Kristovič, Polonca Pangrčič, Jasmina Kristovič

Logopedagogika

Holistični vzgojno-izobraževalni pristop za 21. stoletje

Maribor: AMEU – ICM, 2022
296 strani, brezplačno dostopna na spletu

Knjiga je nastala kot rezultat triletnega projekta Holistični vzgojno-izobraževalni proces in krepitev duševnega zdravja, ki ga je sofinancirala ARRS, vodil pa izr. prof. dr. Sebastjan Kristovič. Obsežno delo slovenskemu sistemu vzgoje in izobraževanja prinaša

nove temelje – s ciljem, da otroka dojemamo kot celostno osebo in da se v procesu izobraževanja ne omejimo zgolj na del njegove osebnosti (npr. znanje, šport ipd.). Avtorji podajajo temeljito sintezo eksistencialne pedagogike, logopedagogike in holističnega pristopa v vzgoji in izobraževanju, kot to zastavljata UNESCO in Evropska komisija. Knjiga je razdeljena na tri poglavja, in sicer: Duševno zdravje otrok in mladostnikov, Holistični vzgojno-izobraževalni pristop ter Logopedagoški pristop v vzgoji in izobraževanju. Do nje lahko prosto dostopate na povezavi: <https://logopedagogika.si/wp-content/uploads/2022/10/LOGOPEDAGOGIKA-HOLISTICNI-VZGOJNO-IZOBRAZEVALNI-PRISTOP-ZA-21.-STOLETJE.pdf>. Knjiga je pomembno študijsko gradivo za vse študente pedagoških smeri ter za vse, ki delajo na področju vzgoje in izobraževanja. Z njo bodo pridobili veliko novega znanja, marsikaj ozavestili ter gotovo ob branju zastavili tudi nove smernice svojega ravnanja ali pa potrdili svoje delo.

Maša Leskovar (ur.)

On živi!

Otroška bogoslužna pesmarica

Ljubljana: Emanuel, 2022
268 strani, cena: 24,90 €

Prva otroška bogoslužna pesmarica z zbranimi pesmimi iz različnih virov,

zlasti iz evropskega prostora. V njej najdemo tudi veliko pesmi slovenskih avtorjev.

Pesmarica vsebuje red svete maše z barvnimi ilustracijami, več kot 180 pesmi z notami in akordi, sedem stalnih mašnih spevov, citate svetnikov ... Pesmi so razdeljene v osem razdelkov (Slavljenje, Marija in Jožef, Sveti Duh, Adventne in božične, Evharistija in drugi zakramenti, Odpevi za psalme, Za razne priložnosti in Stalni mašni spevi). Zapis skladb je prirejen za otroke v dvoglasje, štiriglasje je samo pri mašah in odpevih.

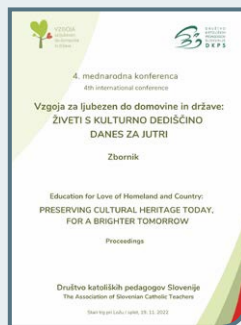
Pesmarica je pridobila imprimatur Slovenske škofovske konference (dovoljenje Cerkve za uporabo pesmarice pri bogoslužju).

Erika Ašič (ur.)

Živeti s kulturno dediščino danes za jutri

Zbornik 4. mednarodne konference Vzgoja za ljubezen do domovine in države

Ljubljana: Društvo katoliških pedagogov Slovenije, 2022
474 strani, brezplačno dostopen na spletu

Tudi ob 4. mednarodni konferenci smo izdali zbornik prispevkov, ki so bili predstavljeni na konferenci. Zbornik je resnično bogat. Na dobrih 470 straneh objavljamo 47 prispevkov, ki govorijo o slovenski kulturni dediščini, o njenem pomenu, izzivih ter načinu prenašanja te dediščine na mlajše rodove. Tako kot prejšnji trije zborniki naših konferenc (2019, 2020 in 2021) je tudi pričujoči zbornik vir idej in znanja ter priča ljubečega odnosa do vsega, kar je slovensko. Veliko je načinov, kako lahko to prenašamo na mlajše rodove – najprej v družini, nato v vrtcu in šoli, literaturi, umetnosti, gospodarstvu, politiki, medijih. Vsak v svojem okolju, po svojih

zmožnostih, s svojimi talenti. Zbornik je ob uvodnem delu razdeljen na tri poglavja. Tako kot na konferenci tudi v zborniku lahko zasledimo tri področja, ki so potrebna, da prenašamo kulturno dediščino na poznejše rodove; to so znanje, ljubezen in konkretno delo, izkušnje. V prvem poglavju so objavljeni prispevki, ki prinašajo predvsem znanje, poznavanje, širok pogled. Iz drugega poglavja sije ljubezen – do domovine, do slovenstva, do slovenskega jezika, pesmi, kulture, narave, umetnosti. Zanimivo, da so se tu zgostili prispevki Slovencev, ki so živeli v tujini, oziroma njihovih potomcev. V tretjem poglavju, ki je najbolj obširno, pa so prispevki iz prakse slovenskih učiteljev, ki si vsak na svojem področju prizadevajo, da bi otrokom privzgojili ljubezen do Slovenije ter slovenske kulturne dediščine. Tu lahko učitelji najdejo veliko dobrih predlogov za svoje delo, pa tudi utemeljitev, zakaj je treba ohranjati spomin in znanje. Ob koncu zbornika objavljamo rezultate natečaja Košara – izdelek slovenskega petarstva ter razpis za nov natečaj o košari. Veseli nas, da smo skupaj ustvarili veliko delo, zbrali veliko gradiva, ki je prosto dostopno preko naše spletne strani (https://www.dkps.si/fileadmin/user_upload/Zbornik_MK_2022.pdf) ali Cobissa. Želimo si, da bi do njega dostopalo čim več ljudi, da bi ga čim več ljudi prebiral ter da bi mnogi iz njega pridobili veliko dobrih idej in izzivov za svoje delo. Iskrena hvala vsem, ki ste nam v prispevkih zaupali svoje razmišljanje, svoje znanje, delo in življenjske zgodbe.

Ob prejemu naziva častni član DKPS

Najprej bi se rad iskreno zahvalil vsem odbornikom za sprejem med častne člane DKPS, predvsem pa predsednici Mariji Žabjek. Sicer sem bil seznanjen z delovanjem društva, bil sem tudi predavatelj, vendar me je to odlikovanje presenetilo in razveselilo.

To priznanje mi pomeni ogromno, saj so bile vse moje sestre pedagoginje, tudi moja mama Marinka, rojena Ziherl. Obiskovala je učiteljske v Ljubljani, je pa iz Vodice, kjer še živi njen samorastniški brat Francelj, moj zadnji stric. Pedagoginja je bila tudi moja babica, Marija Einspieler, ki je končala uršulinsko gimnazijo v Celovcu. Ker pa je leta 1920 pozdravila generala Maistra, je po plebiscitu izgubila službo, ravno tako kot njen mož, samo zato, ker jo je poročil.

Glede generala Maistra bi rad poudaril, kar so drugi že rekli pred mano, da je Maister verjetno rešil severno mejo na Štajerskem, jezikovno pa je slovensko Štajersko rešil blaženi škof Anton Martin Slomšek. Pravočasno je umaknil svoj škofovski sedež iz Šentandraža na Koroškem in ustanovil lavantinsko – mariborsko škofijo. V posebno čast mi je, da sem danes na Ponikvi in da je slavnostna akademija DKPS ravno tu, na tem posebnem mestu.

Da omenim še svojega očeta, profesorja dr. Valentina Inzka, ki je izhajal po materi iz Einspielerjevega rodu in ki je bil ravno tako slovenski katoliški pedagog. Učil je na raznih gimnazijah, predvsem na celovškem učiteljski, kjer je vzgojil kar nekaj generacij zavednih in uspešnih učiteljev. Bil je tudi nadzornik za pouk slovenščine na srednjih šolah na avstrijskem Koroškem, predvsem pa na slovenski gimnaziji v Celovcu.

Moram povedati, da me na Ponikvo in Slomška veže tudi moj prastric Andrej Einspieler, ki je s Slomškom in profesorjem Janežičem ustanovil *Mohorjevo družbo*. Kot veste, deluje *Mohorjeva družba* že 170 let, saj je bila ustanovljena leta 1851. Kritično je bilo po plebiscitu leta 1920, ko je obstajala nevarnost, da Mohorjevi zaplenijo tiskarske stroje. Zato so ustanovili Mohorjevo na Prevaljah, danes pa ima sedež v Celju. Prežihov Voranc je z besedami »Mohorjeva nas je brati naučila« pri Edvardu Kardelju dosegel, da komunistični režim celjske Mohorjeve po letu 1945 ni ukinil.

Slomškov vpliv sega tudi do prekocean-ske Argentine, saj je moja žena Argentinka zahajala v Buenos Airesu v *Slomškov dom* in šolo. Tudi tam je bilo tako kot nekoč v Slomškovem času, ko je v Mariboru šlo za položaj slovenščine. To slovenščino so gojili v Buenos Airesu, v drugih domovih in jo dajejo naprej že četrti generaciji.

Na Koroškem pa največji dijaški dom Mohorjeve v Celovcu ravno tako nosi ime blaženega škofa Slomška. Torej mnogo medsebojnih povezav. Je pa Slomšek tudi osebno povezoval Koroško in sedanjo Slovenijo, saj je dolga leta živel in poučeval v Celovcu in bil, kot že omenjeno, škof na Koroškem, v Šentandražu. Bil naj bi tudi idejni oče avstrijske škofovske konference, ki obstaja še danes. Vsekakor je moral biti njegov vpliv v okviru avstrijske Katoliške cerkve precejšen, saj je premestitev škofije iz enega kraja v drugi kraj ogromen posel, posel, ki ga zmorejo samo izredne osebnosti.

Še enkrat se zahvaljujem za izkazano zaupanje in odlikovanje ter želim *Društvu katoliških pedagogov Slovenije* uspešno delo in mnogo novih podvigov.

Valentin Inzko

Ob prejemu Slomškovega priznanja

M. Slomšek: »Česar se človek v mladosti navadi, vse svoje žive dni zna.«

Zdi se mi pomembno, da je otrok dobro pripravljen na prvo sveto spoved in na prvo sveto obhajilo, prav tako pomembno kot to, kaj doživlja pri nedeljskih svetih mašah in ne nazadnje pri veroučnih urah. Usvojeno znanje, osnovno pojmovanje kot doživljanje postavljam na isto raven. Menim, da je prav, če bi znali to združiti in ne eno na račun drugega opuščati. Sama se trudim v tej smeri, upam, da mi vsaj delno uspeva. Otroci v nižjih razredih so tako odprti in dojemljivi, zanje so nadnaravne in nevidne stvari tako resnične, lahko jih hitro navdušimo za Jezusa. Kateheza v prvi triadi je torej pomembna in ni vseeno, kako je zastavljena. Ko so navdušeni otroci, so hkrati navdušeni tudi starši. Seveda bi si želeli obratno, da bi starši navduševali otroke za vero, a največkrat otrok pripelje starše nazaj v Cerkev. Težko razumem vedno bolj pogoste glasove, da verouk za otroke

nima smisla, češ, začnimo z odraslimi. Ko bi zmogli hoditi skupaj, k čemur nas vabi tudi sinoda, z roko v roki, skupaj s starši za otroke in z otroki. Seveda to navdušenje tudi pri malih večkrat hitro splashni, ker je družinskih korenin in zdravega krščanskega ozračja premalo. Včasih smo kratkovidni, ko ocenjujemo svoje katehetsko in vzgojno delo samo po tem, koliko mladih je ostalo po birni. Zaradi teh podatkov se grenimo. Bodimo veseli, če so se naši veroučenci vrnili kot starši; očitno jim verouk še toliko pomeni, da ga želijo tudi za svojega otroka. In ne nazadnje – ali ne verujemo, da bodo sadovi našega dela vidni z nebeške perspektive?

Zahvaljujem se za Slomškovo priznanje. Razumem ga kot sporočilo, da so moja prizadevanja na katehetskem področju pomembna in vredna. Hvala.

Marija Prikeržnik

Nekaj misli o Antonu Martinu Slomšku in učiteljicah na slovenskih tečajih v Argentini. Sem Anka Savelli Gaser, rojena v Sloveniji, in sem se po osemindesetih letih življenja v Argentini pred kratkim vrnila v svojo domovino. V Argentini sem dolga leta v sobotni šoli dr. Franceta Prešerna poučevala petje in slovenski jezik, pa tudi vodila nekaj slovenskih zborov. Tako sem se srečevala z mnogimi Slomškovimi pesmimi, ki smo jih peli predvsem z otroki.

»Sveta vera bodi vam luč, materin jezik pa ključ do zveličavne krščanske omike.« To je bilo glavno sporočilo blaženega Slomška. Njegovemu zgledu sledijo učiteljice v naših sobotnih šolah, ki žrtvujejo veliko časa, da lahko ob sobotah prihajajo v slovensko šolo. Ko so morali naši starši zapustiti Slovenijo, so najprej živeli v raznih taboriščih. Takoj so profesorji in učitelji začeli pouk za osnovno šolo in gimnazijo. Po prihodu v Argentino so prav kmalu organizirali tudi slovensko šolo, ki nadaljuje svoje nadvse pomembno poslanstvo: ohraniti slovenski jezik, vero in kulturo. Streho ji nudijo okrajni slovenski domovi in vsaka šola nosi ime: Slomškova, Prešernova, Rožmanova, Balantičeva, Jurčičeva in šole drugih naših velikih mož.

Večina teh je že praznovala 70 let življenja. Učiteljice se z vso ljubeznijo in potrpežljivostjo trudijo, da bi malčki vzljubili jezik svojih prednikov in tudi njihovo kulturo.

Zato poleg slovenščine učijo katekizem, zgodovino in zemljepis. Posebno pomembno pa je petje, saj radi prepevajo tudi Slomškove pesmi.

V Argentini blaženega Slomška imenujejo 'oče slovenskih šol' in vsako leto proslavijo njegov god s skupno prireditvijo vseh tečajev. Po sv. maši se zberejo v dvorani Slovenske hiše in predstavijo skrbno pripravljen program.

Bog daj, da bi lahko v tujini še dolgo ohranili našo ljubo materinščino in se zavedali, da se po naših žilah pretaka slovenska kri, in se zavedali pripadnosti našim koreninam.

Anka Savelli Gaser

S hvaležnostjo se zahvaljujem upravnemu odboru *Društva katoliških pedagogov Slovenije* za odločitev, da mi podeli Slomškovo priznanje DKPS.

Vse, kar sem dobrega naredil za društvo, sem naredil z veseljem in z namenom pomagati predvsem mladim učiteljem. Naš zaveznik Slomšek je dejal: »Bog ni nikomur zato darov dal, da bi jih posedoval, ampak da bi drugim pomagal in bi vsi ljudje bili srečni.«

V društvo sem se vključil pred 18 leti, torej gre za polnoletno članstvo, z željo po druženju s pedagogi, ki delijo podobne vrednote, kot jih imam sam. Moja odločitev je temeljila na misli iz Svetega pisma – »Ne bojte se«. Ocenil sem, da moram po svojih močeh pomagati pri zdravljenju našega narodnega telesa, poškodovanega zaradi večdesetletnega delovanja enoumja. Ta korak sem naredil s premislekom in se javno izpostavil kot katoliški pedagog, ki ima večkrat drugačno mnenje, kot ga ima glavni tok, ki je prepojen z idejno čistostjo prejšnjega sistema, v mnogih glavah pa še živi.

Posledice večdesetletnega preganjanja vere iz javnega življenja, sploh pa iz šolstva, so hude. Ravno v teh dneh smo priča zakonodajnim poskusom razbijanja tradicionalnih družin in načrtnega vnašanja velike zmede v glave šolskih otrok, in to navkljub trem referendumom, ki so vse to zavrnilo. Tudi zato za naše društvo velja, da je njiva velika, delavcev pa malo.

Priznanje jemljem kot veliko spodbudo za še bolj poglobljeno in zavzeto nadaljnje delo v našem *Društvu katoliških pedagogov Slovenije*.

Albin Vrabič

19. Slomškov dan - balzam za dušo katoliškega pedagoga

Kot že vrsto let doslej smo tudi letos v jenskem septembru poromali na Slom in kasneje na Ponikvo k zavetniku blaženemu Antonu Martinu Slomšku. Prav je, da godovnika počastimo s svojim obiskom. Prihod na Ponikvo pa je sovpadel tudi s 160-letnico Slomškove smrti.

Kot običajno nas je na Slomu, kamor smo najprej zavili, pričakal topel sprejem z vročim čajem ali kavo ter sladkimi in slanimi dobrotami (mmm ...). Ko je bil potešen naš želodček, pa je bogat spored poskrbel še za našo dušo. Letošnji program je bil res pravi balzam zanj. Od čudovitega, malo hudomušnega, a precej življenjsko resničnega predavanja p. Branka Cestnika do kulturnega programa z Blažem in Nežiko v nedeljski šoli ter krasnim petjem cerkvenega zbora iz Velenja. Vrhunec dogajanja je bila podelitev Slomškovih nagrad in razglasitev častnega člana našega društva. Covid nam je tudi tukaj mešal štrene in položil v posteljo kar dva nagrajenca, a kljub temu smo lahko prisluhnili zahvalam vseh treh nagrajencev in častnega člana. Zlasti slednji nam je natrosil veliko zanimivih podatkov. Pa saj ni čudno, ko je tudi njegovo življenje zelo dinamično in polno zanimivih dogodkov.

Za vse lepe trenutke, ki smo jih doživeli na Slomu, smo se zahvalili Bogu pri sveti maši na Ponikvi. Maša, ki jo je daroval p. Branko Cestnik ob somaševanju več duhovnikov, je dopolnila naše duhovno zadovoljstvo.

V precej vetrovnem vremenu smo se poslovili od Ponikve, bogatejši za nova srečanja, nove obraze, nove misli in nova spoznanja. In zaradi vsega tega se drugo leto spet vidimo tam.

Mirjana Furlan

Teden vzgoje 2022 v župniji Tolmin

Novo šolsko in katehetsko leto smo v Tolminu že petič začeli s Tednom vzgoje. Organiziran je bil ob pomoči in podpori *Društva katoliških pedagogov Slovenije*, Slovenskega katehetskega urada in Komisije za šolstvo pri Slovenski škofovski zbornici. Pri izvedbi smo si lahko pomagali s pripravljene-

Jelka Repenšek

Živeti s kulturno dediščino za danes in za jutri

Odmev na 4. mednarodno konferenco: Vzgoja za ljubezen do domovine in države, 19. 11. 2022

Življenje

In hvaležnost zanj

Vzgajamo

Enotnost

Tekste v slovenskem jeziku

Interpretiramo

Slovinci v zamejstvu

Koledniki

Uspehi športnikov

Lepota muzejskih predmetov

Tvoje in moje

Umetniki oživljajo

Raziskujemo

Navajamo

Osmislimo bivanje

Domovina

Etnografija

Domačnost

Iščemo

Šege in navade

Čebele nas uče

Internat praznuje

Niti prijateljstva

Osamosvojitve

Zapeti znamo

Argentinski Slovenci

Do glazute na ogled

Ampak Slovenci smo veliki!

Naša zgodovina

Etnična skupnost

Slovenski dom

Intelektualci

Narodno zavedni

Jutri bo naš!

Učimo mladino

Turizem

Rešuje pozabe

In Slovenija gre naprej!

nimi gradivi, ki so vsebovala razmišljanja in prošnje za posamezne dneve. Pripravljalcem in piscem teh gradiv lepa hvala, saj so nam vsako leto v veliko pomoč.

Uradno je Teden vzgoje trajal od 4. 9. 2022 do 11. 9. 2022. V Tolminu smo ga zaradi župnijskega romanja na Sveto Goro (prvo nedeljo v septembru) začeli v ponedeljek, 5. 9. 2022. Zaradi nedeljskega romanja na Mengore (drugo nedeljo v septembru) pa smo ga zaključili v soboto, 10. 9. 2022. Bla-

goslov šolskih otrok je potekal pri nedeljski sveti maši ob začetku veroučnega leta. Hvaležni smo za pripravljenost za izpeljavo, ki so jo pokazali tako naš župnik g. Damijan Bajec kot tudi kaplan g. Blaž Kernel in vikar g. Silvester Čibej.

Pri izvedbi tedna vzgoje smo sodelovali pedagoški delavci in katehisti. Sledili smo osrednjemu geslu sinode *Hodimo skupaj*, ki je bilo za teden vzgoje preoblikovano v geslo *V vzgoji hodimo skupaj*. Pri svetih mašah čez

teden smo sodelovali z branjem Božje besede in prošnj. Z mislimi, ki so bile usmerjene v začetek novega šolskega in veroučnega leta, smo se s prošnjami obračali k Božjemu načrtu in prosili za milost in blagoslov ter Božjo pomoč v letu, ki je pred nami. Z Božjo pomočjo nam bo uspelo, da bomo šli naproti vsemu, kar nas čaka. Vodita naj nas zaupanje in vera, da z Njegovo pomočjo zmoremo, čeprav vemo, da ne bo vedno lahko.

OS DKPS Tolmin

Seminarji DKPS 2022/2023

Vpliv nosečnosti, poroda in prvih treh let življenja na otrokov kasnejši razvoj*

Obseg: 8 ur

Izvedba: Ljubljana, 28. 1. 2023

Predavateljica: Marjeta Krejči Hrastar

Vpliv gibanja na razvoj in učenje otrok*

Obseg: 8 ur

Izvedba: Ljubljana, 4. 2. 2023

Predavateljici: Marjeta Krejči Hrastar in Tatjana Jakovljevič

Prepričajmo v minuti*

Obseg: 8 ur, do 15 udeležencev

Izvedba: preko spleta, 14. in 16. 2. 2023

Predavateljica: Hedvika Dermol Hvala

Ravnanje strokovnih delavcev v kriznih situacijah*

Obseg: 8 ur

Izvedba: Ljubljana, 4. 3. 2023 (prestavljena termin)

Predavateljica: Julija Pelc

Dobro obvladovanje stresa pri pedagoških delavcih*

Obseg: 8 ur

Izvedba: Ljubljana, 11. 3. 2023

Predavateljici: Marjeta Krejči Hrastar in Tatjana Jakovljevič

Osební dnevnik*

Obseg: 32 ur

Izvedba: Ljubljana

1. del: 21.–23. 4. 2023

2. del: 12.–14. 5. 2023

Predavatelj: dr. Silvo Šinkovec

Izzivi duševnega zdravja pri otrocih – podprimo učitelje in vzgojitelje (novo)*

Obseg: 8 ur

Izvedba: Ljubljana, 6. 5. 2023 (prestavljena termin)

Predavateljici: Marjeta Krejči Hrastar in Tatjana Jakovljevič

Nevrotaktilna integracija MNRI

Obseg: 20 ur

Izvedba: Ljubljana, 26. in 27. 5. 2023

ter 8. in 9. 9. 2023

Predavateljica: Marjeta Krejči Hrastar

* Seminarji, označeni z zvezdico, so uvrščeni v katalog Katis 2022/2023.

OS Ljubljana

Skupščina *Društva katoliških pedagogov Slovenije* bo v soboto, 18. 3. 2023, pri Sv. Jakobu, Rožna ulica 2, Ljubljana.

Predavatelj bo g. Jože Mlakar, ki bo govoril na temo laži in naše neumnosti.

Seminarji so namenjeni pedagoškim delavcem (vzgojiteljem, učiteljem, profesorjem, razrednikom, šolskim svetovalnim delavcem, ravnateljem), staršem in drugim posameznikom, ki želijo osebno in strokovno rasti. V Društvu katoliških pedagogov Slovenije jih izvajamo že več kot 20 let.

Pedagoški delavci lahko udeležbo na seminarjih uveljavljate pri predlogu za napredovanje zaposlenih v vzgoji in izobraževanju. Seminarje izvajamo tudi za učiteljske zbornice in zaključne skupine. Podrobnejši podatki so objavljeni na naši spletni strani.

Informacije in prijave:
 Društvo katoliških pedagogov Slovenije (DKPS)
 Rožna ulica 2, 1000 Ljubljana
 01/43 83 983 (torek, četrtek: 9.00–12.00)
 dkps.seminarji@gmail.com
 http://www.dkps.si

* Seminarji, označeni z zvezdico, so uvrščeni v katalog Katis 2022/2023.

The title of this week's *Editorial*, written by editor Silvo Šinkovec, is On the waves of the sea. It tells the story of a sailor who fell off a ship in the middle of the sea and presents his thoughts and feelings. He reminds us of the importance of taking responsibility and finding inner peace and trust.

The *Focus Theme* of the 96th Issue of the *Vzgoja* magazine is Career Orientation.

In the introductory article, Simona Kustec and Andreja Barle Lakota write about values, upbringing, education and the state. Barbara Gogala acquaints us with career guidance for the coming times. Danijela Makovec Radovan describes vocational/career orientation. Klauđija Šterman Ivančič and Urška Štremfel introduce us to career choice factors. Andreja Dobrovoljc has prepared an article in which she talks about the importance of counselling support for adults. Boris Salobir presents the specialisation of professions in mining.

In *Our Interview*, Silvo Šinkovec talked to dr. Bojan Cvelfar, Director of the Slovenian Archives. In the interview we get information about the mission, tasks, visitors, digitisation of the material, the archive's plans for the future and much more.

In the *Teachers* section, Nika Bracovič Blatnik acquaints us with positive authority. We present Dragica Motik's article on Janez Gregor Dolničar, who was a lawyer, scholar of ancient writings, chronicler and historian. Helena Kregar writes about living with cultural heritage today for tomorrow; the article was written as a summary of the international conference Education for Love of Homeland and Country.

In the section *Educational Plan*, Erika Ašič writes about bringing weaving closer to primary school children and presents the 'Basket' competition. Rok Kastelic presents patriotism in history and geography curricula. The article is published in full in the collection *Responsibly Preserving Slovenian Identity*.

In the *Parents* section, Tone Kores acquaints the readers with education - the primary responsibility and duty of parents.

In *Fields of Education*, dr. Milček Komelj presents the work of the painter Franc Novinc: On Buckwheat Pasture. The painter depicted the flight of bees over beehives.

Petra Krulc reveals her experience of mentoring and reverse mentoring young teachers. Andreja Snaj Keršmanc presents the

educational dimension of relationships. Mojca Kregar's article, titled From the embrace words sprout, presents a project that took place in their kindergarten.

In the *Spiritual Challenge* section, Tanja Povšnar Vrečar presents a biblical marathon under the title Pluck up your courage, stand up ... stay a teacher! and encourages readers to take part in it.

The *Experience* section starts with an article by Jana Bele Lutman on value-added foreign language learning. Ester Pečarič writes about relaxation techniques for the little ones. Ana Slapar presents her experience with active mathematics for third graders.

The *New insights* section brings short presentations of a PhD thesis and a diploma thesis in the field of pedagogy.

The *Reading Tip* section highlights three good books on education, which will help parents and teachers alike. Two of them can be accessed for free online. ◀

Written by: Tatjana Fajdiga
Translated by: Tanja Volk

Nov žepni koledar Vzgoja 2022/2023

- V velikosti 100 x 190 mm, obsega 180 strani in zajema obdobje od avgusta 2022 do decembra 2023.
- Ob naročilu novega koledarja *Vzgoja* podarjamo DARILO - revijo *Vzgoja* iz zaloge!
- Cena koledarja je 7,00 € (+ poštnina).

Naročila:

DKPS

Rožna ulica 2

1000 Ljubljana

01/43 83 983

dkps.pisarna@gmail.com

<https://www.dkps.si/prodaja/koledar-vzgoja>

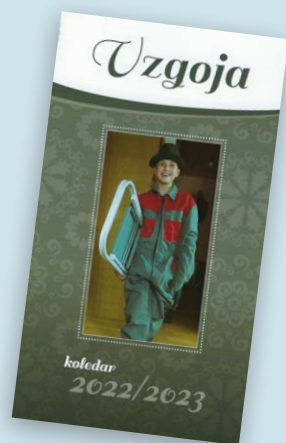

Foto: Benedikt Lavrih

V božični noči je Božja ljubezen prinesla luč. Povabljeni smo, da luč tiste noči nosimo vsem ljudem, vse do zadnjih kotičkov našega sveta.

Želimo vam, da bi v novem letu v sebi nosili to luč upanja, sprejemanja, razumevanja in dobrote ter jo prinašali v svoje družine, v svoje okolje.

Naj bo novo leto obzarjeno z ljubeznijo in prijateljstvom. Naj bo polno malih presenečenj, presenetljivih radosti in moči za premagovanje ovir.

Želimo vam blagoslovljene božične praznike ter srečno novo leto!

Uredništvo revije *Vzgoja*

Priimek in ime	Naslov članka	Rubrika	Št.	Stran
Ademoski Lucija	Branje in naši možgani	Starši	94	32-33
Ademoski Lucija	Izzivi disleksije	Biti vzgojitelj	95	25-26
Ašič Erika	Odgovorno ohranjamo slovensko identiteto	Biti vzgojitelj	93	25-27
Ašič Erika	Približevanje pletarstva osnovnošolcem	Vzgojni načrt	96	27-28
Bele Lutman Jana	Kako pripraviti šolsko predstavo in ob tem preživeti	Izkušnje	94	42-43
Bele Lutman Jana	Učenje tujega jezika z dodano vrednostjo	Izkušnje	96	42-43
Bracovič Blatnik Nika	Positivna avtoriteta	Biti vzgojitelj	96	21-22
Dobrovoljc Andreja	Pomen svetovalne podpore za odrasle	V žarišču: Vprašanje poklicne orientacije	96	13-14
Faganel Jože	Utrinki o imenih in priimkih	V žarišču: Kako ti je ime?	93	8-9
Glogovčan Matejka	Opismenjevanje preko več čutil	Vzgojni načrt	94	28-29
Gogala Barbara	Karierno svetovanje za prihajajoče čase	V žarišču: Vprašanje poklicne orientacije	96	7-8
Golc Lidija	Gospod Silvan	V žarišču: Kako ti je ime?	93	15
Golc Lidija	Stanovitno torej poslušaj	Področja vzgoje	94	38
Gombač Marjetka	Motnja pozornosti in hiperaktivnost pri mladostnikih	Področja vzgoje	94	36-38
Gracin Teja	Izboljševanje duševnega zdravja v šoli	V žarišču: Skrb za celostno zdravje	94	12-14
Hozjan Dejan	Analiza imen javnih osnovnih šol v Sloveniji	V žarišču: Kako ti je ime?	93	10-11
Hvala Inja Ajda	Mladi in iskanje psihološke pomoči	V žarišču: Skrb za celostno zdravje	94	9-11
Jensterle Nečimer Katarina	Globlje značilnosti igier	V žarišču: Skrb za celostno zdravje	94	14-16
Jeriček Klanšček Helena, Pucelj Vesna, Drašler Varineja	Občutja mladostnikov med pandemijo covid-19	Starši	95	35-36
Jernejčič Robert A.	Strah in pogum	Vzgojni načrt	95	29-30
Jeza Eva, Galijaš Neda	Društvo Šola zdrava	V žarišču: Skrb za celostno zdravje	94	17
Kastelic Rok	Domoljubje v učnih načrtih za zgodovino in geografijo	Vzgojni načrt	96	29-30
Koderman Branko	Okvirni načrt za predmet Krščansko slovenstvo v prvi triadi osnovne šole	Vzgojni načrt	94	26-27
Koderman Branko	Vrednote med družino in šolo	Biti vzgojitelj	95	27-28
Kolenko Marijana	Šola kot kulturno središče	V žarišču: Kultura in lepo	95	7-8
Komelj Milček	Identifikacija umetnikovega imena z drevesnim osamelcem	Področja vzgoje	93	38-39
Komelj Milček	Svetlobna podoba otroškega zdravja	Področja vzgoje	94	34-35
Komelj Milček	Nostalgično zatočišče v lepoti minulega sveta	Področja vzgoje	95	37-38
Komelj Milček	Barvita magičnost ustvarjalnega življenja	Področja vzgoje	96	33-34
Kores Tone	Vzgoja – primarna odgovornost in dolžnost staršev	Starši	96	31-32
Kovačič Bojan	Družinsko učenje ljudskih in umetnih otroških pesmic	Starši	93	34-35
Kregar Helena	Živeti s kulturno dediščino danes za jutri	Biti vzgojitelj	96	25-26
Kregar Mojca	Iz objema kalijo besede	Področja vzgoje	96	39-40
Krofič Robi	Vpetost vzgoje v duhovno in materialno kulturo šolske skupnosti	V žarišču: Kultura in lepo	95	5-6
Krulc Petra	Mentorstvo in obratno mentorstvo	Področja vzgoje	96	35-36
Kuchling Martin	Slovenščina v družini	Starši	95	31-32
Kunaver Dušica	Ali je že kdo videl Prešernov spomenik na tromostovju?	V žarišču: Kultura in lepo	95	17-18
Kustec Simona, Andreja Barle Lakota	Vrednote, vzgoja, izobraževanje in država	V žarišču: Vprašanje poklicne orientacije	96	5-6
Ličen Nives	Skupnostno izobraževanje za zdravje	V žarišču: Skrb za celostno zdravje	94	5-6
Makovec Radovan Danijela	Poklicna/karierna orientacija	V žarišču: Vprašanje poklicne orientacije	96	9-10
Mal Bernarda	Kako ti je ime?	V žarišču: Kako ti je ime?	93	18
Mlačnik Jana	Za boljši prenos znanja v prakso	Starši	93	36-37
Mlačnik Jana	Upoštevanje izkušenj starejših zaposlenih v izobraževanju	Biti vzgojitelj	94	24-25
Mosbrucker Špela	Jezik, narav in pripovedovanje zgodb	V žarišču: Kultura in lepo	95	15-17

Priimek in ime	Naslov članka	Rubrika	Št.	Stran
Motik Dragica	Košara – izdelek slovenskega pletarstva	Motik Dragica	93	32-33
Motik Dragica	Osebnostno ime	V žarišču: Kako ti je ime?	93	12-15
Motik Dragica	Janez Gregor Dolničar (1655–1719)	Biti vzgojitelj	96	23-24
Nastran Mateja	Z učenci po slovenski Jakobovi poti	Izkušnje	95	42-43
Novak Bogomir	Antični, svetopisemski in eksistencialnopedagoški temelji rezilientnosti	Biti vzgojitelj	93	23-25
Novak Liza	Moja pot	Naš pogovor	93	22
Orgolič Gloria	Kulturna raznolikost v razredu	V žarišču: Kultura in lepo	95	13-15
Pečarič Ester	Sprostitutvene tehnike za najmlajše	Izkušnje	96	44-45
Petric Mateja	Psihološka odpornost	V žarišču: Skrb za celostno zdravje	94	7-9
Piry Ivo Branimir	Marko Pohlin (1735–1801)	Biti vzgojitelj	94	22-23
Pisk Marija	Imamo volitve	Izkušnje	94	44-45
Povšnar Vrečar Tanja	Le pogum, vstani . . . ostani vzgojitelj!	Duhovni izziv	96	41
Primožič Tanja	Čuječnost doma in v razredu	Starši	94	30-31
Ramovš Jože	Nagovarjanje po imenu v osebnem pogovoru	V žarišču: Kako ti je ime?	93	5-7
Rebec Slavko	Ne boj se	Duhovni izziv	93	42
Rebec Slavko	Seme kali in poganja	Duhovni izziv	94	39
Rebec Slavko	☐ X 72 = kristjani v VIZ	Duhovni izziv	95	41
Režek Barbbara	Spodbudno učno okolje	Vzgojni načrt	93	28-29
Rutar Nuša	Gibalno ovirani učenci v učno-vzgojenem procesu (1. del)	Izkušnje	93	46-47
Rutar Nuša	Gibalno ovirani učenci v učno-vzgojenem procesu (2. del)	Izkušnje	94	46-47
Salobir Boris	Specializacija poklicev v rudarstvu	V žarišču: Vprašanje poklicne orientacije	96	15-16
Senegačnik Kurnik Ana	Metoda Bal-A-Vis-X	Področja vzgoje	95	39-40
Slana Lidija	Vrt prijaznosti	Starši	95	33-34
Slapar Ana	Aktivna matematika	Izkušnje	96	46
Slavkovič Saša	Dar	Naš pogovor	96	20
Snoj Keršmanc Andreja	Vzgojna razsežnost odnosov	Področja vzgoje	96	37-38
Sterle Jožica	O Slavku	Duhovni izziv	94	40-41
Šifrer Gazvoda Tina	Sprejem ukrajinskega begunca	Biti vzgojitelj	95	23-24
Šinkovec Silvo	Ime	Uvodnik	93	3
Šinkovec Silvo	Omogočiti osebnostni razvoj; pogovor z Gašperjem Hrastljem	Naš pogovor	93	19-22
Šinkovec Silvo	Šola in zdravje	Uvodnik	94	3
Šinkovec Silvo	Mreža šol za promocijo zdravja; pogovor z Mojco Bevc	Naš pogovor	94	18-21
Šinkovec Silvo	Lepota	Uvodnik	95	3
Šinkovec Silvo	Povsod živijo dobri ljudje; pogovor z Valentinom Inzkom	Naš pogovor	95	19-22
Šinkovec Silvo	Na valovih morja	Uvodnik	96	3
Šinkovec Silvo	Preteklost ni nikoli preteklost; pogovor z Bojanom Cvelfarjem	Naš pogovor	96	17-20
Šterman Ivančič Klavdija, Štremfel Urška	Dejavniki izbire poklica	V žarišču: Vprašanje poklicne orientacije	96	11-12
Tomšič-Iskra Nevenka	Priložnosti pristoizbirnih besedil	Izkušnje	93	43-45
Trapič Slađana	Pomen doživljanja gozda	Izkušnje	95	44-45
Vičar Zorko	Astronomija v šoli	Področja vzgoje	93	40-41
Weilguny Tina	Kalokagathia	V žarišču: Kultura in lepo	95	11-13
Zakonsko občestvo Sončnice	Izbira otrokovega imena je odgovorna naloga	V žarišču: Kako ti je ime?	93	16-17
Zaman Eva	Bralna motivacija	Vzgojni načrt	93	30-31
Žalec Bojan	Pedagogika odnosa in resonance	V žarišču: Kultura in lepo	95	9-11

dr. Katarina Grom

Razvijanje pismenosti po modelu vertikalnega opismenjevanja

Doktorska disertacija

Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta, Program izobraževanja učiteljev in edukacijske vede, 2020

Raziskava se nanaša na zgodnjo in začetno pismenost, pri čemer je bil temeljni

namen študije vpeljati model vertikalnega razvijanja pismenosti v predšolsko in začetno šolsko obdobje. Študija je bila zasnovana s ciljem, da bi preučili učinkovitost modela pri razvijanju predopismenjevalnih spretnosti (pred)šolskih otrok in uvajanja začetnega opismenjevanja z integrativno metodo otrok prvega razreda. Trije segmenti empiričnega raziskovalnega dela tvorijo celoto in z različnih vidikov prikažejo pomen kurikularnih zasnov na področju predopismenjevanja, metodičnega pristopa pri začetnem opismenjevanju in vpliva stališč pedagoških delavcev na razvijanje pismenosti. Kvalitativni in kvantitativni raziskovalni pristop z uporabo kavzalno-eksperimentalne in opisne metode sta vključevala

neslučajnostni vzorec z več kot 800 (pred)šolskimi otroki. Rezultati so pokazali statistično pomemben vpliv modela vertikalnega razvijanja pismenosti na začetno opismenjevanje, pri čemer so se otroci z bolj razvitimi predopismenjevalnimi spretnostmi hitreje opismenili, bolj učinkovito vstopili v začetni bralno-pisalni proces ter ob koncu prvega razreda izkazali boljše bralne zmožnosti kot vrstniki, ki so se opismenjevali s klasično metodo. Znanstveni doprinos izpostavlja poučevanje začetnega opismenjevanja v okviru paradigme integrativne metode, kar bi za doseganje boljših bralnih zmožnosti otrok lahko uvedli na nacionalni ravni in tako zadostili visokim pričakovanjem, ki so opredeljena v nacionalnih smernicah.

Šejla Nadarević

Prometna vzgoja v prvem starostnem obdobju

Diplomsko delo

Univerza na Primorskem, Pedagoška fakulteta Koper, Oddelek za predšolsko vzgojo, 2021

Vsak, ki je zaposlen v vrtcu, je dolžan in odgovoren za varnost otrok, zato se nam zdi zelo pomembno poskrbeti, da bodo otroci čim prej vključeni v promet, da

bodo pridobivali izkušnje za samostojno udeležbo v prometu ter čim prej spoznali pojme prometne varnosti. Promet je področje, s katerim se otroci srečajo zelo zgodaj; poleg tega so najbolj ranljiva ciljna skupina na tem področju. V diplomski nalogi smo predstavili izvedbe dejavnosti na področja prometne vzgoje z otroki prvega starostnega obdobja. To področje nas je zanimalo, ker menimo, da se dejavnosti na področju prometne varnosti v prvem starostnem obdobju premalo izvajajo. Pri sestavljanju posameznih dejavnosti smo se osredotočili na celostni razvoj otroka in njegove sposobnosti v prvem starostnem obdobju. Ugotovili smo, da neposredne izkušnje otrok v prometu vplivajo na njihova pojmovanja na tem področju. Z raziskavo smo ugotovili, da

lahko približamo pojme in prometno vzgojo s pogovorom, izkustvenim učenjem in predvsem participacijo otrok. Z dejavnostmi smo otrokom omogočili neposreden stik s prometnimi pojmi in vsebinami ter dosegli izjemne rezultate. S svojo raziskavo smo potrdili, da so tudi otroci prvega starostnega obdobja sposobni sodelovati v projektih prometne vzgoje in usvajati osnovne pojme s področja prometne varnosti. Zavedati se moramo, da smo odrasli tisti, ki otroka učimo ter mu omogočamo učenje, interakcijo in spoznavanje zunanjega sveta, predvsem pa smo otroku zgled s svojimi dejanji. Spoznanja in pridobljeno znanje otrok je treba negovati in nadgrajevati ob vsakem sprehodu in priložnosti, ki jo imamo vzgojitelji in starši pri svojem delu.

**Morda
najbolj
prijazen
operater**

Franc Novinc: Na ajdovi paši, 2010
akril na platnu, 150 x 110 cm
Galerija Prešernovih nagrajencev, Kranj